

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

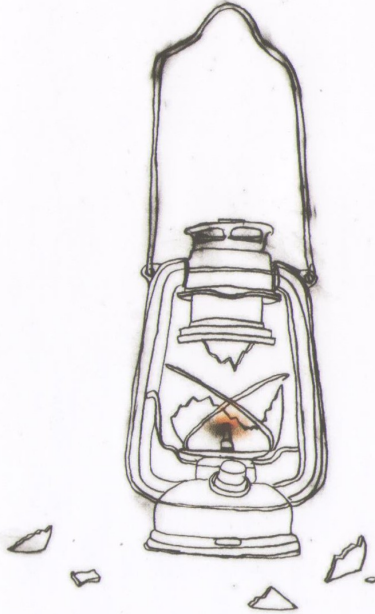
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Hadi, Yarın Görüşürüz

William Maxwell

“Mutlu azınlığa!”

William Maxwell, Amerikalı öykü, roman ve deneme yazarı. 1908 yılında birçok öyküsüne, romanına sahne olan Illonis eyaletinde doğdu. 1938-1975 yılları arasından *New Yorker*'da editör olarak çalıştı. Aralarında Nabokov, Salinger, Updike, Cheever gibi ustaların olduğu birçok önemli yazarın editörlüğünü yaptı ve “yazarların yazarı” olarak nitelendi. Maxwell, Pen/Malamud Award, Mark Twain Award gibi ödüller aldı. 1982 yılında *Hadi, Yarın Görüşürüz* ile ülkenin en prestijli ödüllerinden National Book Award'ı kazanan Maxwell, 2000 yılında New York'ta yaşamını yitirdi.

Çiğdem Erkal İpek, Ege Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu. *Yüzüklerin Efendisi* (J.R.R. Tolkien), *Yerdeniz Büyücüsü*, *Dünyanın Doğum Günü* (Ursula K. Le Guin) gibi birçok önemli çeviriye imza atan İpek, Tom Mccarthy'nın *Kalan* (Jaguar Kitap, 2016) romanını da Türkçeye kazandırmıştır.

Hadi, Yarın Görüşürüz / William Maxwell

Kitabın Özgün Adı

So Long, See You Tomorrow

© William Maxwell, 1980

© Jaguar Kitap, 2017

1. Baskı: Ocak 2017

ISBN: 978-605-6663-75-8

Çeviren

© Çiğdem Erkal İpek

Editör

Ferhat Özkan

Sayfa Tasarım

Hakan Güngör

Baskı-Cilt

Ana Basın Yayın San. Tic. A.Ş.

Sertifika No: 20699

Bu kitabın yayın hakları Jaguar Kitap'a aittir. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

JAGUAR KİTAP

Prof. Dr. Cemil Bilsel Cad. Sayan Han No: 8/22 Eminönü/İstanbul

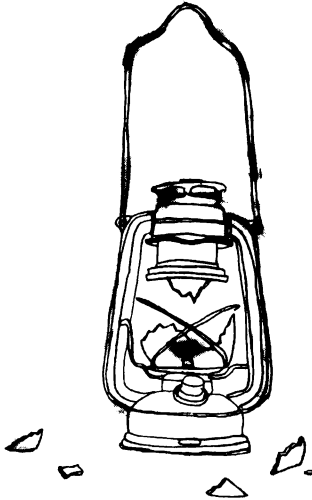
Tel: 0 212 522 94 22

www.jaguarkitap.com

iletisim@jaguarkitap.com

Sertifika No: 27215

Hadi, Yarın Çörüşürüz

William Maxwell

Çeviren: Çiğdem Erkal İpek

“Hadi, Yarın Görüşürüz, benim neslimin yazarlarını, kısa yazmamız ve bunu büyülü bir şekilde (çünkü Maxwell’in romanı oldukça büyülü bir şekilde derin olmakta mahir-dir) yapmamız gerektiği hakkında epey düşündürmüştür. Fakat Tanrı’m, nasıl bir model var önümüzde! Rüzgârı şişelemek daha kolay olurdu. İnsanın cesaretini kıracak kadar örnek alınması zor bir niteliği var: Büyüklüğü basit-miş gibi gösteriyor.”

Richard Ford

“Maxwell’in sesi, Amerikan edebiyatının en bilge aynı zamanda da en nazik seslerinden biridir.”

John Updike

Robert Fitzgerald'a

I	SİLAH SESİ	11
II	YAS DÖNEMİ	15
III	YENİ EV	34
IV	OKUL KORİDORU	55
V	MÜLKİYET DUYGUSU	65
VI	LLOYD WILSON'IN HİKÂYESİ	86
VII	(AZ ÇOK) MASUM YARATIKLAR	99
VII	ADALET ÇARKI	118
IX	MEZUNLAR	143

Kim Kimdir

Lloyd Wilson:	Ortakçı, maktul, Fern Smith'le aşk yaşayan adam.
Marie Wilson:	Lloyd Wilson'ın karısı.
Fred Wilson:	Lloyd Wilson'ın amcası.
Clarence Smith:	Ortakçı, zanlı.
Fern Smith:	Clarence Smith'in karısı, Lloyd Wilson'la aşk yaşayan kadın.
Cletus Smith:	Smith ailesinin oğlu ve anlatıcının arkadaşı.
Wayne Smith:	Smith ailesinin küçük oğlu.
Trixie:	Smith ailesinin köpeği.

I

SİLAH SESİ

Kum çekilen gölet kasabanın bir mil kadar doğusuna düşüyordu ve küçük bir göl büyüklüğündeydi; üstelik o kadar derindi ki, insanlar on altı yaşından küçük oğlan çocuklarının orada tek başlarına yüzmesine izin vermezdi. Kulaktan dolma bilgilere sahiptim burası hakkında. Dibi olmadığını söylüyordu insanlar; o zamanlar, bir yerde çukur kazıp, kazmaya devam ederseniz sonunda Çin'den çıkacağınız fikri ilgimi o kadar çekiyordu ki, bu “dibi yok” sözünün tamamen gerçek olduğunu kabullenmiştim.

Bir kış sabahı, şafak sökmeden kısa bir süre önce, bu göletten kum çeken üç adam silah sesine benzer bir ses duymuşlardı. Veya, diye hemfikir olmuşlardı, bir egzoz patlama sesi de olabilir. Sesten birkaç dakika sonra hava aydınlanmıştı. Göletin yanındaki tarladan onlara doğru gelen olmamıştı, ayrıca yolda yürüyen birini de görmemişlerdi. Ses bir egzoz sesi değildi. Lloyd Wilson adındaki bir ortakçı vurularak öldürülmüştü; duydukları ses de bu adamı öldüren silahın sesiydi.

Sorgu hâkiminin soruşturması esnasında Wilson'ın amacı, o sabah atları beslediği sırada yeğeninin lambasının ışığını ineklerin ahırına doğru giderken gördüğünü söyledi; altmışlarının sonlarında olan amca son birkaç yıldır Wilson'la birlikte yaşıyordu. Atların ahır ile ineklerin ahır arasında yüz elli metre kadar bir mesafe vardı. Silah sesini duymamıştı, ayrıca o sabah ortalıkta çiftlik dışından birinin dolaştığını da görmemişti. O günlerde ev halkı Wilson, altı ve dokuz yaşlarındaki küçük iki oğlu, yaşlı yardımcı kadın ve amca Fred Wilson'dan ibaretti.

Sonra tanıklık sırası yardımcı kadına geldi; o da Lloyd Wilson'm hayatının son sabahında her zamanki gibi beş buçukta kalktığını, giyindiğini ve iki ateşi de yaktığını anlattı. Mutfaktaki kuzinenin tutuşmasını beklerken, durup onunla konuşmuş ve şakalaşmıştı. Neşeli bir hâletiruhiye içerisindeydi ve evden ıslık çalarak çıkmıştı. Genellikle kadın daha kahvaltıyı hazırlamadan süt sağma işini tamamlar ve mutfığa dönerdi. Mısır tanelerini koçandan ayırma işinde zaten geç kalmışlardı, sabah da Wilson'ın bu iş için ayarladığı birini almak amacıyla kasabaya gitmesi gerektiğini bildiğinden, saat yedi olduğunda oğlanlardan küçüğünü babasını neyin bu kadar oyaladığını öğrenmesi için ahıra yolladı. Oğlan bir el feneri isteyince kadın karanlığa şöyle bir baktıktan sonra ona, gemici fenerinin ışığını ahırın açık kapısından görebileceğini, ayrı bir fenere ihtiyacı olmadığını söyledi. Çok kısa bir süre içerisinde oğlanın eve döndüğünü duydu. Oğlan ağlıyordu. Fırtınaya karşı yapılan ek dış kapıyı açıp da oğlana seslenince, "Babam ölmüş! Orada öylece gözleri açık oturuyor ama ölmüş..." dedi çocuk.

Çocuklara inanılır mı hiç! Oğlam yana ittiği gibi ahıra koştu. Wilson ahırdaki bölmelerin birinin tam ortasında süt

sağma taburesinde oturuyordu, bedeni paravana doğru yaslanmıştı. Kadın adamın elini tutup, kalbine bir şey olduğu veya inme indiğinden kuşkulananarak haykırdı: “Lloyd, Tanrı aşkına neyin var?” Çocuğun da söylemiş olduğu gibi Lloyd Wilson gözleri açık oturuyordu ama ölmüştü.

Yardımcı kadın ile Fred Wilson gerekli şeyleri yapmıştı; yani, eve dönünüşler, birkaç yeri telefonla aramışlardı; Fred meklerin sütünü sağlamış, hayvanları otlağa salmış, sonra da cenazeci ve yardımcısı gelip de ölüyü kasabaya götürünceye kadar yanında oturmuştu. Ceset katılaşmıştı ve kıyafetlerini çıkartabilmek için ceketinin kolunu kesmek zorunda kalmışlardı. Lloyd’un ceketini, paltosunu, fitilli kadifeden yeleşini, pazen gömleğini çıkarttıktan sonra, ancak iç çamaşırına vardıklarında tam kalbinin üzerindeki küçük kırmızı lekeyi görmüşlerdi.

O günlerde –bin dokuz yüz yirmili yılların başlarından söz ediyorum– Lincoln’de oturanlar genellikle geceleri kapılarını kilitlemezlerdi; kilitleseler de bunu hırsızlara karşı yaparlardı. Bazen, akşam gazetesinde adamın birinin uygunsuz davranışlardan dolayı tutuklandığını okurdunuz; yani sarhoşluktan dolayı. Öyle bir yerde şiddet içeren olayların pek beklenen bir şey olmadığını hiç tereddütsüz iddia edebilirim. Burada evler birbirlerinden pek uzak değildi ve kesinlikle yüksek duvarlarla çevrilmezdi. Yaptığınız şeyin biri tarafından görülmemesi mümkün olmazdı, sizi ya kazara görürler ya da meraktan seyrederlerdi. Yine de 1911 yılında basılmış olan *Logan İlçesi Tarihi*’nden alınan şu cümleye bir bakın: “Bu mahallede ölümle sonuçlanan elli kadar çatışma olurken... bunların çok azında taraflar bilinen kişilerdi ya da tarafların toplumda belli bir saygınlıkları vardı.” Genel olarak silahlı, bıçaklı ya da sopalı çatışmalar ya madencilerin kulübesinde

ya arka bir sokakta ya da ıssız bir çiftlik evinde olurdu, fakat bu kitapta bahsedilen o suçlardan biri 10. Cadde'deki bir evde, benim çocukken yaşadığım evden bir sonraki sokakta yaşanmıştı. Lloyd Wilson cinayetini diğer hepsinden ayıran şey o kadar sarsıcıydı ki, *Courier-Herald* bunu basmadan önce birkaç gün tereddüt etmişti: Katil, öldürdüğü adamın kulağını jiletle kesmiş ve alıp götürmüştü. O Freud öncesi dönemde kimse kendisine kulağın neyi simgelediğini sormamış, sadece ürpermişti.

II

YAS DÖNEMİ

Eğer (1) katil tanıdığım birinin babası olmasaydı ve (2) daha sonra utandığım bir şey yapmamış olsaydım, hayatımda görmediğim bir ortakçının öldürülüşünü elli yıl sonra hatırlayacağımı pek sanıyordum. Bu anı yazısı –eğer bu yazıya anı yazısı diyebilirsek– bir laf kalabahğı, özür dilemenin nafil bir yolu aslında.

Bunlara girmeden önce başka bir konuya değinmeliyim. Babam yaşlanmaya ve geçmişi sohbetlerinde daha çok yer tutmaya başladığında, bir gün ona annemin nasıl biri olduğunu sordum. Annem olarak nasıl biri olduğunu biliyordum ama artık birilerinin bana onun insan olarak nasıl biri olduğunu anlatmasının zamanı geldiğini düşünüyordum. Babam beni hayrette bırakarak, “Köprüünün altından çok sular geçti,” deyip lafı ağzıma tıkadı, ama yine de sesindeki haşın ton, bunca yıl sonra anneme karşı artık hiçbir duygusu kalmadığı mı, yoksa kalmaması gerektiği halde kaldığım mı düşündüğü konusunda beni kuşkuda bıraktı. Her halükârda canı ondan bahsetmek istemiyordu.

Çok az aile, öyle ya da böyle, bir felaketten kaçınabilir fakat 1909 ile 1919 yılları arasında annemin ailesinin başına gelmeyen kalmamıştı. Geceyi bir çiftlik evinde geçiren dedemin kulağını bir sıçan veya bir dağ gelinciği ısırması ve üç ay sonra dedem kan zehirlenmesi nedeniyle ölmüştü. Annemin tek oğlan kardeşi bir araba kazası geçirmiş ve sağ kolunu kaybetmişti. Annemin kız kardeşi mangalda bir türlü tutuşmayan ateşin üzerine gaz yağı dökmüş, kıyafetlerini tutuşturmuş ve bunun izini hayatı boyunca taşımıştı. Ağabeyim, beş yaşındayken ayağını dönmekte olan bir araba tekerine kaptırmıştı.

Tüm bunlar olurken ben o kadar küçüktüm ki, yaşananları ya hiç anlamamıştım ya da doğrusunu söylemek gerekirse, bunlar benim çok uzağında gelişmişti. Ağabeyim akşamları soyununca, takma bacağı bir sandalyeye dayardı. Aynı odada uyuduğumuz için bu bana çok doğal gelirdi; kasketi ya da beyzbol eldiveniymiş gibi. Kendine acıyan bir tip değildi ve büyükler de başma gelenler karşısında duydukları üzüntüyü ona hissettirmeme konusunda özen gösterirlerdi. “Felaketi” hakkında hissettiğim şey bilinçaltıma (öyle bir şey olduğunu varsayarak) saklanmıştı ve ben ona ulaşamıyordum.

Küçük oğlan kardeşim yeni yılın ilk günü, 1918’in grip salgınının zirve yaptığı bir zamanda doğmuştu. Annem iki gün sonra çift taraflı zatürreden öldü. Bundan sonra başka felaket yaşanmadı. Olabileceklerin en kötüsü olmuştu ve herşeyim üzerindeki parlıltı solmuştu artık. Kapıdaki çelenk, gelip giden cenazeci, eve gelen yemek akını, beyaz çiçeklerin baskın kokusu ve bebeğin bakımını üstlenip bizimle birlikte sofraya oturan ilk yardımcıları takımı dâhil, geri kalan her şeye yaşadıklarımıza inanamadan tahananmül etmiştik. Şimdi dönüp bakınca, o soluk benizli, tahta göğüslü

kadının daha bizi görmeden kısa çöpü çekmiş olduğunu fark ediyorum. Hakkında hiçbir şey bilmediğimiz başka bir dünyadan gelmişti; hiç izin kullandığını da hatırlamıyorum. Ağabeyim ile bana annelik yapmayı denemiş olabilir ama bizim direncimizi kırması için çok daha fazlası gerekiyordu. Daha önce neye sahip olduğumuzu biliyorduk ve sahte bir alakaya aldanacak değildik.

Teyzemler, anneannem ve halalarım bize hep göz kulak oldu. Eğer olmasalardı, hiçbir şeyin değişmediği, hayatın durduğu o hüznü evde bize ne olurdu bilemem. Annemin ölümüyle babam tek kelimeyle dağılmıştı. Akşamları yemekten sonra volta atarken bir kolum belinde, ben de onunla volta atardım. On yaşındaydım. Oturma odasından girişteki hole, oradan dönüp dede saatinin yanından geçerek kütüphaneye, kütüphaneden oturma odasına yürürdü. Ya da kütüphaneden yemek odasına, sonra başka bir kapıdan oturma odasına girer, oradan da hole dönerdi. O bir şey söylemediği için ben de söylemezdim. Ben sadece tam o dönecekken, birbirimize çarpmayalım diye hangi odaya doğru döneceğini kestirmeye çalışırdım. Gözleri bu odalarda olmayan şeylere odaklanırdı; yüzü kül rengi olurdu. Önümde yapılan konuşmalardan, olanlardan kendisini sorumlu tuttuğunu biliyordum. Eğer şu veya bu tedbiri almış olsaydı... Bu doğru değildi, hiçbirisi doğru değildi. Salgın almış başını giderken ve insanlar kalabalıktan sakınmaları konusunda uyarılırken, annemle babam hastane olanaklarının Lincoln'den daha iyi olduğu, otuz mil ötedeki Bloomington'a gidebilmek için kalabalık bir trene binmişlerdi. Ama bebeğini evde bile doğursa yine de gribe yakalanabilirdi. Ağabeyim, ben veya babam, hastalığı ona bulaştırabilirdik. Hepimiz yakalanmıştık.

Ağabeyimin aklından geçenleri sadece tahmin edebiliyordum. Bu, benimle paylaşmaya tenezzül etmediği bir şeydi. Onun ela gözlerine dikkatlice bakınca şaşırmışım: Eğer bilmeseydim, dile getirmeyi gururuna yediremediği bir şeye alındığı için sustuğunu düşünürdüm. Kendini en iyi böyle gizleyebiliyordu. Gece olunca soyunup yatağa girer, karanlıktan istifade edip birbirimize açılarak kalbimizdeki ağırlıklardan kurtulmak yerine hemen uykuya daldardık. Şimdi bu bana tuhaf geliyor. O zamanlar gelmiyordu. Birbirimizden çok farklı olmamıza rağmen benim içimi dışımı bilirdi; başka bir ifadeyle, benim zayıflıklarımı ve onlarla nasıl eğlenmesi gerektiğini iyi bilirdi; bu da benim hislerimi ona açmam konusunda temkinli davranmama neden oluyordu. Ayrıca galiba onu biraz fazla ispiyonluyordum. Onun bana ne söyleyebileceğini bilemem. Ama yataklarımızı birbirinden ayıran o birkaç metrede bir türlü ona söyleyemediğim, bunun nasıl olup da bizim başımıza geldiği idi. Sanki bir hata vardı. Hata dediğin düzeltilir ama bu hata düzeltilemiyordu. Eski halimiz ile yeni halimiz arasında aşılamaz bir boşluk vardı. Gerçek olandan, yamı bizim de en az başkaları kadar talihsizliklere karşı savunmasız olduğumuz gerçeğinden başka bir açıklama bulmak zorundaydım; belki de sürekli babamla volta atıp durmamızdan, devamlı, bilmeyerek geçmemem gereken bir kapıdan geçmiş olduğum ve bulunmam gereken yere bir türlü geri dönemediğim düşüncesi gelip duruyordu aklıma. Aslında, bu durum tam tersiydi: Ben bir yere gitmemiştim ve hiçbir şey değişmemişti, en azından başımızın üzerindeki çatıyı düşünecek olursak; sadece annem mezara gitmişti.

Okuldan eve gelince her zaman yaptığını şeyi yapıyordum, yani kütüphanedeki pencerenin derin pervazına oturarak ya da bulabildiğim en karanlık köşede ayaklarım

sandalyede yere sırt üstü uzanarak kitap okuyordum. Evin her yanı tam bana göre okuma yerleriyle doluydu ve ben aynı kitapları tekrar tekrar okuyordum. Tamamen tanıdık şeyler çocuklara huzur ve güç verir: Bir şemsiyelik, canlı renkli sigara şeritleriyle desteklenmiş cam bir küllük, maşa, herhangi bir şey. Bu ve bunun gibi sıradan eşyayla –ayrıca bunlara ilaveten eve gölge verip güneşin sıcağından koruyan iki koca karaağaç, arka kapıdaki acemborusu, yemek odasının yanındaki beyaz leylak ağacı, verandanın rahat hasır mobilyası ve *gıcır-gıcır*larıyla yaz akşamlarının seslerini zenginleştiren verandadaki salıncakla bir günümü diğerine ekliyordum.

Babam ise günlerini günlerine büyük bir sadakatle kendini işine vererek ekliyordu. Küçük bir yangın sigorta şirketinin eyalet temsilcisiydi; Illinois'un bir ucundan diğerine yolculuk ediyor, riskleri inceliyor, yerel temsilcilerle dostlukları pekiştiriyordu ki, onun şirketiyle daha çok iş yapsınlar. Cumartesi sabahları kütüphanede oturarak, incelediği teftiş kâğıtlarını tek tek işaretliyordu; bunlar bir tomar olunca da bana uzatıyor, ben de yere oturup onları kasabalarına göre alfabetik sıraya sokuyor, onun işine yarayabildiğim içim de gurur duyuyordum. Salı sabahı matbu formlarla ağırlaşmış bir el bagajıyla evden ayrılıyor, cuma öğleden sonra da hiç alışık olmadığı bir şekilde, içinde sorun kaynayan bir eve dönüyordu. Hüznü, sabırlı ve umutsuz bir hüzündü. Annemle paylaştıkları yatakta uyumaya, annemin isteyeceği gibi davranmaya devam ediyordu, korkarım gün geçtikçe de annemin isteğinin ne olabileceği konusunda gittikçe kafası karışıyordu. Annemin mücevherlerini dağıtmıştı, bemin için daha da önemlisi giysilerini de vermişti; artık annemin dolabını açıp onlara bakamıyordum.

Aile dostlarının babama sırayla, zamandan başka deva olmadığını söylediklerine kulak misafiri oluyordnm; babam, “Evet biliyorum,” dese de onlara inanmadığını da biliyordum. Haftada bir kere, ön holdeki dede saatiyle başlayarak evdeki bütün saatleri kurardı. Saatlerin akrep ve yelkovanları güvenilir bir biçimde ilerliyor, dışarıdaki aydınlık da onları pekiştiriyordu: kahvaltı zamam, akşamüzeri geç vakitler, karanlığın pencere pervazlarını zerladığı gece. Aile dostlarının söyledikleri doğrudu. Bazıları için. Başkaları için akrep ile yelkovan sonsuza kadar döner ama bir derde deva olmaz. Nasıl oldu da babam kederiyle uzlaştı bilmiyorum. Bütün bildiğim ancak bir yıl sonra yüzüne renk geldiği ve birileri komik bir şeyler söylediğinde gülebildiğiydi.

İnsanlar annem hakkında hep genel şeylerden bahsediyorlardı –annemin harika niteliklerinden, etrafındakileri mutlu etme yeteneğinden falan– bunlar bana bilmediğim bir şeyi anlatmıyordu. Başına gelmiş olandan dolayı sanki annemi net bir biçimde göremiyorlardı. Sadece annemin değil, bizim de başımıza gelenlerden sonra. Annem, resminin çekilmesini sevmezdi; elimizde sadece birkaç şipşak ve bir de fotoğrafıda çekilmiş bir resim vardı. Bu fotoğraf da yirmili yaşlarının başında çekilmişti; saçlarını tepesine toplamıştı, boynunda da siyah kadife bir kurdele vardı. Öldüğü zaman sadece otuz sekiz yaşındaydı ama kilo almıştı, o devrin kadınlarının birçoğu gibi. Ağzı ve yumuşak kahverengi gözleri konusunda hiç şüphe yoktu. Her ne kadar bir zamanlar böyle görüldüğüne inanmak istesem de geri kalanını benzetemiyordum. Bu resim babamı da tatmin etmiyordu; o yüzden annemin daha olgun bir kadına benzemesi için bu fotoğrafı çeken fotoğrafçıya rötuş yaptırdı. Sonuç, eminim annemin hiç benzemediği bir şey olmuştur –müphem, idealleştirilmiş,

sanki bizim kim olduğumuzu bile hatırlayamayacak biri. Annem bazen heyecanlanır ve küplere binerdi ama zamanından önce ölüp kederinden kahrolan bir eş ve üç öksüz çocuk bırakan bu kadın böyle değildi. Rötüşlanınış bu fotoğraf, hatırladığım yüzle benim arama girmişti ve annemi gerçek haliyle hatırlamak gitgide daha da zorlaşmıştı. Genel olarak neye benzediği dışında artık hiçbir şey hatırlayamadığım zamanlarda bile hâlâ sesimi hatırlayabiliyordum ve ben de dört elle buna sarılmıştım. Ayrıca her şey olduğu gibi aynı kalırsa, şu anda bulunduğumuz yerden başka bir yöne doğru tek bir adım bile atınsak, sanki annemin ölümünden önceki halimize geri dönebileceğimiz fikrine de dört elle sarılmıştım. Bunun mantıklı bir inanç olmadığını biliyordum ama alternatifi olan –yani insanların öldüklerinde gerçekten gittikleri ve bir daha annemi hiç göremeyeceğim hakikati– hiçbir şekilde o sıralar ve daha uzun bir süre başa çıkamayacağım bir şeydi.

Babam yaşlandığında, annemin ölümünün benim için ne demek olduğunu anlamış olduğunu ama bu konuda ne yapabileceğine dair bir fikri olmadığını söyleyerek beni hayretler içerisinde bırakmıştı. Sadece bunu bile söylemiş olsaydı, yine de bir şey sayılırdı bence. Eğer söylemediyse büyük bir ihtimalle bunun nedeni kendisinin veya bir başkasının bu konuda yapabilecek bir şeyi olmamasıydı. Ya da belki de her ne denerse denesin, onun yardımını geri çevireceğimi düşünmüştü. Küçükken bazen kulağım ağrırdı; ona giderdim, sigara dumanını kulağıma üflemesini isterdim. Konuşmasına ara verir, beni kendine doğru çeker ve dudakları neredeyse kulağıma değecek şekilde nefesini, ılık dumam üflerdi. Bu gayet güzel bir tedaviydi ve aynı zamanda fiziksel olarak da insam yakınlaştırıyordu. Bir gece –kaç yaşındaydım bilmiyorum, beş

veya altı belki— yatma vakti gelince her zamanki gibi annemi öpüp iyi geceler dilemiş, sonra babama yönelmişim ve tam ona doğru eğilmişim ki, artık bunun için çok büyümüş olduğumu söyledi. O zamanın ve yerin anlayışına göre sanırım çok büyümüşüm ama ben yine de öpmek istiyordum. Ayrıca ona olan hislerimi başka nasıl ifade edebilirdim? Söylemedi, ne o zaman ne daha sonra. Tam o anda, ona karşı olan hislerim değişti işte, temkinli ve güvensiz oldu.

9. Cadde boyunca oynayabileceğim bir sürü çocuk vardı; bazen onlarla oynuyordum ama kendi başıma oynamayı tercih ederdim. Yılın en güzel bahar gününde evde kalıp *Tik-Tok of Oz*'u okurdum. Okumaktan bıkınca da kendimi karanlık bir odaya kapatır, kartpostal projeksiyon makinesiyle veya gömlek kartonlarından yaptığım oyuncak bir tiyatro ile oynardım. Bütün bunlar babamı çok endişelendiriyordu; hem yeterince ev dışına çıkmamam açısından hem de böyle şeylere ilgi duymaya devam edersem büyüdüğümde ekmek parann nasıl çıkaracağım diye. Böyle düşünmesinde komik veya tuhaf bir durum yoktu. Neysek oyuzdur. Ve babam bir iş adannydı; ona göre bundan daha iyi bir şey olamazdı. Arada sırada, babamın eli özenle hazırlamış olduğum bir süs üzerine iner, ben parçaları toplamak zorımda kalır ve yeniden neşelenebilmek için onun olmadığı bir yere giderdim. Eğer benimle yeterince sabır göstermeden konuşursa ya da davranışı bana haşın gelirse gözyaşlarımı tutamazdım, bu da onun rahatsızlığını artırırdı. O arkasını dönerken benden umudu kestiğini düşünürdüm. Onun sahip olmak istediği erkek çocuğu gibi değil miydim? Bunu da söylemiyordu. Yetişkinlerin duygusal tepkilerini dengede tutmaları oldukça zordur. Çocuklar bir şekilde ne hissettiklerini bilirler ve ben de babamın göz bebeği olmadığını biliyordum.

Her ikimiz de zamanın insanlarıydık. Acaba hâlâ, ciddi-işadamı-baba ve aşırı-hassas-sanatçı-ruhlu çocuk sendromu var mıdır? Babalar artık cana yakın oldular ve canları istediğinde büyümüş oğullarını öpüyorlar. Zaten hassas olunması gereken bu kadar şey varken “aşırı hassas” da ne anlama geliyordu ki?

Takvimden yeterli sayıda yaprak kopartılıp da annemin arkadaşları artık babann akşam yemeklerine çağırmanın zamam geldiğine karar verdiklerinde yemeğe çağırmışlardı. Babam da giyinip, hazırlamp gitti. Tabii ki çöpçatanlık yapıyorlardı ve her çöpçatan gibi değişik sobepleri vardı. Babamın onların yardımına ihtiyacı olduğunu hiç sanmam. Hâlâ kırklı yaşlarının başındaydı ve hep yakışıklı olmuştu; kadınları severdi, kendisini sevmeye gönüllü birini bulmaysaydı tuhaf olurdu. Onun yaşındaki bir adamın cinsel ve duygusal gereksinimlerinin neler olabileceği hakkında hiçbir fikrim yoktu. O sadece benim babamdı ve hayatımın bundan sonraki zamanında da babam olarak kalacağını varsayıyordum, –“annemin hatırasına” sadık olduğunu söylediklerimi duymuştum büyüklerin.

O kendi sosyal hayatını yaşarken, ben de kendiminkini yaşıyordum. Okuldaki sınıfım Cadılar Bayramı partisi yapmaya karar verdi, sorun partinin nerede yapılacağıydı. Ben bizim evi önerdim ve önerim kabul gördü. Babama söylediğimde babam başım tereddütle salladı ve ne yapınayı planladığımı sordu. Ben bir bal kabağı oyacağımı, oturma odasının orasına burasına mısır sapları falan koyacağımı söyledim. Partinin iyi bir fikir olmadığım düşünüyordu; bakıcı kadın için fazladan iş demekti bu; en iyisi, bir dahaki sefere böyle bir şey yapmadan önce ona sormamdı. Madem

söz vermiştim, yapayımıdı o zaman; tabii boş bir hizmetçi odasını kullanınam ve arkadaşlarımla arka merdiveni kullanması kaydıyla. Böyle bir şeyin söz konusu bile olamayacağını söyleyecek annem yoktu artık ve babamın dediği gibi oldu. Utancımdayan yerlere girerek öğretmenimi ve sınıf arkadaşlarımla güzelce aydınlatılmış ve son derece davetkâr odalardan, yemek odasından geçirip kilere ve oradan da hiç de davetkâr olmayan arkadaki dar merdivenlere götürdüm. Bu kimseye tuhaf gelmemişti. Pek öyle matah bir Cadılar Bayramı partisi olduğunu düşünmüyorum. Bütün bunca yıl sonra aklımda kalan tek şey, arka holde çamaşır sepetimin yanında yaşanmış olan bir sahneydi. Öğretmen “ebe” olmuştu, bir sandalyeye oturtmuştu ve gözlerini bağlamamıza izin vermişti. Tam o sırada, terbiye kuralları tereddüt etmeme neden olmuştu. Kızlardan birine işaret etmiştim, o da gelip benim yerimi almıştı. Öğretmenim göz bağına açtığı küçük bir oğlan onu öptüğü için gülümsüyordu – ama aslında küçük bir oğlan olduğunu *zannettiği* biri kendisini öpmüş olduğu için gülümsüyordu.

Bana evleneceğini söylerken babam elinden gelebildiği kadar nazik olmuştu. Benim karşı çıkmamı beklemiyordu, zaten karşı çıksaydım da yolundan dönmezdi.

Bundan bir ya da iki yıl önce bir yaz günü Golf Kulübü’nde, oyuncuların sopalarını taşıyan yardımcılarının kulübelerinin yakınlarında aylak aylak gezerken bir türlü çözemediğim bir görüntüyle karşılaştım. Önce bunun yeni bir hayvan türü olduğunu zannetmiştim. Sonra korkuyla geriledim. Bakmakta olduğum şey, aşırı irilikte bir kurbağayı yutmaya çalışan bir ylandı ama kurbağa çok iri olduğu için bir türlü yutamıyordu. Akşam sofrasında annemin yerine başka bir

kadının oturacağı ve babamın kalbimde onun yerimi alacağı fikri de öyleydi.

Benim yerimde daha cüretkâr bir çocuk olsaydı evden kaçar, polisle başını derde sokardı ama ben düşünmekten zevk duymayacağım ve olınasmı engelleyemeyeceğim şeyleri düşünmek zorunda kalmayayım diye bir kitaba gömüyordum kendimi. Yine de zamanı gelince, her şeyin eskisi gibi olduğu o yere açılan kapıdan süzölmek için bu yeterli değildi; ne benim için ne ağabeyim ne de küçük kardeşim için: Orada annem, babamı da yanımızda getirmiş olmamızı bekleyecekti. Peki, o başka bir kadınla evlenirse bunu nasıl başaracaktık?

Artık o sabit pozisyonumuzdan ayrılmıştık ve annemin ölümünden önceki halimize bir daha dönme ihtimali kalmamıştı. Göğüs kafesimin sıkışmasının olabileceklerden mi, yoksa zaten olmuş olanlardan mı, yoksa çaresizlikten mi kaynaklandığım bilemiyorum.

Miss Lena Moose ile Miss Lucy Sheffield'm çalıştırdıkları anaokulu, adliye sarayının hemen karşısındaki binanın ikinci katındaydı; üvey annem olan genç hanım da sabah saat dokuzda evden eve giderek çocukları toplayan hanımdı. Hepimiz toplanınca bizi çarşıya doğru yürütürdü. Muhtemelen o zamanlar yirmili yaşlarının başındaydı. Onun da çocukluğu 9. Cadde'de geçmişti, ama artık orada oturmuyordu. Annemin cenaze günü öğle vaktinde yemek odasına gittiğimiz zaman o da oradaydı. Masaya oturmuştum ama yemek yiyemiyordum. Ağlamaktan boğazım düğümlenmişti. O gelip sandalyemin arkasında durmuş, benimle konuşmuş, tabağımdaki közlenmiş patateslerden biraz yemem için ısrar etmişti. Sırf onun hatırı için, çünkü o genç ve güzeldi ve onu hep sevmiştim, sırf o yüzden biraz yiyebilmişim. O közlenmiş patatesin tadını bütün hayatım boyunca hiç unutmadım.

Masallarda üvey annenin gelişi kötü talihten başka bir şeye delalet etmez. Bunun nedeni muhtemelen ikinci eşlerin çoğunlukla kocalarının ilk karılarından olan çocuklarına kötü davranmasından değildir, ki bunlara da rastlanmıyor denemez ama yine de asıl nedemi, yine muhtemelen çocukların yabancılarla karşı takındıkları o evrensel küskünlük olsa gerek. O yüzden, babanın yeniden evlenmesi üvey anne nasıl biri olursa olsun sadece ölmüş anneye değil, çocuklara da bir ihanettir.

Zamanın kıyısına ne garip, ne beklenmedik şeyler sürüklemip gelir. Elimde üvey annemin gençliğinde çekilmiş bir sürü şipşak resminin bulunduğu paramparça bir fotoğraf albümü var. El kürkü, geniş kenarlı şapkası ve neredeyse yerlere kadar uzanan etekleriyle ne kadar güzel, ne kadar tatlıydı. Arkadaşlarıyla, annesi ve kız kardeşiyle, dört erkek kardeşinden biri ya da öbürüyle, sanırım Boston'da geçen yüzyıldan kalma bir evin ön verandasında yaşlı akrabalarıyla fotoğrafları var. Mahalli bir fotoğrafçı tarafından çekilmiş, maskeli bir baloya ait iki tane grup resmi bulunmakta –biri yüzlerinde maskelerle, diğeri maskesiz; böylece korsanın, palyaçonun, soytarının sevgilisinin vs. kim olduğunu görebiliyordunuz. Büyürken buradaki insanların yarısını tanımıştım. Sona üvey annemin daha başka resimleri var: Birinci Dünya Savaşı'nda, o zamanlar âşık olduğu ama evleumediği ince suratlı üniformalı bir adamla Washington'da; tekrar Linceln'e dönünce kucağında ablasının bebeğiyle falan resimler. Ne kadar zarif kıyafetler! Ne kadar muhteşem otomobiller! Ne kadar güzel zamanlar!

Albümün başında ve sonunda babamın, zamanın seyrine ters olduklarına göre, boş kaldığı anlaşılan yerlere yapıştırılmış olduğu belli olan bir düzine kadar fotoğrafı var. Yanındaki

bir kaya üzerine serilmiş bir dizi balıkla olan resmi hariç hep bir grup insanın arasında. Elinde bir golf sopası oluyor. Ya da pipo içiyor. Veya inayo giymiş, kolu üvey annemin belinde, diğer eli de tanımadığım başka bir kadının belinde. Ve bu solnuş fotoğraflara bakarak ben, içimde hâlâ varlığını sürdürebilen çocuk olarak ben, kalbimde bir sızıyla onım inutlu olduğunu görüyorum –artık o adamın babası olabilecek yaştayım; neredeyse yirmi yıl önce öldü ama yine de onım inutlu olınası beni rahatsız ediyor. Neden? Bir şekilde onım inutluğu o zamanlar (ve görünüşe göre ondan sonra sonsuza kadar) benim için bir tehditti. Bu, çocukların dâhil olmadığı bir inutluluktuktu, ama bu neden şimdi rahatsız ediyor ki beni? Neden olduğunu anlamaktan çok uzağım.

Eğer doğaüstü el çabukluğuyla bir numara yapıp annemi mezardan geri getirebilseydim ve daha önce yaşadığımız gibi yaşamaya devam etseydik, kendimizi değişim nehrindeki bir ada üzerinde bulurduk çünkü o yıl 1921 yılıydı; kadınlar saçlarını kesmeye, dizlerinin üzerinde etekler giymeye, toplum içinde gümüş cep şişelerinden cin içmeye başlamışlardı. Ara sıra içlerinden biri çok içer, eve kadar birileri tarafından taşınmak zorunda kalırdı. İnsanların olanları tasvip etmenelerinde dedikoduların büyük bir rolü vardı. Gelişmelere bakınca, yirmili yılların genel olarak çekici ve kaygısız bir dönem olduğunu görüyoruz. Söz konusu adap olınca bu dönem, sonım başlangıcıydı. Pazar sabahları anneni babamla at binmeye gittiğinde annem ata yan binerdi (düşünsenize!) ve evden çıkıp verandanın ön basamaklarından inerken beton kaldırımları süpüren bir pantolon etek giyerdi. Onu kısa kesilmiş saçlarla, diz üstü etekle hayal etmeye çalışsam da hiç başarılı olamıyorum.

Yaşanmakta olan zamanın her yönüyle geçmişten daha ileride olduğunu, geleceğin ise çok daha tatminkâr olacağına şüphe olmadığını düşünmek hâlâ mümkündü; babam da öyle düşünüyordu. Ayrıca babam zamana ayak uydurmaya da inanırdı. İçki yasağı başladığında yasalara uymaya hazır olduğunu beyan edip içmeyi bıraktı –içmekten kastı erkek arkadaşlarının yanında bir bardak bira, bir *bourbon shot*'tı. Sonra diğer insanların buna uymadıkları çıktı ortaya; o da arkadaşları gibi kendi cinini yapıp Coonhound Johnny isimli bir içki kaçakçısından kalitesiz viski aldı.

Hatta bir keresinde biraz fazla ileri gitti. Cuma akşamüzerleri dans okuluna gidiyor, fokstrot, vals falan yaparken kızlarla itişip kakışıyordum. Kızlar kendilerini sopa yutmuş gibi dimdik, kol boyu uzaklığında tutuyordu ve tavırları da mesafeliydi. Dans hocası genç, neşeli, bir buçuk inatrenin biraz altında biriydi; yamı bunun anlamı topuklu ayakkabı giydiği halde benim boyumda olmasıydı. Perşembe akşamları babamın ve üvey annemin de evlenmeden önce katıldığı yetişkinler için de ders vardı. Bir gece, bir süredir yalnızken çalıştıkları bir dansı yanak yanağa yapınaya başladılar. Bu dansa *Toddle** deniyordu; herkes durup onları seyretmeye başlamıştı; yüzü kıpkırmızı kesilen dans hocası onlara pistten ayrılımlarını söyledi.

Babam hocaya çok kızdığı ve bir daha oraya dönmediği halde beni çocukların sınıfından almadı; böyle davranınak babamın özelliklerinden biriydi. Cuma akşamüzeri hoca diğer oğlanlar ve kızlar gittikten sonra beni alıkoydu. Sıkıntı içindeydi, gerçi tam olarak ne olduğunu söylemeyi başaramıyordu. Acaba yarı yarıya onım yanında olduğumu, ayrıca kimsenin olnadığı kadar onım yanında olduğumu hissetmiş miydi?

* *Toddle*'ın kelime anlamı sendeleyerek yürümektir. (ç.n.)
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

O doğru olan yapmıştı; durup da olaya dâhil olan bu iki kişinin iyi ailelere mensup olduklarını, kendisinin iki çocuğuyla yaşayan, kocası tarafından terk edilmiş dul bir kadın, üstelik de şehir dışından biri olduğunu hiç düşünmeden. Aslında kimin iyi aile mensubu olup olmadığını bilmiyor da olabilirdi. Gözyaşlarına boğulmuş herkese acıdığı gibi ona da çok acıyıştım. Ve orada durup babam hakkında söylediği şeyleri dinleyerek babama sadakatsizlik ettiğim halde acıdım. Ayrıca bir skandalın odağı olduğu için de babamdan utandım.

Annenin babamda bayıldığı şeylerden biri de onun doğuştan bir müzisyen olmasıydı. Bu hünerin irsî olmasını umarak ağabeyimin Katolik okulunda müzik dersi veren bir rahibeden piyano dersi alınmasını sağladı. Altı yaşına gelince ben de ilk müzik dersimi alınak için ağabeyim ile rahibenin evine gitmiştim. Rahibe Mary Anise klavyede elimi nereye koymam gerektiğini gösterirken ben de onun korkunç derecede çarpık olan dişlerine bakınca ağlamaya başladım. Rahibe ağabeyime yedi yaşına geldiğimde beni tekrar getirmesini söyledi –o yaşa geldiğinde artık çarpık olmayan takma diş kullanmaya başlamıştı, böylece ben de ona sükûnet ile bakabiliyordum. Ben müzikle alakalı biri değildim ve alıştırma yapmayı hiç sevmiyordum. Benim hoşuma giden bestekârların hayatlarıydı; bunlar bana sadaka verir gibi her seferinde birer tane olnak kaydıyla azar azar verdikleri, katlamp ortadan dikilnesi icap eden ciltlenmemiş matbu sayfalar halinde olurdu; ayrıca kenarı delikli resimlerin de gerekli yerlere yapıştırılması lazımdı. Bu kitapların ilkinde kötü yürekli ağabeyinin Johann Sebastian Bach'ın yeteneğini nasıl kışkandığını ve istediği

müzikte ilerlemesine inani olduğunu, onun da nasıl gece kalkıp ay ışığında notaları kopyaladığını ve gözlerini bozduğunu okumuştum. Genç ve mağdur Johann Sebastian Bach'a pek bir ilgi duymuştum; ondan sonra da Handel ile nuhteşin orkestra suitine, Haydn'a, Mozart'a, Beethoven'a, Schubert'e, Schumann'a, Mendelssohn'a, Wagner'in operalarına ve genellikle bütün klasik müziğe. Hayranlığımın çalmanla bir faydası olınamıştı. "Bemol!" diye bağırırdı anneni yan odadan ben evde çalışırken; "Mi bemol, mi değil". Ben de piyano taburesinden kalkar gidip ön holdeki saate bakardım.

Babamın oturma odasındaki piyanonun üzerinde duran bir fonografi vardı. Akşam yemeğinden sonra yeni bir plağı iki veya üç kez çaldıktan sonra parçanın notalarını çıkartır ve hemen parçayı kapardı. Zamanın müzikallerinden kesik tempolu caz parçaları ve şarkılar çalardı. Çok güzel bir üslubu vardı ve herkes onu dinlemeye bayılırdı. Bir gün benimle birlikte piyanoya oturdu ve müziği kulaktan dolma nasıl çalınabileceğini öğretmeye çalıştı. Söylediği tek bir kelimeyi bile anlamamıştım.

Benim *The Shepherd Boy's Prayer*'ı kaşımı gözümü yarak çalmamı beğenmiyor ve ayn zamanda onun tarzı olan müzikten hoşlanmamı istiyordu. Böylece, on iki yaşına geldiğimde bu konuda ne düşündüğümü hiç sormadan beni Rahibe Mary Anise'ten, Bach'tan, Handel'den, Haydn'dan ayırarak, Katolik kilisesinde org çalan ve üvey annemin çok yakın bir arkadaşı olan evli bir genç hanımdan ders almamı sağlamıştı. Kadının öğrenmem için bana verdiği parça, babamın da önerisiyle *Alice Blue Gown* olmuştu. Kadını soviyordum ama birbirini izleyen haftalar boyunca başka bir şey çalmayınca o anlamsız şarkıdan nefret etmeye

başlamıştım. Aynı zamanda bir ilerleme de göstermiyordum. Etkin bir şekilde itaatsiz olmadan da babama karşı çıkabileceğim küçük bir alan bulmuştum.

Babam o zamanlar kabaca üç yıl sayılan bir yas dönemini bitirmek üzere olduğu için ya da etrafta dedikodular dolandığından üvey annemle biraz daha beklediler. Üvey annem bir süreliğine California'ya gitmişti; müzik dersine gittiğim zaman bana müzik hocamın adresine gelmiş, içinde başka bir zarfın bulunduğu kalın bir zarf verilirdi. Kimse bunun evdeki bakıcının zarfı buhara tutup açmaması ve içindekini okumaması için yapıldığını söylemezdi; onun yerine sanki on iki yaşındaki bir oğlanın eve, babasına bir aşk mektubu getirmesi dünyanın en doğal şeyiymiş gibi davranırlardı.

Hayatın bu kadar garip olmasının nedeni genellikle insanların başka bir seçimleri bulunmamasından kaynaklanıyor; yine de bu durumda bence işe kolaycılık karışmıştı: Deinek istediğim, babam postaneden bir posta kutusu kiralayabiliyordu. Postaneye girip çıkarken ve posta kutusundan mektup alırken görünürse insanların bımın nedenini tahmin edecekleri gerçeği onu yıldırılmış olabilir. Aslında, kısaca onun da pek bir seçimi yokmuş; ne bu konuda ne de annemle çok fazla ortak amsmın bulunduğu evi satma konusunda. İki üç hafta içerisinde evi satışa çıkartmıştı; ev çiftçilik yapmaktan yorulmuş ve artık kasabada yaşamak isteyen bir adam tarafından satın alınmıştı. Bir gün, ben okuldayken taşımacılar geldi ve babamın satmayı veya birilerine vermeyi beceremediği mobilyalar sonunda kiralamış olduğu, kasabanın kıyısına yakın kaldırımsız bir caddede bulunan çok daha küçük eve taşındı.

Okuldan çıkıp doğrudan yeni eve gidiyordum. Erişkin bir adam olarak sık sık eski evin önünde durup bakmama rağmen, hatırladığım ve yeniden bir araya gelmesini istediğim çok fazla sayıda şeyin tek bir iz bile bırakmadan yok olduğu o günden sonra içine hiç girmedim: Victoria devri ceviz divanlar, parmaklarımın oymaları ve süsleri üzerinde düşünmeden dolandığı sandalyeler, maun masalar, eskimiş Doğu halıları, yaldızlı aynalar, resimler, ezbere bildiğim fotoğraf dolu kocaman kitaplar... Bunlar eğer o zaman kaybolmamış olsalardı, Ortega y Gasset'in de bir yerlerde söylemiş olduğu gibi, hayat kendi içinde ve ebedi olarak bir enkaz olduğu için zaten başka bir vesileyle yok olacaktı.

Kiralık evin, sözünü etmeye degecek bir avlusu yoktu, veranda basamakları kaldırımından üç metre kadar ötedeydi; üstelik bizim ev ile yanındaki ev tıpatıp aynıydı. Gece beni uykudan uyandıran ısırlıklar, yerinden kalkmış duvar kâğıtlarının arkasına saklanan tahtakurularının olduğunun ispatıydı; bunları da ilaçla halletmişti babam. Muhtemelen babam orada sürekli kalmayacağımızdan evin neye benzediğini pek umursamıyordu. Ya da belki o sıralarda daha iyi bir ev yoktu. Ben durup her ayrıntısıyla birbirinin aynı olan iki evi mukayese ederdim; tıpkı bir açığım yakalamak umuduyla duvar kâğıdında birbirini takip eden desenleri mukayese eder gibi. Eski evi tamamen aklımdan çıkartıp attığım için orayı pek özlemiyordum. Dünyaya inmiştik ve elimden gelenin en iyisini yapmaktan başka bir çarem yok gibiydi. 9. Cadde'nin sanki zamanın başlangıcından beri orada duruyormuş gibi bir hali vardı. Orada nesiller boyu, bisikletlerini geçenleri düşürecek şekilde insanların ayaklarının altına bırakıp giden, çalı çırpıdan evler yapan, ağaçlara tırmanan, her yaz akşamı saklambac oynayan çocuklar yetişti.

O sırada yaşamakta olduğumuz kaldırımsız sokağın hiçbir geçmişi ya da geleceği yoktu; sadece insanın bir türlü ne yapacağım bilemediği bezgin bir hâl vardı.

Ekim ayında bir akşam, babam ile Grace McGrath, Grace'in ablasının evinin merdivenlerinden inerek –babam bir Protestan olduğu için kilisede evlenemediklerinden– bir Katolik rahip tarafından aşağıdaki salonda evlendirildiler. Orada bulunan otuz yaşından küçük tek kişi bendim. Ağabeyim fakültedeydi, küçük kardeşim ise beşiğinde uykuda. Artık düşünmeden girmiş olduğum kapıyı, bazen rüyalarımda üzerinde köprüler kurabildiğim o boşluğu, annemin hayatta olduğu zamanlardaki yaşamı unutma zamamydı. Ama bunu yapacağım yerde, babamın yeni hayatına mecburen sürüklenirken bunlara her zamankinden daha sıkı sarılmıştım.

III

YENİ EV

Illinois merkezindeki küçük kasabaların hemen hepsi mevcudiyetlerini demiryolunun İç Savaş'tan önceki dönemlerde gelişine borçludur. Bende hep Lincoln'ün, bir yerde diğerlerinden farklı olduğu izlenimi vardı ama belki de bunun nedeni sadece orada yaşıyor olmamdı. Kırsal bir yerleşim merkeziydi ve artık tükenmiş olan iki kömür madeni bulunuyordu. Hiçbir zaman büyük bir fabrikası olmamıştı ve mütevazı refahını da etraftaki çiftliklere borçluydu. 1921 yılında yerleşik alanlardaki sokaklara gölge veren ağaçlar iyice büyümüş, şehre olduğundan daha eski bir hava katmıştı. Yaşları sonradan yapılan ilavelerle sık sık maskelendiğinden evlerin ne zaman inşa edilmiş olduklarını tahmin etmek kolay değildi; o yüzden sanki zamandan azadeydiler ve içlerinde yaşayan insanların kendi sesleri ya da isimleri, saçlarını tarayış biçimleri misali onların ayrılmaz bir parçası gibi görünüyorlardı.

Babam eski şeylerin çoğunu ama özellikle de yüksek tavanlı, birbirlerine açılan garip biçimli odaları olan eski evleri

sıkıcı bulurdu; güzel bir görüntüsü olsa da haşın Illinois kışlarında ısınmak için bol miktarda kömür gerektiren bu garip biçimli odalarıyla o eski evleri. Tüm bu binalardan kaçmaya niyetlenerek Park Place'te çift parsel bir arsa almıştı; burası o kadar yeni yapılmış bir parselasyondur ki, dikilen ağaçlar bile ancak bir buçuk metre yüksekliğindeydi ve kuzey rüzgârlarına karşı kazıkla desteklenmek zorundaydı. Zaten sayısı ikiyi geçmeyen evler sokağın sağ tarafında, ineklerin otlatıldığı ve sanırım bugüne kadar da üzerine inşaat yapılmamış olan bir çayra bakıyordu. Kasabanın eski yerleşim yerlerine nazaran arsalar çok daha dar ve evler birbirlerine çok daha yakındı; ama sokağa açılan tuğladan süslü kapıları vardı ve bahçenin ortasında bir çimenlik uzanıyordu; bu çok modaydı. Bugünlerde ise Lincoln'de en moda olan şey taşrada, mısır tarlaları arasında yaşamak.

Babam ile üvey annem Bloomington'da dış cephesi yalancı mermerle kaplı bir ev görüp beğenmişler, dış cephesini kopyalanması için bir mimar tutmuşlar ve sonra üçü kafa kafaya verip kendileri tatmin oluncaya kadar iç plamyla oynamışlardı. Bana plan üzerinde odamın nerede olacağını göstermişlerdi. Kısa bir süre içerisinde beton temel atılmış, evin iskeleti ortaya çıkmıştı; odaların gerçek boyutlarını ve şekillerini görebiliyordunuz. Okuldan sonra oraya gitmeyi ve marangozların çalışmasını seyretmeyi alışkanlık haline getirmiştik: *Tak, tak, tak, tuk, tuk, tuk...* Muhtemelen yapı iskelesine çıkabilmek için onların aletlerini toplayıp eve gitmelerini beklediğimi tahmin edebiliyorlardı ama bunu yapmamam gerektiğini söylemiyorlardı; aslında dikkatlerimi hiç çekmiyordum bile. Bir odadan bir odaya kapıdan değil de duvardan geçtikçe, başımı kaldırıp çatı kirişleri arasından mavi göğü gördükçe, içinde bulunduğum durumu

atlatabilmem için bir yol bulduğuma dair hoş bir his kaplardı her yanımlı.

Ne zaman Modern Sanat Müzesi'nde dolaşsam Alberte Giacometti'nin *Palace at 4 A.M.* isimli heykeline denk gelince hep durur heykele bakarım –biraz bana bitmemiş haliyle babamın yeni evini hatırlattığı biraz da çok güzel olduğu için. Aşağı yukarı 75 santim yüksekliğinde ve yeterince meşhur bir heykel olduğu için büyük ihtimalle tarif etmeme gerek yok. Ama yine de söyleyeyim, tahtadan yapılmıştır, hiç cisimsel duvarları yoktur; sadece ince çıkmalar ve yatay kirişler bulunmaktadır. Klasik bir bina alınlığı ve bir kule iması vardır. Saraym tepesindeki bir odada uçan garip görünüşlü, İngiliz analıtarı kafalı bir yaratık vardır. Bir kuş mu? Erkek bir balet ile pterodaktil arası bir şey mi? Onun altında bir çeşit bağımsız bir gardırop içinde bir hayvanın omurgası durur. Sol tarafta, fonunu üç adet kırk beyaz paralel kenar panelin oluşturduğu, etkileyici bir kadın sayılabilecek bir figür ya da satranç takımının en önemli taşlarından biri bulunur. Ve aşağı yukarı bir basketbol çemberinin durabileceği bir pozisyonda diklemesine, önünde bir top ile içi boş bir spatulat biçimi bulunmaktadır.

Hepsi son derece birbirinden ayrı ve tuhaftırlar ama sanatçının bu eserin nasıl ortaya çıktığına dair anlattığı hikâyeden daha tuhaf değil: “Bu nesne 1932 yılının yaz aylarının sonlarında azar azar biçim aldı; belirli parçaları bütünü içindeki son hallerini ve tam yerlerini alarak bana kendisini yavaşça belli etti. Sonbahar geldiğinde öyle bir gerçeklik kazanmıştı ki, mekân içindeki filî uygulaması bir günden fazla zamanımı almadı. Bunun, hayatımda bir yıl önce son bulan, tam altı koca ay birbirini izleyen saatler boyunca zamanımı, bütün hayatını kendi içine odaklamış ve her anımı büyülü

bir şekilde dönüştürmüş olan bir kadının yanında harcadığım bir dönemle ilgili olduğuna kuşku yok. Gece şahane bir saray inşa ediyorduk (gece ve gündüzler aynı renkti, sanki her şey tam şafak atmadan önce vuku buluyormuş gibi; bütün bu zaman süresince güneşi hiç görmemiştim), kibrit çöplerinden son derece narin bir saray. En ufak bir yanlış harekette bu minik yapı yıkılırdı. Hep yemiden başlardık. Kafes içinde bir omurga (bu kadına sokakta ilk rastladığım akşamlardan birinde bana satmış olduğu bir omurga) ile birlikte geçen hayatımızın çöktüğü sabahtan tam önceki gece bu kadının görünüş olduğu iskelet kuşlardan (sabahın saat dördünde üstü açık bir salonda, son derece ince ve beyaz balık iskeletlerinin yüzdüğü berrak ve yeşil bir su birikintisinin üzerinde neşe çığlıkları atarak kanat çırpın iskelet kuşlar) birinin bu yapının içine neden yerleşmiş olduğunu bilemiyorum. Tam ortada bir kulenin iskelesi yükseliyor ya da belki de bitmemiş bir kulenin ya da tepesi yıkılmış olduğuna göre belki de kırık dökük bir kule yükseliyor. Diğer tarafta, ilk hatıralarımdaki haliyle annemi bulduğum bir kadın heykeli beliriyor. Uzun siyah elbisesinin yerlere değen eteği beni huzursuz ederdi; bu bana onun bedeninin bir parçası gibi gelirdi ve içimde bir korku ve kafa karışıklığı hissi uyandırırdu...”

Bir kış günü yeni eve gidip karların çatı katından aşağıya, üst kattaki yatak odalarına doğru süzülüşünü gördüğümü hatırlar gibiyim. Aslında hiç böyle bir şey yapmamış da olabilirim çünkü kaybettığım bir fotoğraf albümünde evin aynen biraz önce tarif etmiş olduğum şartlarda çekilmiş olan bir fotoğrafı vardı ve belki de yaşadığım bir anı değil de o fotoğrafı hatırlıyorumdur. Kendimizden emin olarak hatıra (yani belli bir sabit noktaya tabi olmuş ve o yüzden de unutulmaktan kurtulmuş bir an, bir sahne, bir gerçek)

dediğimiz şey ya da en azından benim hatıra dediğim şey, akılda süregelen bir masal anlatma şeklidir ve genellikle de anlatıldıkça değişir. Hiçbir zaman tam olarak kabul edilemeyen, birbiriyle çelişkili çok sayıda duygusal menfaat hayatımıza girer ve muhtemelen masalcının işi de her şeyi bunlara uydurmak için yeniden düzenlemektir. Sonuç olarak her hâlükârda geçmişle ilgili ne zaman konuşsak aldığımız her nefesle yalan söyleriz.

Merdivenler inşa edilmeden önce evin tam ortasında koca bir boşluk vardı ve ikinci kata çıkmak için insan marangozun titrek tahta merdivenimi kullanmak zorunda kalırdı. Günün birinde bu boşluktan aşağıya bakınca, bir kalas yığının üzerinde durmuş bana bakınakta olan Cletus Smith'i görmüştüm. Herhalde, "Hadi, yukarı gel," demişimdir. Her neyse, o yukarı çıkmıştı. İleride bir gün bir pencere olacak kare açıklıktan daha yanmamış olan sokak lambasına bakarak öylece durmuştuk; sonra başka bir merdivene tırmanıp, kollarımızı iki yana açıp enlemesine yatırılmış beşe on beşlik kalaslar üzerinde sirklerdeki cambazlar gibi sallana sallana yürümüştük. Ta zemin kata kadar düşebilir, kolumuzu bacağımızı kırabilirdik ama düşmedik.

Oğlan çocuklarının iyi geçinmek için bir gerekçeye ihtiyaçları yoktur, eğer geçinmeye gönülleri varsa tabii. Onun arkadaşlığı bemi çok mutlu ediyordu ve ertesi gün yeniden gelince daha da mutlu oluyordum. Şimdi onu, o günkü haliyle göreceğim olsam tanıyabilir miyim, bilemiyorum. Tebesümünü hatırlıyor gibiyim; ayrıca on üç yaşında bir oğlan çocuğuna göre iri elleri ve ayakları vardı. Hatta asıl ismi Cletus Smith de değil.

Onu okuldan, benim sınıfımda olduğu için mi tanıyordum? Sınıfta tahtanın önünde dururken canlandırmaya

çalışıyorum onu gözlerimin “önünde” ama olmuyor. Aynı izcilik grubunda ımydık; yamı o sonbaharda bir zamanlar izcilik el kitabını birlikte mi çalışmıştık, camadan düğümünü, kazık bağını, ızbarço bağım atmayı birlikte ini denemiştik, bir sonraki sefer hangi madalyaları almaya çalışacağımızı birlikte mi tasarlamıştık? Cevabı bilmiyorum. Tek bildiğim onu tanıdığım. Bir yerlerden. Ve o natamam evde birbirini izleyen günlerde birlikte oynadığımızı, boynumuzu kırma riskine birlikte atıldığımızı, talaşın, rende artıklarının, yeni kesilmiş kalasın ekşi kokusunu birlikte soluduğumuzu.

9. Cadde evin bir uzantısıydı ve son derece emniyetliydi. Kimse orada bana musallat olmazdı. 9. Cadde’yi geçince işler sertleşirdi. 8. sınıfa giden oğlanlar okul öncesi ve tenefüslerde okulun önündeki avluya hâkim olurlardı. Sırasıyla, küstah bir iyi huyluluk ya da kötü huyluluk içinde ya da kızlar konusunda bozuk ağızlı veya belli bir spor dalındaki becerilerini geliştirme konusunda sabit fikirli olabiliyorlardı. Bazen küçük bir oğlanın kolunu arkaya doğru bükme veya hızla yanlarından koşarken çelme takma zahmetine katlanırlar, sonra da oğlan düşüp de bir tarafını incitirse on beş dakika bununla mutlu olurlardı ama dikkatleri çok nadiren tek bir oğlana odaklanırdı.

Şimdi dönüp bakınca, sıkıntıları üzerine çekenin kendim olduğunu görüyorum. Her şeyden önce bir çubuk kadar sıskaydım. Çekişmeli olan herhangi bir yarışta, oyunda aklım takılır, donup kalırdım. Beyzbol topunun aşırı tedirgin parmaklarım arasından kayacağına hiç kuşku yoktu zaten. Kimse beni takımında istemezdi. Nevi şahsına münhasır biriydim. Ayrıca, bir de sınıfta bir soru sorulduğunda her seferinde doğru cevabı verebilmek gibi talihsiz bir huyum da vardı. Bu bana öğretmen tarafından bir tebessüm kazandırıyordu,

ayrıca ismimi iftihar listesinde görmek de hoş oluyordu. Benimle sadece okulu kıranıadıkları için aynı sınıfta okumak zorunda kalan iki madenci çocuğu tarafından eve kadar kovalanmak hoş değildi. Onların karşısında hiçbir yerde emniyette sayılmazdım –ne gözlerinin sürekli üzerimde olduğu sınıfta ne de sürekli etrafımda dönerek beni ittirip dengemi bozmaya veya beni madara edecekleri bir kavgaya çekmeye çalıştıkları okul avlusunda.

Bunların hepsi herkesin, birlikte büyümüş olduğum diğer oğlanların gözü önünde oluyordu ve kimse kılını benim için kıpırdatmıyordu –belki bu biraz kendileri de saldırılara maruz kalabileceklerinden ve kendilerini açık etnek istemediklerindendi ama bu konuda benim bazı şeyleri üzerime çektiğimden şüphe yok. Bunların ne olduğunu bilmediğimden değiştirebilmek için de elimden bir şey gelmiyordu ve hissettiğim her duygu –fiziksel yetersizlik, korku, küçük düşme yamı ergenliğin tüm repertuarı– yüzüme yansiyordu. O kadar kolay yutulur bir lokınaydım ki, bana yaptıkları işkenceden aldıkları zevkin o kadar uzun sürmesi hayret vericidir. On dört yaşına geldiklerinde okuldan ayrıldılar ve onları bir daha hiç görmedim. Babalarıyla birlikte madenden başka bir yere inmiş olabilirler mi? Biri bana siyah akciğer hastalığından muzdarip olduklarını söyleyecek olsa üzülür müydüm, bilemiyorum.

Ağabeyim ile aramdaki mesafe benim onun zevklerine imrenemeyeceğim ya da bunlara katkıda bulunamayacağım kadar büyüktü; yaşı yaşıma daha yakın, başım belaya girdiğinde bana yardım edebilecek ve birlikte bir şeyler yapabileceğim bir ağabeyim olsaydı daha mutlu olurdu.

Tam bu zamanlarda annemin arkadaşlarından biri, pek de iyi tanımadığım bir kadın cuma günü okuldan sonra,

pazar akşamüzerine kadar beni evlerime kalmaya çağırıldı. Benden bir iki yaş büyük bir oğlu vardı ve o yaşta bir oğlan çocuğunda olması gereken tüm özelliklere de sahipti –yani erişkinlere karşı açık ve rahat, okulda parlak ve yaşlıları tarafından itilip kakılmayan biri. Onunla aynı odada kaldık ve bütün cumartesi ve pazarı birlikte geçirdik. Ne yapmam gerektiği hakkında hiçbir fikrim olmamasına rağmen iyi bir misafir olmaya çalıştım. Genellikle dostça davranıyordu; sonra aniden kısık sesle tam olarak duyamadığım bir şeyler mırıldanıyordu ama içimdeki sıkıntıdan bu sözün “hanım evladı” olduğunu anlayabiliyordum. Duymazlığa geldim, başka ne yapabileceğimi bilemediğim için; tabii henüz dış fırçamı ve pijamalarımı alıp eve dönecek ve onu gidişimle ilgili annesine hesap vermek zorunda bırakacak kadar şu dünyada deneyim kazanamamış olduğumdan. Yatarken, odasının sonuna kadar açılmış penceresinin yanında onunla birlikte jimnastik yapmaya zorluyordu beni. Hareketleri yapamayınca ya da komik bir biçimde yapınca bana karşı sabırlı davranıyordu; başka bir oğlanla birlikte bir şeyler yapmak benim için de değişiklik olmuş, hoşuma gitmişti. Sonra yine kısık sesle söylemiş olduğu, tam olarak yakalamamam gereken o sözü söylüyordu. Tanı da benim olmak istediğim gibi bir oğlandı ve ben onu her yönüyle taklit etmeye hazırdım. Ne zaman bunu yapma konusunda yüreklensem onun beni küçümsediğini hissediyordum –ya da bunu bana hissettiriyordu. Büyük bir ihtimalle annesi ona danışmadan bir iyilik yapmak istemişti, o da benim yüzümden bütün cumartesi günü mahvolduğu için kızınıştı. Her hâlükârda anlatmaya çalıştığım şey şu: Sürekli bir oğlan çocuğuyla arkadaşlık etmek benim için yeni bir deneyimdi. Ne dediyse yapıyorduk. Cletus’a yapmak istediği başka bir şey olup olmadığını soramamıştım hiç, çünkü

her zaman benim yapmak istediğim şeyleri yapmaya hazırды. Şimdi düşünüyorum da hayalî bir oyun arkadaşından çok da farklı biri değilmiş. Onunla birlikteyken, söyledigimde okul avlusundaki çocukların alay edecekleri bir şey söylesem o bu fırsatı değerlendirmez, dikkatle bir ayağını diğerinin önüne koyup dengede yürümeye devam eder ya da en fazla bana bakmadan, çünkü baksa dengesini kaybedebilir, başıyla onaylardı.

Sanırım bemi bir şekilde seviyordu, yoksa oraya gelmezdi. Ayrıca o da benim arkadaşlığımdan memnundu. Onu bekleyen başka bir çocuk yokmuş gibi davramyordu. Bittiği zaman o evde yaşayacağımı anlamış olmalı ama benim aklıma hiç onun nerede yaşadığını sorgulamak gelmemiştir.

Küçükken anneme her şeyi anlatırdım. Annem öldükten sonra bazı şeyleri kendime saklamanın daha doğru olduğunu öğrendim. Babam otoriteyi temsil ediyordu, bu –benim için– aynı zamanda anlayışı da temsil ediyor demektir. Ağabeyimin bana takılmalarında zalimce bir taraf olduğundan (ki tabii tüm takılmalarda böyle bir yön vardır) ağabeyime güvenmezdim. Aslında daha büyük ölçekli meselelerde rahatlıkla da güvenebilirdim. Her neyse, oturup tüm mahalleyi seyrederken Cletus’a kendi enkazımdan hiç söz etmemiştim, o da bana kendininkini anlatmamıştı. Havanın görüntüsü bize akşam yemeğinin yaklaştığını haber verince aşağıya iner birbirimize, “Hadi,” derdik, “yarın görüşürüz,” ve alacakaranlıkta ayrı ayrı yollarımıza giderdik. Ve bir akşam bu gündelik vedalaşma son kez gerçekleşti. Bir silah sesiyle ayrılmıştık.

Lloyd Wilson’ı kimin öldürdüğü konusunda bir şüphe hiçbir zaman olmamıştı. Bunu yapmak için bir nedem olan tek kişi Cletus’ın babası Clarence Smith idi. Cletus’ın bana söylemediği şeylerden biri de taşrada büyümüş olduğuydu.

Sadece birkaç aydır şehirde yaşıyordu. Annesi aşırı ve sürekli tekrarlanan kötü davranışlar nedeniyle boşanmak için babasına dava açmıştı. Bunun üzerine babası da annesine yan çiftlikte yaşamakta olan Lloyd Wilson'la zima yaptığı gerekçesiyle karşı dava açmıştı.

Lincoln'deki *Courier-Herald* onurlu bir küçük kasaba gazetesiydi ve güvenli bir şekilde mahkeme kayıtlarına gömülüp kalmış olan müstehcen detayları vermeyi uygun bulmazdı, ki hâlâ bulmaz. Cletus'ın boşanma davasında hazır bulunduğunu pek zannetmiyorum. Ne bilebilirdi ki? Yeterince bir şeyler muhtemelen. Derdini açmak zorunda kalacağını hissettiği biriyle –tabii öyle biri var idiyse– oynamaktansa doğru dürüst tanımadığı biriyle oynamayı tercih etmesine neden olacak kadar bir şeyler biliyordu.

Boşanına işlemlerinin aleyhine geliştiğini gören Cletus'ın babası icar hakkını devrederek çiftçilikten vazgeçmiş ve Cletus'ın şehirde yaşayan dedesinin yanına taşınmıştı. Babası depresyona girmiş ve ağlama krizlerine tutuluyordu. Sorunları hakkında konuşmaktan kendini alıkoyamıyordu. Onu uzun yıllardır tamyan insanlar, karşıdan geldiğini görünce caddenin diğer tarafına geçer olmuşlardı.

Lloyd Wilson iki erkek kardeşine de öldürülme korkusuyla yaşadığını itiraf etmiş, onlar da ona şehri hemen terk etmesi gerektiğini söylemişlerdi. Atması gereken tüm adımları atmıştı ama rüyadaymışçasına ağır çekim olarak. Çalıştırdığı çiftliğin sahibi olan kadını görmeye gitmiş ve mart ayına kadar süresi olan kira sözleşmesinin feshedilmesini rica etmişti. Bir avukata damşmıştı.

Öldürüldüğü gün, güneş doğunca ışık girsin diye ahırın kapısını açık bırakmıştı. Fenerinden yayılan ışık katilinin çizmelerinin parmak uçlarının biraz ötesine kadar düşmüş olmalı anca.

Muhtemelen bunların hepsini bir zamanlar zaten biliyordum; akşam gazetesinde yayınlanmış olduğuna ve ben de okuyabilecek kadar büyük olduğuma göre. Zaman içerisinde cinayetin detayları hafızamdan silinmiş. Olduğunu zannettiğim şeyler gerçekten olmuş olanlardan o kadar farklı ki, tamamen kendi uydurmuş olduğum bir şey olabilirdi. Cletus'ın babasının eve beklenmedik bir anda gelip Cletus'ın annesini yatakta başka bir adamla yakaladığını ve her ikisini de öldürdüğünü düşünmeye devam edebildin ama bir gün, sanki bir duvarı delip geçmişim gibi, her zaman için geçmişle ilgili insanın hatırladığından başka bilgilere ulaşabileceği kaynaklar olduğunu ve beni bu kadar derinden ilgilendiren bir konu hakkında mutlak bir bilgisizlik içinde kalmama gerek olmadığını fark ettim. Üvey kuzenim Tom Perry'ye mektup yazarak benim için *Courier-Herald*'ın Lloyd Wilson cinayetiyle ilgili herhangi bir şeyin bulunduğu eski sayılarını deşip deşemeyeceğini sordum. Bana *Courier*'in (*Herald* çok zaman önce isminden düşmüştü) dosyalarının 1922 yılına kadar uzanmadığını, halk kütüphanesinin dosyayı altı ay önce imha ettiğini, Springfield'daki Illinois Eyalet Tarih Cemiyeti'ne başvurmamın daha iyi olacağını söyledi. Sanki Abraham Lincoln'un cenazesini araştırıyordum. Ama yine de dediğini yaptım ve Tarih Cemiyeti bana mikrofilm kütüphanesinden fotostat kopyalarını yolladı. Hepsi rahat okunamıyordu ama bir zamanlar avcumun içi kadar bana tamdik gelen sekiz gazete sayısıydı bunlar. Tabii ki benim istediğimden, yarı geçmişin minik bir kesitinden daha fazlası vardı; uzak ama yine de mükenimel bir şekilde odaklanmış, tıpkı dürbünün ters tarafından bakınca görüldüğü gibi: Norma Talmadge ile Wallace Reid'in baş rolünü oynadıkları filmlerin reklamları, Griesheim'in dükkanında 7 dolara satılan en

kaliteli erkek takım elbiseleri ve inanması en az bu kadar zor daha bir sürü şey.

Şu anda *Courier*'ın bürosunun ve baskı yerinin nerede olduğunu bilmiyorum; sadece eskiden olduğu yerde, Kuzey Kickapoo Caddesi'nde adliye sarayı meydanının yarını blok ötesinde olmadıklarını biliyorum.

Cinayet ile ilgili yazılmış birkaç parça yazı gergin, yeşil gözlü, koyu renk saçlı, sürekli ağzının bir köşesinde bir sigarası bulunan bir adam olduğunu hatırladığını bir editör tarafından yazılmış. Hikâyeleri gazete baskıya girmeden önce son anda yetiştirilmiş izlenimi veriyor; yamı yazılarda tekrarlar var, sıralı değil ve pek de kesin olmayan dayanaklı görüşlerle dolu. Ayrıca bir de dönenim fikirlerinin gerektiği şekilde olduğu belli bazı klişe ve suskunluklarla da dolu. İnsanların söylediklerine, en azından o kelimelerle söylediklerine inanmakta zorluk çektiğim şeyleri söylediklerine dair alıntılar var. Mesela Cletus'ın babasının cinayetten bir gün önce sokakta karşılaştığı bir adama, "Ben bittim, yetersiz biriyim, bir amacım kalmadı artık yaşamak için," dememiş olduğundan oldukça eminim. Benim bildiğim Orta Batı'da yaşayan hiç kimse cümlesini bu tarzda bitirmez. Ama yine de her ne olursa olsun çalışma haddini çoktan aşmış bir küçük şehir gazetesi editörünü, Roughead kadar iyi yazmadığı için suçlamak haksızlık olur. Özellikle de neler olduğu hakkındaki bütün bilgimi ona borçlu olduğum için.

Cenazeci aradığı sırada şerif, görülecek bir dava için bazı mahkûmları adliye sarayına götürüyormuş. Şerif yardımcısı ile sorgu hâkimi Wilson çiftliğine gitmişler ve Fred Wilson onlara Lyold Wilson'ın bulunduğu ahır, içinde biraz süt bulunan kovayı, süt sağarken kullandığı tabureyi, hep süt sağarken giydiği ve onu buldukları sırada ellerinde olan

eldivenleri göstermiş. Kasabadan gelen bu iki adam inek ahırının yakınlarında, üzerine bozulmasın diye kalas yerleştirilmiş ayak izleri görmüşler. Bütün sabah boyunca arama ekipleri çamurlu tarlaları ve her iki çiftlikten de geçen derenin kıyılarını arşınlayıp durmuşlar. Springfield'dan trenle av köpekleri getirilmiş ve cinayet mahalline götürülmüş. Orada onları iki yüz kişi bekliyormuş. Ayak izlerinin üzeri açılmış, köpekler inek ahırına sokulmuş ve salıvermişler. Koklaya koklaya bir takım taklavat odasını, kuru ot yığınına dolaşmışlar, ahıra döndükten sonra dikenli telden yapılmış çiti atlayarak arkalarında meraklı bir sürü adamla uzaklaşmışlar. Köpekler tam Clarence Smith'in kısa bir süre önce taşınmış olduğu çiftlik evine varmadan bir bahçe kapısının yanından sapmışlar ve patikayı ana yola kadar izlemişler. Posta kutusunun yanında duraksadıktan sonra yolun diğer tarafına geçip kokuyu kaybetmişler. İki kere inek ahırına geri götürülerek oradan salınmışlar. İlk seferinde Smith'in çiftliğinin avlusuna ve verandasına gitmişler. İkincisinde yine dönerek mısır tarlasına girmişler, sonunda patikanın batısında çeyrek mil kadar ileride bulunan ana yolun sert zeminine kadar ayak izlerinin oluşturduğu bir yolu izlemişler.

Clarence Smith kendi sözleşmesini James Walker adında daha genç bir adama devretmiş. Av köpekleri kasabaya geri götürüldükten sonra Walker çiftlik evinden çıkmış ve ana yola yürümüş. Bir avuç insan patikanın girişinde oyalanmış ve kaba bir merakla, James Walker posta kutusunun kapağını açarken onun etrafında toplanmışlar. Ne bekliyorlar mı? En fazla okumalara müsaade edilmeyecek bir iki mektup, bir gün öncesinin *Courier-Herald*'ı. Posta kutusunda o kadar hayret verici bir şey varmış ki, hepsi geriye birer adım atıp beklemeye başlamışlar. James Walker altın saati posta

kutusundan almış, saatin kapağını açmış ve “C.S.” kısaltması görmüş. Bu olsa olsa Clarence Smith’in saati olabilirmiş ama oraya ne zaman ve neden bırakılmış? James Walker arabayla kasabaya giderek saati şerife teslim etmiş. Şerif bunun buraya Clarence Smith dışında biri tarafından suçu ona atmak için konulmuş olabileceği ihtimalini düşünmüş.

O akşam şerif Clarence Smith’in anne ve babasının evine gidince, çiftin oğullarının nerede olduğu hakkında bir fikirleri olmadığını öğrenmiş. Kimsenin yokmuş. En son olarak, Lloyd Wilson’ın öldürüldüğü günden bir gece önce Grand Theater’dan 10:45’te çıkarken görülmüş. Eyalet savcısı Cle-tus’un babasını cinayetle suçlayan bir tutuklama emri çıkartmanın. Sadece sorgulanmak üzere aramyormuş. Eyaletteki bütün polislere gönderilen eşkâlde şöyle yazıyormuş: “Kırk yaşlarında, bir yetmiş boylarında, 75 kilo ağırlığında, açık kahverengi saçlı, alını biraz açık.”

Komşular cinayetten önceki gece Wilson çiftliğinin yakınlarında bekleyen garip bir otomobil olduğunu bildirmişler. Biri, otomobilin hemen ana yolun dışımda patika kenarında iki saat beklediğini söylemiş. En son saat dokuz civarında, tam yatmadan önce görmüş. Başka bir komşu otomobilin patikada değil de ana yolun kenarında olduğunu ve farları sönük durduğunu söylemiş. Clarence Smith’in bir arabası olmadığı için bu, akıllara bir işbirlikçisi olup olmadığı sorusunu getirmiş.

Cinayet günü Peoria, Lincoln ve Springfield arasında işleyen trolleybüse binerken görüldüğüne dair dedikodular çıkmış. Bir de Springfield’da bir otele giriş yaptığı ve o gece de şehirler arası bir telefon bağlantısı kurulduğuna dair dedikodular. Bu kadar ilginç bir şeye inanabilne şansları doğunca, otelin Clarence Smith’in oraya gitmemiş olduğunu

söylemesine ve onu trolleybüste gördüğünü söyleyen kişinin hiç ortaya çıkmamasına rağmen insanlar bunlara inanmaya devam etmişler. Ortadan yok olduğunda şahsi hesabında yüksek miktarda para olduğu haberi de bütün parasının çiftliğin işletmesini devretmesinden aldığı miktar olmasından dolayı doğru olamazmış.

Bu davada *Courier*'in dikkat edilmesi gerektiğini düşündüğü başka bir açı daha vardı. Öldürülmeden önceki yılın bahar ayında Lloyd Wilson'ın karısı en küçüğü on bir aylık bir bebek olan dört kızım da alarak kendisini terk etmiş ve kasabaya taşınmıştı. Kadın Lloyd Wilson'ı boşamannış ama resmen ayrı yaşamaya başlamıştı. Bu anlaşma uyarınca Lloyd'un karısına 9 bin dolar ödemesi gerekiyordu ki, bu 1921 yılında çok büyük bir paraydı. Babamın yeni evi, üzerine inşa edilen arazinin parası dâhil edildiğinde bile 12 bin dolar tutmuştu. Lloyd Wilson'ın karısıyla yaptığı sözleşme muhtemelen sahip olduğu bütün parayı kapsıyordu.

Karısının neye benzediğini bilmiyorum. Onun yaşındaki çiftçi kadınların çoğu ağır iş ve sık doğum nedeniyle cazibesizliğin ortak paydasına dönüşürlerdi. Zannımca, ben çocukken insanların dediği gibi, ve zannımca bu Lloyd Wilson'ın karısı için de geçerliyken, Cletus'ın annesi için geçerli değildi ama bu düşüncemi kamtlayacak bir dayanağım yok; ayrıca yalın gerçek de şu ki, aşk hikâyelerimde kadınların güzellikleri anlatıla anlatıla bitirilemese bile tutkunun bu güzelliğe bir ihtiyacı yoktur. Platon'un; âşıkların aslında tek bir kişi oldukları, iki parçanın ayrıldığı ve birleşmek için yamp tutuştuğu yolundaki açıklaması, aşk konusunda ikna olmakta zorluk çeken üçüncü şahıslar için en az diğer açıklamalar kadar doğrudur. Wilsonların çocuklarının

isimleri ve yaşları gazeteye basılmıştı. Muhtemelen tesadüf eseri Clarence Smith'inkiler yazılmıştı.

Cletus'ın annesi yetimmiş ve kasabada yaşayan teyze ve eniştesi tarafından büyütülmüş. Cletus'm babasından ayrılınca büyüdüğü eve geri taşınmış. *Courier-Herald* adresi veriyordu; ben de kuzenimden hâlâ o adreste bir ev olup olmadığına bakmamı rica ettim. Bana öyle bir ev olduğunu haber verdi, evin panayır alanının karşısındaki ahşap evlerden biri olduğunu söyledi. Pejmürde görünüşlü ve kasabadaki küçük evlerin bir çoğu gibi beyaza boyalı olduğunu bildirdi.

Gazetenin “yabancılaşma” olarak sözünü ettiği şey, Wilson'ın karısının onu terk etmesiyle başlamış. “Bir yıl önce,” diye devam ediyor *Courier-Herald*, “Wilson ile Smith'ten daha yakın iki arkadaş bulamazdınız. Kasabaya genellikle birlikte gelirlerdi. Smith kendine bir puro alacak olsa, Wilson'a da alırdı; o da diğeri için aynısı yapardı. Bir tartışma olduğunda herkese karşı birbirleriyle kenetlenirlerdi; etraf-taki insanlar onlar için aralarından su sızmadığını sık sık söylerdi. Smith'i tanıyanlar onun sakın, içine kapanık bir adam olduğunu düşünüyor.”

Onun ya da Lloyd Wilson'm gördüğüm tek fotoğrafı *Courier-Herald*'ın ön sayfasına basılmış olanlardı.. Elimdeki siyah-beyaz, daha doğrusu kahverengi-beyaz renkte fotostat bir kopya olduğu için renkler yer değiştirmiş durumda. O haliyle bile kardeş olabilecek kadar birbirlerine benziyorlar. Habil ile Kabil'in de birbirlerini kendilerince sevdiklerine hiç kuşku yok; en az Davut ile Yonatan kadar, muhtemelen daha da fazla.

O eski gazeteleri okuyarak cevabını bulamadığım bir sürü soru var. Örneğin, acaba Cletus'ın annesi cinayeti kimden

öğrenmişti? Ve ne kadar zaman sonra? Ve o zaman ne olmuştu –iki oğlunun önünde ağlama krizine mi tutulmuştu? Peki ya babasım o kadar oyalayan şeyin ne olduğuna bir bakması için ahıra yollanan altı yaşındaki çocuk? Av köpekleri babalarını öldüren katili bulmak için iz peşinde tarlalara salındığında ağabeyiyle birlikte tül perdenin ardından olanları izliyorlar mıydı? Yoksa evdeki yardımcı kadın onları pencereden uzaklaştırmış mıydı? Kadın da taşralı bir kadındı; insan böyle şeyleri her gün göremez ya! Muhtemelen üçü birden pencereden bakıyordu; tabii küçük çocukların anneleri onları daha almaya gelmemişse.

Birkaç gün boyunca yemi detaylar akınaya devam etmiş: “Yüksek otoriteye göre Smith geçen sonbaharda boşandıktan sonra ve eski karısına nafaka ödediği süre zarfında Wilson ile Bayan Smith sık sık mektuplaşıyorlardı. Söylendiğine göre Bayan Smith eski kocasından korkuyordu ve bu korkusunu Wilson’a da anlatmış olduğuna inanılmakta... Şerif Ahrens, Smith’in eski bir çiftlik çalışanını mahkemeye tanık olarak çağırmıştı. Bu adam Coonsburg dolaylarında çalışıyordu, orada düzenli bir işi vardı; Smith’i bir hafta öncesi cumartesi gecesinden sonra görmemişti; o gece adam bir berber dükkânının tuvaletinden çıktığında Smith’in tıraş olmak için sırada beklediğini görmüştü.” Vesaire.

James Walker’ ın *Courier-Herald*’a anlattığına göre, Clarence Smith çiftliği ona devrettikten hemen bir gün sonra, Walker ahşap barakadan çıktığında Smith’in verandada durduğunu görmüş. Walker o sırada tek başına olduğunu ve konuşacak birini bulduğuna çok sevindiğini söylemiş. Smith, “Etrafa biraz bakınmamın sakıncası var mı?” dediği zaman, “Yok canım, keyfine bak,” demiş, o durumda herkesin söyleyeceği gibi. Fakat Smith birkaç gün sonra yine gelip de

ahırda uzun bir zaman geçirdikten sonra bir barakadan diğerine gidip geldikçe Walker huzursuz olmuş. Eğer Smith bir şeyini kaybetmiş idiyse, neden söylemiyormuş? Görünüşe göre Walker'ın kendisi bir şey kaybetmiş: Küçük bir örs. Taşındığı zaman onu yanında getirdiğine eminmiş ama Clarence Smith'in bunu alıp götürmüş olmasının da imkânı yokmuş; yine de örs de kendi başına yürüyüp gidemezmiş ya.

James Walker karısına bir mektup yazarak hemen gelmesini söylemiş ve ondan sonra Clarence Smith bir daha hiç oraya gitmemiş.

Walker saati bulduktan sonraki gün Clarence Smith'in paltosunu bir bebek arabasında bulmuş. Ahırları ve müstemilatları el feneriyle araştıran şerif yardımcısı paltoyu gördüğünde bunun yemi kiracının olduğunu düşünmüşmüş. Palto ve birkaç diz battamiesi ile ısınan Clarence Smith cinayetten önceki geceyi kendi çiftliğinde geçirmiş, sabah ot yığının ardına gizlenerek Lloyd Wilson'ın fenerinin otluktan sallanarak gelişini beklemiş.

O gazetecinin röportaj yaptığı Cletus'un dedesi, eğer oğlu bu cinayeti kıskançlık yüzünden akli dengesi bozulmuşken işlediyse canlı bulunamayacağını, yaşamak istemeyeceğini söylemiş.

Clethus'ın annesi belki de merhametli olamayacak kadar kızgın olduğundan, "Kendini öldürdüğüne inanmıyorum. Bence kaçmak için yaptığı planları uyguluyor," demiş. Ne planları? Bir plan yaptığı yolunda herhangi bir kanıt yokmuş.

Walker ile karısı biraz korkudan biraz da meraklı gözlerden kaçmak için kasabada geçici bir yere taşınmışlar. Şerifin ofisi, Clarence Smith'in bulunup bulunmadığını öğreninek isteyen insanların telefonlarıyla meşgul oluyormuş. Çoğu kendini çakıлтаşı çekilen gölette boğduğunu duymuş.

Courier-Herald, bu söylentileri engellemekte biraz zorluk çekmiş: “Çakıлтаşı çekilen göleti cinayet sabahı iyice araştırmış olan şerif yardımcısı William Duffy, Smith’in veya bir başkasının kendini bu gölette öldürmemiş olduğunu düşünüyor. Göletin etrafındaki toprak donun çözülmüş olmasından dolayı yumuşakmış. Göletin iki kıyısı dik olduğu için izler çok rahat görülebiliyormuş. Atlama tahtasından atlayarak suya girilecek yer ise oldukça sığmış; insan derin sulara varmadan önce su içinde uzun bir süre yürümek zorunda kalmış. Bütün göletin etrafını dolaşarak yumuşak toprakta iz arayan Bay Duffy kesinlikle hiçbir şey bulamamıştır.”

3 Şubat Cuma günü, Lloyd Wilson’ın cesedi ahırındaki bir bölmeye dayalı bulunduktan on beş gün sonra başka bir ceset, yardımcı şerifin orada bulunmasının mümkün olmadığını söylediği Deer Creek göletinden çıkarılmış. Ceset yüzükoyun tarak kepçesinde yatıyormuş. Cletus’ın artık yaşamak istemeyen babası kendini başından vurmuş. Sağ bileğinden sallanan bir ayakkabı bağcığının ucunda iki boş haznesi bulunan 38’lik bir tabanca varmış. Paltosunun cebinden bir el feneri çıkmış. Boynuna ve göğsüne bir dizi balya teli sarılmış. Tarak kepçesi, cesedi bağlı olduğu ağır şey her ne ise ondan kopartıp çekmiş. Diğer ceplerini arayan cenazeci, kırmızı renkle derinden boyanmış bir jilet, kanlı bir mendil, bir saat zinciri ve birkaç av tüfeği fişegi bulmuş.

Sorgu hâkiminin soruşturmasında hazır bulunanlar sadece şerif ile çakıлтаşı çekilen gölette çalışan üç adammış. Jüri şu sonuca varmış: “Biz, aşağıda imzası bulunan jüri üyeleri, Clarence C. Smith’in intihar kastıyla kendi elinden çıkan bir kurşunla vefat etmiş olduğu kanaatine vardık.” İntiharın nedenini belirleyecek bir güdüyü ortaya çıkartmak için bir

girişim veya Lloyd Wilson cinayetinden bir bahis yokmuş. Cinayet davasının son duruşmasında verilen hüküm ise “Bilinmeyen biri tarafından açılan bir ateş sonucu ölüm” imiş.

Cenaze evine götürülürken birkaç yüz kişi Clarence Smith’in cesedini görmek istemiş fakat reddedilmiş. Cenaze merasimi babasının evinde yapılmış. “Cenaze merasimini İlk Vaftiz Kilisesi papazı Saygıdeğer A. S. Hubbard yönetti. Merdiven sahanlığında bulunan erkek seslerinden bir kuartet birkaç parça okudular. Tabutu Joseph McElhiney, John Holmes, Frank Mitchell ve Roy Anderson taşıdı. Aile sayısız çiçek kabul etti ve merasim bir süredir Lincoln’de görülen en büyük cenaze merasimi oldu.”

Cletus’un babası kalbinde bir kazıkla bir dört yol ağzına değil, herkes gibi mezarlığa gömülmüş.* Cenazeden sonraki gün, çakıl çekilen göletin yüzeyinde yüzen bir dipçik bulunmuş. Ertesi akşamüzeri tarak kepçesi silahın geri kalanını da sudan çıkarmış. Namluda bozuk bir mermi varmış. Çifte ateş almayınca mermi sıkışmış ve ejektör mermiyi yerinden çıkartamamış. Yani Lloyd Wilson bu tüfek yerine bir tabanca ile vurulmuş.

Cletus’un dedesi silahı teşhis etmesi için şerifin ofisine çağırılmış fakat oğlunun bir çiftesi olduğunu bildiğini ama neye benzediğini bilmediğini, oğlunun çiftlikten yanına taşındığında getirdiği eşyalar arasında bunu gördüğünü de hatırlamadığını söylemiş. O zaman şerif, Clarence Smith’in oğullarının onunla avlanıp avlanmadıklarını sormuş. “Silahın teşhisi,” *Courier-Herald*’dan alıntı yapıyorum, “bu akşamüzeri silah üzerindeki markayı tanıyan Clarence C. Smith’in büyük oğlu tarafından yapılmıştır. Oğlanın aynı marka bir bisikleti

* Orta Çağ Avrupa’sında intihar edenler göğüslerine bir kazık çakılıp dört yol ağzına gömülürdü. (y.n.)

bulunmaktadır.” Cletus ile bina iskelesinden aşağıya inip de kendi yollarımıza gittiğimiz o gün, Cletus şerifin ofisinde kırık silahla karşılaştığında herhalde bir eşiği aşmış ergenliğe adımını atmıştı; ondan bir oğlan çocuğu diye bahsedilse de artık bir oğlan çocuğu değildi.

Bu olaydan kısa bir süre sonra annesi Lloyd Wilson’ın ev işlerine bakan yardımcısına bir mektup yazarak, Lloyd Wilson’a vermiş olduğu resmini geri istemiş. *Courier-Herald* bu mektubu ele geçirmiş ve bu mektuptan bir cümle yayınlamıştı: “Dünyanın en bedbaht kadıyım.”

IV

OKUL KORİDORU

Belleğimde sisler arasında belli belirsiz bir hatıra var, hiç güvenmediğim bir hatıra: Okulda oturmuş Cletus'ın boş sırasına baktığımla ilgili. Biri –galiba anneannemdi– de anneannesinin gelip onu alıp götürdüğünü söyledi. Bu doğru olamaz; onun sadece babaannesi vardı ve o da o sırada kasabada oturuyordu. Muhtemelen annesi onu okuldan almıştı ve annesi Lincoln'den ayrılınca o da annesiyle birlikte gitmişti.

Akşam gazetesi, Cletus'ın babasının, annesini öldürülen adamla samimi olduğu için suçladığını yazdığında tam olarak neyi kast etmiş olduğunu hiç merak etmemiştim. O yaşta, birbirleriyle sadece arkadaş olduklarını düşünecek kadar masum olmuş olamam. Bu konuyu ne zaman düşünecek olsam, aklıma sadece o hiçbir zaman bulunamamış olan kulak geliyordu. Bunun Cletus'ın başma gelebilecek en kötü şey olduğunu, sonsuza kadar bu olayla mimleneceğini biliyordum ama kendimi hiç onun yerine koymamıştım hatta nerede oturduğunu bulmam gerektiğini, bisikletime atlayarak onu

görmeye gitmeyi bile düşünmemiştim. Sanki babası onu da vurup öldürmüştü.

Sonunda marangozlar, sıhhi tesisatçılar ve elektrikçiler birbirlerinin ayaklarına dolanınaktan kurtulmuş ve yemi evi tamamen boyacılara bırakmıştı. Eve üzerimdeki kıyafetlere bulanmış beyaz boyayla gelince babam ahşapların üzerindeki boya kuruyuncaya kadar Park Place'ten uzak durmamı tavsiye etti. Hem kendinden hem de mimardan usanmıştı artık; eğer subasmam kırk elli santim daha kısa olmuş olsaydı çimlik alanı gerekli seviyeye getirmek için o kadar kamyon pahalı toprak atılması gerekmeyecekti. Taşındığımız gün yorgunluktan bitmiş olan Grace bir şişe tentürdiyotu yukarıdaki banyoda bulunan ecza dolabına koyarken lavaboya düşürüp kırmıştı. Yemi evdeki ilk akşamımızı onunla birlikte parlak beyaz duvar üzerinde kan gibi duran lekeleri temizlemekle geçirdik.

Ev rahat olunamayacak kadar yemiydi. Hami doğru dürüst tanımadığınız bir insanla uzun bir zaman geçirmek zorunda kalmak gibi bir şey. Ben, daha bir çatısı yokken, yerler talaş, eğri çiviler, ne işi yarayabileceklerini sanki biraz daha düşünsem bulabilecekmişim gibi duran tahta parçalarıyla doluykenki halini özlüyordum. Şimdiyse yerde halılardan başka bir şey yoktu; ayrıca insan burada tehlikeli şeyler de yapamıyordu çünkü yapsanız duvar kâğıtlarında iz bırakabilirdiniz.

Babam hafta ortasında hep uzaklarda olurdu, küçük kardeşim de iki veya üç gününü ona tapan anneannemle geçirirdi; o yüzden genellikle Grace'le ben evde yalnız olurduk. Sokağın yukarısında ve aşağısında yaşayan insanlar ya onun akrabasıydı ya da yakın arkadaşları. Bütün gün boyunca birbirlerinin evine girer çıkarlar ve haftanın birkaç

akşamüzeri de briç masasına otururlardı. Büyük ustalıkla kâğıtları tekrar tekrar karıştırarak işe koyulurlardı. Müzayede oyunuydu oynadıkları. Kontrat briçi henüz onun yerini almadı. Bir keresinde, Grace'in arkasından bakarken elindeki en yüksek koz dokuzlu iken gran şilem trefl kontatını yapışını görmüştüm. Kadınlar bir yandan yaptıkları dedikodunun detayını kaçırmaz bir yandan da sakince birbirlerinin deklarasyonlarına kontur ve sürkontur çekerlerdi; skorları yazan da aynı zamanda, kütüphanede hepsinin alıp okuduğu yeni bir romanın insanı ne kadar hayrete düşürdüğüne ötekilerle birlikte teessüf etmeyi başarabilirdi.

On dört yaş, oğlan çocuklarının uzun pantalona terfi ettikleri yaşı; ben daha o yaşa ulaşamamış olduğum için hâlâ fitilli kadifeden golf pantalonu giyiyordum. Kendimi *İki Şehrin Hikâyesi*'ni okumaktan alıkoyamadığım zamanlar, uzun siyah çoraplarımla kapının altını kapatıyordum ki babanı kapının altından sızan ışığı görüp de gelip bana uyumamı söylemesin. Odamda tek lanıbalı bir radyo vardı, derslerimi çalıştığım masanın üzerinde. Onun tepesinde, duvarda, üzerinde dinleyebildiğim tüm radyo istasyonlarının renkli raptiyelerle işaretlenmiş olduğu Kuzey Amerika'nın bir haritası dururdu. Bana en çok zevk veren raptiye radyosunu sadece bir kez yakalayabilmiş olduğum Havana'da, Küba üzerinde duruyordu. Kulaklarım kulaklık yüzünden ağrıyordu ve bütün bir kış boyunca ayaklarım soğuktan buz kesmişti. Benim odam evin kuzey batı köşesindeydi ve sıcak hava menfezleri kendilerinden beklenen verimi gösterememişlerdi. Bir keresinde o kadar garip bir şey olmuştu ki bunun üstesinden bir türlü gelememiştim. İki blok ötede oturan Eggy Rinehart'ın annesini telefona çağırdığım işitmiştim. Radyo setim onun sesini havadan yakalamıştı ama nasıl? Telefon telleri aracılığıyla mı? Kimse anlayamadı.

İzcilik toplantılarından sonra eve döndüğümde çatıda bulunan anten yıldızlara karşı belli belirsiz fark ediliyordu. Eve girmeden önce ön kaldırımdan ayrılıp oturma odası penceresinin çekilmiş gölgesi ile pencere pervazı arasından sızan aydınlık çatlaktan içeri bakıyordum. Babamla Grace'in bir "parti" vermiyor olduklarından emin olmak istiyordum. Bu kelime uğursuz bir değişime uğramıştı. Normalde bunun anlamı, kalıp içinde dondurma ve ellerinde bana getirdikleri hediyeleriyle gelen çocuklar olurdu ya da bu büyüklerin bir partisi olabilirdi; o zaman en iyi masa örtüleri serilir, iskambil kâğıtları çıkartılır, içi çerez dolu kâğıt tabaklar dizilir ve kış bahçesinden kesilen çiçekler ortaya yerleştirilirdi. Ve her zamankinden fazla çatal kaşık demekti bu. İçki yasağı zamanında ise bu, insanların içmek için bir araya gelmesi demek oluyordu. Dedikodular olanları olduğundan daha kötü gösteriyordu; her şeyin bir sınırı vardır canım. Ama ben bu sınırın ne olduğunu bilmiyorum, o yüzden de hiç olmadığını farz ediyordum; ayrıca, aslında bu "partiler" çılgın birer eğlence olmasalar da o mahallelerde öyle kabul görüyorlardı. Grace'in arkadaşları arasında kocasını bir iki yıl önce kaybetmiş kuzguni siyah saçlı güzel bir kadın ile bankada çalışan esprili bir kadın vardı. Her ikisi de sık sık bizi eve gelirlerdi; babam da şakacıktan onlara haremim derdi. Gerçekten haremini olmadıklarım bilirdim anı Lois'in üst kata çıkıp, çırlıçplak soyunup (annemin partilerinde kimse böyle şeyler yapmazdı), bir havluya sarınarak aşağıya inip dans etmeye başladığı zaman güldüklerimi duyduğumda ne düşünebilirdim? Her neyse, en azından böyle bir şeye denk gelmek istemediğim için eve girmeden önce bir bakıyordum.

Kısa bir süre sonra, artık son derece eğlenceli olduğunu düşündüğüm bu davranışlar sona erdi. Bu sadece o zamanların

bir göstergesi idi ve aslında onların gerçek kişiliklerini yansıtmıyordu. Onlar da birçok evli çiftin sahip olduğu sıradan, sakin bir yaşama doğru duruldular.

Grace çok rahat ılık çalardı; onun elinde bir toz beziyle merdivenlerden geri geri inerken ılıkla çaldığı *Here's to the heart that beats for me, true as the stars above / Here's to the day when mine she'll be. Here's to the girl I love** yorumu hatıramda canlı bir yer tutmaktadır. Hiç merdivenlerin sonuna varmazdı. Tamamen evden ayrılmadan önce geçen o on yıl boyunca bana karşı hep sabırlı olundu, ben de ona karşı hiç terbiyesizlik etmemiştim herhalde. O evde altı aileye yetecek kadar öz denetini vardı. Masallardaki kötü üvey annelerin aksine tatlı bir yapısı vardı ve münakaşaya hiç tahammül edemezdi. Melekle boğuşan Yakup misali ölü bir kadına olan sadakatimden vazgeçip onu annem olarak kabul etmem için boğuşmak yapısında yoktu. Onun yerime, arabulucu rolünü benimsemişti. Ağabeyim cumartesi akşamı kız arkadaşıyla buluşacağı zaman babamdan arabayı istediğinde Grace'in yardımına başvurmuş ve cebinde arabanın anahtarlarıyla çıkıp gitmişti.

Grace'in annesi, o zamanlar bekâr olan oğlu Ted ile birlikte caddenin tam karşısındaki evde oturuyordu. Bayan McGrath çocukları tarafından çok sayılıp sevilen, haşmetli, iyi yürekli yaşlı bir kadındı. Grace'in ağabeyleri birlikte neredeyse sıfırdan başlayarak kum ve çakıl işine girip başarılı olan neşeli, son derece iyi adamlardı. Fıkra anlatmaya bayılırlardı ve ne zaman bir araya gelinse, kahkaha sesleri yükselirdi. Ayrıca bana sanki gerçek bir akrabalarıymışmı gibi davranarak da kafamı karıştırıyorlardı. Onlarla arama pek mesafe koymadım ama yine de temkinli yaklaşmıştım hep.

* "The Heidelberg Stein Song" veya "True as the Stars Above" adıyla bilinen, 20. yüzyıl başlarında Amerika'da meşhur olan şarkı. (y.n.)

Park Place'deki evin kuzey batı köşesindeki o yeterince ısınmamış yatak odasında, önceleri nasıl bir anlam çıkaracağımı bilemediğim ilk zevk habercileri beni gafil avlamıştı; bedenime, kendi bedenim olmasına rağmen nasıl döneceğimi bilememiştim. Bununla ilgili bir imge oluşmamıştı bende, hiçbir amaç da yoktu; sadece saf fiziksel bir duyu. Sanki bir çeşit şarkı söyleme yolu bulmuştum ama sesler gırtlaktan gelmiyordu. Kazara bulmuştum bunu ve böyle bir şeyi benden başka birinin daha yaşamış olabileceği aklıma bile gelmiyordu. O yüzden bu içe işleyen hassas hisleri, Cletus Smith'i Lincoln'den alıp götüren cinayet eylemiyle veya diğer kadın ve erkeklerin evli olmaları koşuluyla yapmalarında bir sakınca olmayan eylemle bağdaştırmamıştım. Ya da okulda dolap odasında daha büyük oğlanların konuşup durdukları şeylerle. Bu hiçbir anlama gelmese bile beni iki ayrı oğlana dönüştüren pasif, tamamen şahsi bir tutkuydu: Bu oğlanlardan biri liseye gidiyor, ev ödevini zamanında yapmaya özen gösteriyor, koroya ve tartışma kulübüne katılmaya çalışıyor, cebir öğretmeniyile konuşabilmek için okuldan sonra kalıyordu. Diğer oğlan ise dengesiz, suçluluk duygusu altında ezilen, öteki insanlardan ortalıkta dolaşmamaları dışında bir şey istemeyen biriydi.

Gece ışıklar sönüp de yatağa girdiğimde iki oğlan bir oluyordu; o zaman çatıdaki telsizi, dışarıdaki soğuk havanın, çarşıdaki veya Springfield'daki veya Peoria'daki, Bloomington'daki, Danville'deki, Chicago'daki ya da Kansas City'deki radyo istasyonlarından yayınlanan seslerle ve dans müziğiyle nasıl olup da dolduğunu düşünüyordum. Fakültede Shakespeare'in *Fırtına* adlı piyesini ilk okuduğumda aklıma hemen Park Place'deki evin tepesinde olup bitenler gelmişti.

Babam terfi ettirilmişti, yamı yangın sigorta şirketinin Chicago'daki bürosunda çalışacak ve her erkek gibi akşamları eve gelecekti. Artık bu yaşta küçük bir şehirden diğerine seyahat etmek, demiryolu tarifelerinin insafında yaşanmak istemiyordu. Ayrıca onu istedikleri için hem heveslenmiş hem de mutlu olmuştu. Üvey amim Lincoln'den, ailesinden ve arkadaşlarından ayrılma fikrini düşünemiyordu bile. Her gece babamla odalarının kapalı kapısı ardında konuşurlarken ağlıyordu. Birkaç yıl sonra Chicago'da yaşamayı tercih ettiğini söyleyecek hale gelse de bir daha hiçbir zaman Lincoln'den ayrılmadan önceki o tasasız haline dönememişti.

Chicago'ya taşınmamız mart ayında gerçekleşti ama ben okul yılını tamamlamak için Lincoln'de kalmıştım. Beni yaşlı Bayan McGrath yanına almıştı. Evinde sadece iki yatak odası vardı ve üç ay boyunca Grace'in ağabeyi Ted ile aynı odada, dört direkli çift kişilik bir yatakta yatmıştım. Ted'in son derece rahat olan hayatında tek eksiğin okullu bir oğlan çocuğu olmadığı kesindi. Geceleri küçük peruğunu çıkartıp yatağın direklerinden birine asıyor ve soyunurken en sevdiği, "Kızlardan kıkırtıyı alıp götüren şey evliliktir" veya "Para vermekle adam delirmez" ya da "Bütün küçük şeyler güzeldir" gibi bilgece sözlerini sarf ediyordu. Sabahları okuldan önce, üçümüz de mutfak önündeki cumbamsı yere doluşup karabuğday keki ile akçaagaç pekmezi yiyorduk. Onlara büyük zahmet verdiğimi düşünüyordum anıa aslında veriniyordum.

Chicago'ya gitme zamanım geldiğinde Grace'in ağabeylerinden başka bir tanesi ile Ted beni oraya arabayla götürürken Joliet'deki çakıl taşı çekilen göleti incelemek için durdular. Chicago'da La Salle Hotel'e gittiler ve birlikte akşam yemeğine çıktık. Ben ağzını bir karış açık, hayatınıda eşi benzerini

hiç görmediğim süslü tavanı seyrederken cebime on dolarlık banknotlar tıktırdılar. Parayı almamın doğru olup olmadığı bilemedim; almamaya çalıştım ania bana bunun son derece doğru olduğunu, babamın kızmayacağını söylediler ve sonunda ben de paranın yarısını aldım. Yukarıdan giden demiryolunu –ki ben onu tercih ederdim– kullanınadık da şehri görebileyim diye Loop’dan Rogers Park’a kadar bir taksi tuttuk. Sheridan Road’da ben arabanın camından dışarıyı seyrederken onlar da beni seyrediyordu; beni mutlu etmekten o kadar büyük bir haz alıyorlardı ki, vardıysa bile içimde kalan son direniş kırıntıları da silinmiş ve sadece onların ne kadar cömert olduklarını anlamakla kalmamış aynı zamanda, en büyük hazlardan birinin cömertlik olabileceğini anlamıştım.

Ev dediğim şey artık üç katlı tuğla bir binanın ikinci katıydı. Apartman Sheridan Yolu’nun bir blok batısında, sakin bir mahalledeydi; Michigan Gölü de yaşadığımız yerden yürüme mesafesindeydi. Hâlâ ön verandaları, ağaçları, biraz çimenliği ve gerçek bir yuvaya benzeyen halleriyle eski usul bazı büyük evler de vardı. Babam bana bir büroda dosya menüru olarak iş bulmuştu; işe birlikte yukarıdan işleyen trenlerle gidiyorduk. Akşam olunca oğlan çocukları bisikletleriyle kaldırımında toplanıyordu; yanlarından ağız kurumuş ve bakışlarını caddenin ötelerinde bir yerlere odaklamış bir şekilde geçerdim. Genellikle gölde alırdım soluğu; bir kaya yığınının üzerine oturup bakışlarımın sulara dalıp gittiği bir yerde. Yazın büyük bir bölümünde, ta ki bir akşam yolumu bir bisiklet tekerleği kesinceye kadar bu böyle devam etti. Bisiklete binmekte olan çocuk Yahudi olup olmadığını sordu. Bu Yahudi karışıklığı falan değildi, sadece merak etmişti. Halka aralamış, beni içine almıştı.

Yani ben de artık onların yanında durabiliyordum ve kimse benim orada durmama karşı çıkmıyordu.

İşçi Bayramı'ndan sonra okula başladım. Okuldan sonra yapacak bir sürü şeyin olduğu –bando çalışması, eskrim, Pul Koleksiyonları Kulübü, Tarih Kulübü, Fransızca Kulübü, oyuncular, orkestra, Kamera Kulübü, Satranç ve Dama Kulübü, Mimarlık Cemiyeti vs– üç bin öğrencilik bir şehir lisesinde spor konusunda başarılı olup olmamanız bir alay konusu olmuyordu. Bir keresinde açık havada yaptığımız bir jimnastik dersinde bana bir top gelmiş ve ben de bunu yakalayabilmiştim. Bu, sınıfın benden bir şey yakalamam konusundaki beklentilerinin bittiği bir zamandan çok sonra olmuş ve genel bir sevinç ve hayret doğurmuştu. Ama beni hiçbir zaman gırgıra almamışlardı. Olduğum gibi kabul etmişlerdi. Sonuç olarak burası küçük değil, koskoca bir şehirdi ve o okulda kabul görmeyen kimse yoktu.

Okul binası gri taştan muazzam bir bina idi. Lincoln'deki eski, aşırı kalabalık ve sarı tuğlalı liseden on kez daha büyüktü; girmek zorunda olduğum sınıflar bazen birbirlerinden çok uzakta olabiliyordu. Okulun ilk haftalarından birinde, kenarlarına metal dolaplar dizilmiş olan koridorlardan birinden aceleyle yürürken bana doğru gelmekte olan Cletus Smith'i gördüm. Sanki mezarından kalkmıştı. Konuşmadı. Ben de konuşmadım. Birbirimizi geçinceye kadar yürümeye devam ettik. O noktadan sonra başka türlü davranış için bir çareni kalmamıştı.

Onunla neden konuşmamıştım? Galiba çok şaşırdığım içindi. Ayrıca ne diyeceğimi de bilene miştim. Böyle bir koşulda neyin kibar olacağını bilmiyordum. *Cinayetten, tüm olanlardan dolayı çok üzülüm, diyemezdim, diyebilir miydim?* Yunan trajedilerinde koro hiçbir zaman masum seyirciyi

teselli etmez; onun yerine, geniş bir genellemeye bağlı kalp, doğarak büyük hatayı daha ilk başta yapan insanlığın kaderi üzerine matem tutar.

Eğer şimdiki yaşımda, yani yaşım başım almış bir adanı olsaydım sadece ismiyle seslenirdim ona. Ya da sadece hüzünle başımı sallayarak, “Biliyorum, biliyorum...” derdim. İyi anıa bu daha mı iyi olurdu? Yaşım başım almış bir adanı değildim, av köpekleri benim babamın peşine d şnemişti ve onun neler yaşadığını (kim bilebilir ki, on üç yaşımdaki bir oğlan çocuğunun başma böyle bir şey kaç kere gelir?) bilmiyordum. Damdan düşenin halinden ancak damdan düşen anlar.

Zaman zaman çatı kirişine asılmış ya da silahla ölmüş oğlan çocuklarına rastlandığında bunların kazara öldüğü düşünülürdü. Tuhaf olan bunların çok nadir gerçekleşmesi idi.

şimdi düşünüyordum da –eğer ben de yolumdan dönüp onunla birlikte yürüyüp hiçbir şey s ylemeseydim, en doğrusunu yapmış olabilirdim. Ama bunun böyle olduğunu şimdi düşünüyorum. Bunu yapmayı hayal etmem bile bunca yılmı aldı; ayrıca ikinci katta, binanın tam diğer tarafında girmem gereken bir matematik dersi vardı ve ancak zil  almadan yetişebilecek kadar vaktim kalmıştı.

V

MÜLKİYET DUYGUSU

Altı yaşına kadar babamın bir koşum atı vardı ve sıcak teinmuz akşamlarında 9. Cadde'deki evimizden ayrılıp serinlemek için atm çektiği arabayla gezintiye çıkardık. Bazen yan evde oturan çifti de birlikte gezmeye çağırırlardı. Ağabeyim babanı ile Doktor Donald'ın arasına, öne oturur, ben de arkada Bayan Donald ile annemin arasına otururdum. Hepimiz "Eve dön!" diye bağırsak da köpek de bizle gelir, dili bir karış dışarıda arabanın tekerlekleri arasında koşardı.

Babanı kasabadan çıkmak için hangi caddeyi seçerse seçsin, bir kez kırlara açıldığımızda manzara hep birbirlerine benzerdi. Göz alabildiğine sürülmüş tarlalar veya otlaklar. Günün sıcağında sığırların gölgesinde durabileceği ağaçlar da vardı; tarlalar ise birbirlerinden içleri kuş yuvaları dolu yalancı portakal ağacı çitleriyle ayrılırdı.

Arabanın ön tarafındaki sohbet yolun iki yanında nelerin yetiştiği ile ilgili olurdu: mısır, buğday, çavdar, yulaf, kaba yonca. Gözleri yeşil servete kör olan kadınlar ise dikişten ve 'tariflerden' –tarife yerine kullandıkları kelime– konuşuyorlardı.

Ben ise olmadığı bir şey gibi görünen her şeye hayran olacak yaşıyordum; bir öbek posta kutusunun yanından geçtiğimizde dönüp bunlara bakardım. Bana uzun bacaklı su kuşlarını hatırlatıyorlardı, gerçi büyük bir su kütlesi denebilecek bir yerden hatırı sayılır bir uzaklıkta yaşıyorduk ya, neyse...

Doktor Donald'ın Mason şehri yakınlarında toprağı vardı. Babama miras kalabilecek olan kırk dönümlük kadar bir çiftlik dedemler tarafından satılmıştı; babanı buna durmadan hayıflanırdı. Dikkatli yaşanıak zorunda kalıp nıaaşınm yarısını kenara ayırarak bir çiftlik almayı başarmıştı ama orası atlı bir arabayla gidilemeyecek kadar uzaktaydı; üstelik her ne kadar istese de kendi toprağına bakamadığı için başkalarınınkine bakmak hoşuna gidiyordu. Kamçısının bir hareketiyle Doktor Donald'ın dikkatini çok güzel inşa edilmiş büyük bir ahıra çekiyor ve birlikte hayranlıkla binadan etkileniyorlardı. Ezelden evlere âşık biri olarak ben evlere bakmayı tercih ediyordum. Şehirdeki evimize kıyasla ne kadar kasvetliydiler. Hiç öyle gölge veren büyük ağaçlar yoktu; oturacak geniş verandaları, cadde boyunca sıralanan bir sürü komşuları. Biraz çiçek vardysa bile, kütüklerin üstündeki leğenlerde yetişmiş biraz tozlu gülhatmi veya birkaç latinçiçeğini geçmiyordu.

Diyelim, biz küçükken öyle denk gelsin ki, ben bir günümü Cletus ile birlikte geçirmiş olayım. Peşimizde bir köpek olurdu mutlaka. Sonra ahırda bir at, kırmızı tekerlekli yüksek bir araba, sanıanlar, torba torba yulaflar vs. Ama sonra, benim atı arabaya hiç koşmamış olduğumu fark ederdi; ayrıca sığırları çevirmek için çıplak atlara da binenezdik çünkü hiç sığır yoktu. Ev onunkinden çok daha büyük ve daha konforlu olurdu, ayrıca arka bahçede de bir kum yığını bulunurdu; at ahır, inek ahır, barakalar, mısır ambarları,

kümes, toprak altı mahzeni, kuyu, yel değirmeni, hayvan yalağı ve yüzülebilecek su birikintisinin yanında kum yığınının esamesi mi okunur? Şehirde kardinal kuşları, mavi kuşlar, ispinozlar, Baltimor sariasmaları vardı ama onun inleyen kumruları ve namütenahi sorgulayan bıldırcınları, çizgili baykuşları, çobanaldatanları olurdu.

Babam atı ve arabayı satmış, ahırını yıkmış, yedi kişilik yeni Chalmers'mı koyabilmek için bir garaj inşa etmişti; işte ondan sonra çiftliğinin bulunduğu Pulaski Dağı'na kadar gidebiliyorduk. O zamanlar babamın peşine takılarak gezerken zenginliğin görsel olmadığını, sinen kokularla alakalı olduğunu fark etmiştim: kurumuş odun, paslanan çiftlik aletleri, gübre yığını, domuz ağılı, civanperçemi, yabani soğanlar, evin dışındaki heladaki sönmemiş kireç, yaz aylarında tarlalarda kesilip bırakılmış samanlar. Her şeyi göz önüne alacak olursak, Cletus'un benim yerime geçmeyi pek isteyeceğini zannetmiyorum.

Logan ilçesinin verimli kara toprağının sahipleri, dedeleri Kentucky, Indiana veya Ohio'dan gelmiş, yanlarında üstü bezle kapalı, sallantılı at arabalarının alabildiği kadar eşya getirebilmiş insanlardı ve bildiğini kadarıyla hâlâ da öyle. İstedikleri miktarda arazinin etrafına kazıklar çakmışlar, bu arazileri yavaşça temizlemeye başlamışlar ve her yıl da işlenmiş topraklarına birkaç dönüm daha katmışlardı. Bu topraklarda doğmuş olan çocukları ve torunları buraya ait olduklarını hissediyorlardı. Torunlarının torunları ise miraslarını ya satmışlar ya da kendileri yerine işletmeleri için başkalarına kiralamışlardı. Kasabada caddenin oldukça gerisine inşa edilmiş büyük eski evlerde oldukça rahat bir yaşam sürerken gözlerini taşrada olanlardan pek ayırmamışlar, nihsul tahıl ambarlarına getirilince âdet olduğu üzere

kârın yarısını almışlardı. Ortakçılarını da mevki açısından, tıpkı marangozlar, taş ustaları, duvar ustaları kadar kendi denkleri saymıyorlardı. Çiftliğe sahip olup da işletmesini kendi yapanları kendi denkleri kabul edebiliyorlardı ancak. Cletus ile ben birlikte oynarken bu sosyal mevki hiç aklımıza gelmemişti. Okul bahçesinde de bu konu ortaya çıkmazdı. Bu, insanların üstüne büyüdükları zaman çöken bir şeydi. Daha küçük bir çocukken dikkatimi çeken posta kutularının üzerindeki isimler ortakçılarla, ortakçılara tepeden bakan kasabalıların aynı soydan olduklarını yeterince kanıtlıyordu. Onların ataları muhtemelen daha geç bir Avrupa göç dalgasıyla gelmiş ve toprakların dönümünün artık bir dolar çeyrek sent olacak kadar bol olmadığını görmüşlerdi. Belki de aileden gelen bir felaket yüzünden mağdur olmuşlardı. Ya da sadece hayatta başarılı olma yeteneğine sahip değillerdi.

Cumartesi gecesi adliye sarayı meydanında gezinen ortakçılar ile ailelerini ayırt etmenmek mümkün değildi. Kasabada rahat olamadıkları ve o yüzden güç almak için birbirlerine sokulduklarını rahatlıkla görebilirdiniz. Kadınların giysileri göz alıcı değil de iyi dayansın, sağlam olsun diye dikilmişlerdi. Erkeklerin enseleri maun ağacı renginde ve derin kırışıklıklar içindeydi. Elleri iri, sanki şiş, biçimsiz, hatta bazen bir iki parmakları eksik veya kısa olabiliyordu. Omuzlarının o tedirgin duruşu belki de benim yakıştırdığım bir şeydi çünkü ben olsaydım işlettiğini çiftliğin sahibi olmama fikrinden hoşlanmazdım. Büyük bir ihtimalle onlar da hoşlanmıyorlardı ama kanlarında çiftçilik vardı ve emlak satışları veya banka hesaplarının kabarması umurlarında değildi.

Yedinci günde dinlemiyorlardı; yamı en güzel elbiselerimi giyip, atı arabaya koşup, arkalıkları dik, inindersiz sıralara tüm çekingenlikleriyle oturarak önlerinde bir ileri bir geri

yürüyerek onları gırtlaklarına kadar günaha battıkları konusunda ikna etmenin yeni yollarını arayıp duran rahibe bakıp durdukları taşra kiliselerinden birine gidiyorlardı.

Eğer tam şu anda Cletus Smith'in nerede olduğunu bilsem gidip ona anlatırdım. Ya da anlatmaya çalışırdım. Muhtemelen, daha doğrusu büyük bir olasılıkla ilk önce ona kim olduğumu anlatmam icap ederdi. Ve yine muhtemelen, bunca yıldır beni bu kadar huzursuz eden o am da hatırlamayacaktı. Çok daha kötü olan şeyler atlatmıştı. Bütün bu zahmete onun için değil de kendim için katlanmış olduğum gerçeği çıkabilirdi ortaya.

Nerede olduğunu bilmiyorum. Bir yerlerde karşılaşma ihtimalimiz pek yok ya da karşılaşsak bile birbirimizi tanıma ihtimaliz pek yok. Ölmüş bile olabilir.

Eğer bir mucize olmazsa, onunla herhangi bir bağ kurmamın tek ihtimali şimdiki zamanda değil, geçmişte –hayali bir adamın hiçbir zaman başvurulmamış ifadesini yeniden oluşturmaya çalışmamda– gizli sanki. Hayal gücü dışında, olay yerinde hiç bulunmamış olan bir tanığm desteksiz sözleri adli bir mahkenide kabul edilemez ama, öte yandan durmadan tanık olduğumuz üzere, olay yerinde bulunmuş olan bir tanığm yeminli ifadesi de güvenilir değildir. Eğer ileride okuyacağı gerçek ve hayal karışımının herhangi bir parçası okuyucuyu rahatsız edecek olursa, benden izin, bunu dikkate almayabilir. Eğer elimde gerçekler olsaydı seve seve onlara bağlı kalırdım.

Okur aynı zamanda hatırı sayılır bir miktarda da hayal gücünü kullanmak zorunda kalacaktır. Bir masanın üzerine kapalı olarak yayılmış bir paket iskambil kâğıdı hayal etmeli okuyucu; sonra birini açmalıdır ama bu kupa sekizlisi

veya karo valesi olmayacaktır, onun yerine Cletus'ın geçmiş yaşamının sıradan bir on beş dakikası olacaktır. Ama her şeyden önce bir köpek icat etmeliyim; eğer orada güdülmesi gereken inekler var idiyse mutlaka bir de köpek olmalıydı, yani bu icat pek öyle marifet sayılmaz. O dönemlerde –şimdi nasıldır bilmiyorum– iftliklerdeki köpekler Lessie tipi köpeklerle İngiliz oban köpeği melezi olurdu. Sanırım köpekler ile yemi yetmie oğlan çocukları arasında bir çekim olacağına hiç şüphe yok. Ailede dıştan grmen bir sıkıntı yok. Her iki çiftlik de yeni asfalt yolun sağ yanında ve aralarında ortak bir sınıır var. Ahırları ve barakalarıyla Wilsonların evi kasabaya bir milin sekizde biri kadar daha yakın. Cletus'ın yaşadığı yere arabayla gidebilmek için her iki tarafında da kapısı olan bir patikadan geineniz gerekiyor. Cletus'ın okuldan gelme zamanı yaklaşınca köpek kapıların altından yassı-larak geçiyor, yoldan posta kutularının olduğu yere kadar koşturuyor ve yüksek otların arasında çenesini patilerine dayayıp bekleme-yi alışkanlık haline getirdiği yere yerleşiyor. Bu posta kutuları direklerin üzerinde duruyor, aynı uzun bacaklı su kuşları gibi.

Babanı at ve at arabasından kurtulduktan sonraki birkaç yıl içinde taşra manzarası da değişti. Artık masa üstüne benziyor her şey, ağaçların çoğu gitmiş, çitler sökülmüş, yerini dikenli teller almış –bunun anlamı da daha fazla işlenebilecek toprak demek; bankada biriken daha fazla para ama aynı zamanda bir anlamı daha var: Tamamen dışarıdan görülmek. Bir zamanlar sadece yavaşça halkalar çizen bir atnı-acanm görebileceği şeyi artık herkes görebiliyor.

Eğer bir çiftlik arabası veya bir Ford Model T geçecek olsa köpek bunu gözleriyle izliyor ama başım kaldırmıyor bile. O, bisikleti üzerinde bir oğlam bekliyor.

İsimleri, Cletus'ın okuldan gelmesini bekleyen köpeğin altında beklediği posta kutuları üzerinde yazan ortakçı çiftçiler Kutsal Kitap'ın sözlerine, en azından ellerinden geldiğince uyan insanlardı. Sana yapılmasını istemediğim şeyleri başkalarına yapma emri de dâhil olmak üzere. Ayrıca kasa-baya indiklerinde birbirlerine sokulmalarının nedeni daha çok mağazalarda ya da kaldırımlarda gördükleri (ve onları görmüyormuş gibi davranan) insanların onlara ihtiyacı olabileceğini hayal bile edememelerinden kaynaklanmaktaydı. Taşrada her şey farklıdır.

Bisiklet parlak maviye boyanmış ve Cletus bisikleti alalı sadece üç ay olmuş. Bisikleti Noel ağacının yanında ilk gördüğünde kalbi neredeyse durmuştu. Yağmurlu günlerde bisikleti, tek gözlü okullarında tahta parnaklıklardaki diğer bisikletler gibi eskimesin ve paslanmasın diye okula yayan gidiyor. Yanında koşan köpekle Cletus yolun son kısmını bütün kuvvetiyle pedallıyor. O kapıları kapatırken köpek her seferinde bekliyor ve sonra önemli bir iş yapıyormuş gibi önden seğirtiyor; sanki tek başına olsa oğlan evin yolunu bulamazmış gibi. Etrafta eşinen tavuklar çiftliğin avlusundaki çimenleri bezmuşlar, eve de bir kat daha boya vurulsa iyi olur gibi ama çatı akıyor ve ahırlar yıkılacak gibi durmuyor. Köpek Cletus'ı verandaya kadar takip ediyor ve bastığı her yerde o muntazam ayak izlerini bırakıyor. Horoz gibi dik tuttuğu başıyla oğlanın kitaplarını evin kapısının yanına bırakışım ve ayakkabılarının bağını çözmek için eğilişimi seyrediyor. Oğlanın başı artık dişi köpeğinkiyle aynı seviyede. Tüylü kuyruğunu baştan çıkarırcasına sallıyor. Oğlanın nefesini duymak için başım uzatıyor, onun nefesini duyan oğlan içi kalkarak burnunu kırıştırıyor.

“Öf! Ne yedin sen? Ölü balık mı?” Ölü bir şey.

Köpek, akik renkli gözlerine bakması için oğlana ne kadar izin verirdi bilinmez. Sonsuza kadar muhtemelen. O, kendisini oğlana vermişti bir kere, yaptığı veya yapmadığı hiçbir şey bunu değiştiremezdi. “Cici köpek,” diyor Cletus ve ayakkabılarını çıkartıyor. Köpek onunla eve girmeye çalışmaması gerektiğini gayet iyi biliyor ama bunun anlamı dışarıda bırakılmaktan hoşlanıyor olması değil tabii ki. Uzun, sivri, hassas burnunu milim milim geri çekerek kapının kapanmasına izin veriyor. Sonra oğlanı merhamete davet edercesine hafifçe inliyor.

Gelin, köpeğin girmesine izin verilmeyen mutfak hayal edelim. Camlarda buhar. Parlaklığını yitirmiş çinko kaplı yüzeyler. Kadife oluncaya kadar fırçalanmış tahta yüzeyler. Boşaldığı zaman doldurmak için yanında hazır bekleyen iki dolu su kovası ile mutfak kuzinesi. Çaydanlık. Beyaz emaye kahve demliği. Duvar da teneke kibritlik. Odun kutusu, lavabo, bir sicim ucunda asılı duran tarak, makaralı havlu. Beyaz cam şişeli gaz lambası. Kabartmalı takvim. Bazılarının oturacak yerleri çatlamış mutfak sandalyeleri. Octagon sabunu kokusu. Kayıtsız bir göz için burası yüzlerce mil civardaki diğer çiftlik mutfaklarından farklı değildir ama başka hiç kimse kıpırdamadan Cletus’ın okuldan gelmesini beklemiyordur zaten ya da Cletus soğuktan içeri girdiğinde onun da girmek için can attığı yer olamaz o mutfak.

Cletus çayırın kenarındaki çitte durduğu zaman yaşlı beyaz koşum atı gelir yanına, muhtemelen bir parça şeker ve biraz sevmek umuduyla. Zaten Cletus onu çok sever. Sığırları güderken diğer bütün atlara değil, ona binmeyi tercih eder. Ne zaman ağlamaya ihtiyacı olsa, bunu alnını atın ipeksi boynuna dayayarak yapar.

Gündüz vakti gökyüzü çayırlar üzerine ters çevrilmiş bir çanak gibidir. Berrak gecelerde bazen yıldızlar toz gibi her yanına serpişirler.

Okul dönüşü Cletus sık sık Bayan Wilson ile iki küçük oğlunu çamaşır iplerinin yanında görür. Bisikletten düşmeyi göze alarak iki elini de direksiyondan kaldırır, el sallar; onlar da ona el sallarlar.

İki aile birlikte kiliseye veya 4 Temmuz'da havai fişekleri görmek için kasabaya gittiklerinde Cletus'ın, Wilsonların iki tekerlekli arabasına binmesi tesadüf değildir. Onlar onun ikinci ailesidir. Bazen annesi amiden vamilya ya da yenibaharın eksik olduğu fark edip onu Wilsonların evine yolladığında büyük bir ihtimalle Bayan Wilson fırından yeni çıkmış ekmek somunundan bir dilim keserek üzerine tereyağı ve reçel sürüp ona verecektir. Gerçi o Bayan Wilson'ı bunu yapmasa da seviyor; onu hiç değişmediği için çok seviyor.

Okula gitme zamanı geldiğinde Wilsonların kızları ona tarlalar arasından okul yoluna çıkan kestirme yolu göstermiş, tek gözlü okulda Hazel da öğretmene onun adını söylemişti. Bütün o yabancı kızlar ve oğlanlar ona bakarken Cletus dilini yutuvermişti. Öğretmen genç ve güzeldi; ona renkli mum boyaları nasıl tutması gerektiğini göstermişti.

Eğer Cletus bir şeyi merak etse ve babası bunu göstermek için ortalıklarda yoksa, o da gider Bay Wilson'ı arardı. İlk sefer anlamadığı zaman Bay Wilson ona hiç kızmaz, sabrı tükenmezdi. Bay Wilson Cletus'ın babasına, "Bu sabah yoldan geçen erkek bir sülün gördüm, sen bu akşamüstü işe ara verip avlanmak istemezsin herhalde," dediği zaman, eğer okul günü değilse ava Cletus'ın da onlarla gideceği anlaşılırdı. Annesi korkuyordu ve biraz daha büyüyünceye kadar beklemesini istiyordu ama Bay Wilson, "Aklına başka

şeyler girmeden şimdi öğrenmesi daha iyi... Al oğlum. Şöyle tut. Kundak sağ omzuna dayanmalı. Her iki gözünü de açık tut, namludan arpacığa bak. Eğer babanın sana öğrettiği kurallara uyarsan, eline bir tüfek bile almamış bir salakla ava çıkmazsan, başının derde girmesi mümkün değil,” demişti.

Bazen konuşurken elini Cletus’ın omzuna koyardı. Böyle zamanlarda Cletus’a öyle gelirdi ki, ne yaparsa yapsın, hatta hapse girmesine neden olacak kadar kötü bir şey yapsa bile, Bay Wilson oğlanın bunu yapması için geçerli bir neden görebilecektir. Ve onun yanında duracaktır. Babası da durur ama sonuçta Bay Wilson Cletus’ın akrabası falan değildi.

O dümdüz arazilerde, atına küfreden bir adamı çok uzaklardan rahatlıkla duyabilirdiniz. Bütün sesler taşınır: akşam yemeği zili, sığır engellerini geçen tekerleklerin sesi, çiftlik makinelerinin takırtısı. Gaz motoru öksürse, dursa ya da ekin biçme makinesinin bıçakları sıkışsa, Cletus çeyrek mil uzaktaki Bay Wilson’ın duyduğunu ve motorun ya da ekin biçme makinesinin yeniden çalışmasını beklediğini bilir. Eğer çalışmazsa kendi işini bırakır ve sorunun ne olduğunu anlamak için çayırı aşır gelir. Başları neredeyse birbirine değen Bay Wilson ile babası sıkıntının ne olduğunu ince-lerler. İngiliz anahtarları, penseler aralarında öyle bildik hareketlerle gider gelir ki, insan ikisinin dört elinin ortak olduğunu düşünür.

Yaz ortasında fırtına bulutları mavi gökyüzünü gitgide daha çok beneklemeye başladığında, arabaya savurup yükledikleri babasının samanı da olabilirdi, Bay Wilson’ınki de. Tabii ki de kimin olduğunu bilirlerdi; mesele o değil. Tırpancılarının gölgesi belirsizleşmeye başlayınca güneşin kocaman, uğursuz, kara bir bulutun ardına girmiş olduğunu anlarlar. Bir esinti peydahlanınca daha hızlı çalışmaya başlarlar. Bakışlarını

gökyüzüne çevirmezler bile. Buna ihtiyaçları yoktur. Nazik bir şekilde dengelenen yük yükseldikçe yükselir. Artık araba daha fazla kaldıramayacak hale gelince onlar da üzerine tırmanırlar ve sanıanlığa doğru hızla giderler; ilk yağınur damlacıkları meşe yapraklarında pıtırdarken, samam tam zamanında çatı altına aldıkları için birbirlerini tebrik ederler. Bu sadece bir kere değil, her yıl tekrarlanır.

Clarence Smith'in bildiği kadarıyla başka hiçbir adam bu kadar hakiki ve bu kadar güvenilir bir ilgi göstermemişti kendisine; o da bunun karşılığını elinden geldiğince vermeye çalışıyordu. Lloyd Wilson'ın buzağısı hastalanmca baytarı çağıracağına Clarence'ı yanına alıp bakmaya gitmişti; Clarence bütün gece hayvana bakmış, battaniyelerle sıcak tutmuştu. Sabah Cletus uyanmış, üzerinden örtüleri atıp giyinerek adamların bulunduğu ahıra koşmuş ve tam buzağı ayağa kalkmaya çabalarken ahıra varmıştı. Babası, "Sanırım oldu," demiş, Bay Wilson'ın teşekkürlerini dinlememişti bile; birlikte eve dönmüşlerdi.

Sonra babası baharda yağmurlar yüzünden tarlaları sürmekte geç kaldığında Bay Wilson akşam yemeğinden sonra ona kendi atıyla katılır, tarlayı birlikte sürerler, kenarlardaki toprağı da mehtapta ters yüz ederlerdi.

Cletus bunu kendi topraklarının kenarları sanırdı; aslında bir başkasınındı. Toprak, ahırlar, barakalar, çiftlik evi –hayvanlar ve makineler hariç– her şey kendini beğenmiş burnuyla Franklin'i genellikle patikanın başına park edilmiş duran Albay Dowling'e aitti. Ekilenler ve mahsulün satış fiyatı onun kararını beklerdi. Evdeki ve her iki ahırın çatısındaki paratonerler onun fikriydi. Tabii ki Tanrı'ya emanet etmekte bir sakınca yoktu. Ama her şey kararında olmalı. İnsanların kendi başına halledebilecekleri konuda Tanrı'dan

ricacı olmamaları gerekir. Franklin'i patikada feci bir şekilde çamura saplandıktan ve ortakçısı onu çekip çıkartmak için ekibiyle geldikten sonra Albay Dowling artık Franklin'ine de pek güvenmemeye başlamış, kendi kendine arabayı yolun kenarında bırakıp yürümenin daha kolay olduğunu söylemişti.

Kendi kendini yetiştirmiş bir adamdı. Babası içmemesi gerektiği kadar çok içen bir ırgattı; bir yapı iskelesinden düşüp boynunu kırmış, arkasında karısını altı çocukla dul bırakmıştı. Kadın çocuklarını çamaşır yıkayarak yetiştirmişti. Ed Dowling dünyada bir yer edinmeye çalışırken paralı bir kadınla evlenmiş ve kibar bir beyefendi olmuştu. Bu hiç de küçümsenecek bir başarı değildi ama onu, arkasından alay etmekten kendilerini alıkoyamayan kardeşlerinden koparmıştı.

Kibar bir adamın fakir insanların evinde başka, kendi gelirine yakın insanların evlerinde başka başka hareket tarzı olur. Albay, çiftlik evine kapıyı çalmadan hiç girmezdi. Yasal olarak kendi evi de olsa. Üstelik ayaklarını silip bahar çamurunu temizlemeyi de unutmazdı. Ayrıca Cletus'ın annesine hali hazırdaki düzenlemeden memnun olup olmadığını sormaya özen gösterirdi; eğer anne mutfağın biraz tamirat istediğini düşünüyorsa, ona boyayı tedarik edebileceğini söyleyecek kadar da cömert davranırdı. Her zaman annesine karşı nazikti, üstelik oğlanların ismini de bilirdi. Başka bir şey bilmiyor diye şaşırmamak lazım. Çiftlikteki çocuklar birbirine benzerler. Hep dillerini yutmuş olurlardı.

Ortakçısının karısının iyi bir ev hanımı olmasından tatının olan Albay ikinci katla hiç ilgilenmez, o yüzden de merdivenlerin başında sağ tarafta bulunan küçük odadaki yatağın altında yerde, tozların arasında sayfaları yere doğru açık duran, cildinin sırtı kopmuş *Tom Swift and His Flying Machine* kitabı hakkında hiçbir şey bilmez.

Albay Dowling Cletus'ın babasından yaşıdır, kar gibi beyaz saçları vardır; o yüzden tulumbanın yanında durup konuşurken ya da tarlalarda yürürken babasının daha yaşlı adama “Albay”, Albay Dowling'in de babasına “Clarence” demesi Cletus'a doğal gelir. Ama bazen Albay yanında bir arkadaşını getirir, çiftçilik hakkında hiçbir şey bilmeyen bir arkadaşını; o zaman Cletus'ın babası hemen yanlarında dursa da Albay, “benim mısıрым”, “benim yulafım” veya “benim drenaj hendeğim” falan demeye başlar. Eğer bunu çok sık tekrarlarsa, Cletus onları duyamayacak kadar geride kalır. Bu tarlaları on iki yıldır işleten babası burayı sahiplenme duygusuna sahip değilse bile Cletus sahiptir.

Aynı iskambil paketinden başka bir kâğıt: ondan sekiz yaş daha küçük olan oğlan kardeşi Wayne. Wayne ile Cletus birbirlerinden gece ile gündüz kadar ayrıdır, derler. Ya da başka bir deyişle söyleyecek olursak, en büyük çocukla ikincisi kadar birbirinden farklı.

Annesini Wayne'in çenesini elleri arasında tutup saçlarını ıslak bir tarakla ayırdığını gören Cletus, annesinin bunu kendisine de yapmış olduğunu hatırlar.

Okuldan gelirken yol boyunca gökyüzünde yarışan bulutlar vardır; hava ise sıcak ve rutubetli. Cletus bisikletiyle avluya vardığında Wayne verendanın merdivenlerinde oturmaktadır. Bir çilek kutusunu parçalamış, ince tahta parçalarıyla kendisine bir uçak yapmakta. Cletus tam onun yanından geçerken yardım etmek için eğilip elinden almaya çalışır ama Wayne tahtaları çekip geri alır.

“Jenny teyze burada,” der. “Birisi onu kasabadan getirmiş. Akşam çilekli turta var.”

Fern Smith'in, teyzesi Jenny Evans hariç yaşayan hiç akrabası yoktur. Annesi üç yaşındayken ölmüş, babası da onu büyütmesi için Jenny teyzeye vermiş ve Batı'ya, Wyoming'de iş bulduğu bir sığır çiftliğine gitmiş. Zaman zaman para yollamış ama bu hiçbir zaman çok olmuyormuş. Artık ölmüş. Jenny'nin kocası Tom Evans gibi.

İnsanlar yaşlandıkça huyları da görünüşleri de birbirine benzemeye başlıyor; sanki hepsi aynı hayatı yaşıyorlar. Ya da hemen hemen aynı. Panayır yerinin karşısındaki küçük bir eve kapanmış kalmış olan Jenny teyze damlayan sıcak su musluğuyla veya sıkışıp duran mutfak çekmesiyle konuşur. Aynı zamanda, o tiz ve titrek sesiyle şarkı da söyler, genellikle ilahiler: *That Old Rugged Cross*, sonra *Art Thou Weary*, *Art Thou Sad* ve *How glorious must the mansions be / Where thy redeemed shall dwell with thee*. İstemediği şişmanlamıştır, üstelik neredeyse aç acına yaşadığı halde, ama yine de bu açlığın ona bir faydası olmaz. Bazen hemşire olarak çalışmaya gider; eve dönünce mutfak masasının yanına oturup ayaklarını bir leğen sıcak su ve İngiliz tuzuna sokar. Yatağa yattığında yaylar ağırlığı altında gıcırdayınca, kendisini bu kadar iyi anlayan bir nesnenin üzerine yatmış olmanın zevkiyle gerinirken inler.

Mutfak lavabosunun üzerinde asılı duran ufak ve çerçevesiz aynanın önünden geçip giden surat, çenesinde kıllar bitmiş, dişleri geceyi bir bardak su içinde geçirmiş, gözlükleri hem yakını hem uzağı gösterdiği için dikkat etmezse boşluğa basıp düşebilecek olan bir yaşlı kadına ait. Gazetede okumuş olduğu felaketler yüzünden korku içinde. Bütün kapıları gece gündüz kötü delikanlılara, yüzünün alt kısmı maskeyle kapatılmış bir adama, zatürreye ve düşmelere karşı hep kilitli. Yine de caddede yürürken yaklaştığı insanlar onu görünce

mutlu olurlar, onda bu insanları mutlu eden kaygısız bir şey var; genellikle onunla konuşmak ve felaketler hakkında konuşmasını dinlemek için dururlar. Sohbetini hep neşeyle, “Hayat bir şaka,” diyerek toparlar. Hangi makul insan onunla hemfikir olmaz ki! Ev onun yegâne büyük eseri. Tüm olanaksızlıklara rağmen eve tutunmayı başarmıştır. “Fakir evi işte,” demeye bayılır, “pek bakılacak tarafı yok.” İnsanın varlığıyla böbürlenmesine gerek yoktur; özellikle de daha aza sahip olanlar karşısında. İpoteği ödenmiş olduğu için artık eve pansiyoner almak zorunda da değil. Ev tamamen onun –yani ön kaldırım yanındaki budanmış katalpa ağacı, arkasındaki odunluğu, dışarıda eğimli duran bodrum kapısı, bir türlü yanınayan veranda lambası. Aynı zamanda artık grileşmiş ve ıvır zıvır torbası olmaya hazır tül perdeler, ön odadaki, desenleri yer yer tamamen aşınmış olan iki buçuğa üç muşamba halı, herhangi bir ikinci el dükkânında benzeri bulunabilecek altın meşe renkli çirkin mobilyalar, “Sir Galahad”, “Minik Kuş” ve gazyağı ısıtıcısının kokusu. Üst kattaki iki oda yazın sıcak, kışın da ısıtması pahalı olur; o yüzden onları kullanırsınız. Ön kapıları engelleyen çift kişilik yatak ön odanın tuhaf görünmesine neden olur ama artık Jenny teyze insanların ne düşündüğünü umursamıyor. Kendi evinde, bu yatakta, burada ölmek istiyor.

Öte yandan dünyada da yalnız değil. Panayır alanından çiftliğin ilk çit direği bir milden biraz fazla; Jenny teyze ne zaman kendini kötü hissetse şapkasını takıp, paltosunu giyer, üzüm reçeli veya bir kavanoz turşu ile silahlanıp onları ziyarete gelir. Çok sık gelinemeye özen gösterir ve karı koca arasına girmeme konusunda da son derece özenlidir. Ne mutlu o arabulucuya ki, –neydi, cennette bir yeri mi olacaktı? Görüyor musun Tanrı’m? Tam hatırlayamıyor, ne

kadar büyük bir ayıp, hep İncil'i açıp –*Matta: 5*– bakmayı düşünüyor ne olduğunu görmek için. Clarence ona karşı nazik davramıyor; kış için gerekli konservesini yapsın diye meyve ve sebze götürüyordu. Fern alışverişe giderken Wayne'i ona bırakmayı adet ediniyor. Bunu Cletus küçükken onunla da yapardı.

“Gel yaşlı teyzene bi öpücük ver,” diyor şimdi Cletus kapıda belirince. “Öpmeyi sevmediğini biliyorum ama bir kereden ölmezsin.”

“Yağınur yağacak,” diyor Cletus; amnesi ya dediğini duyuyor ya da ipteki çamaşırlarla söylediği şeyi bağdaştıramıyor. Yukarıya çıkarak okul kıyafetlerini çıkartıyor ve zaten oldukça kalabalık olan bir askıya asıyor. Çayır üzerinde hareket eden fırtına yaklaştıkça oda gittikçe kararıyor.

Kış vakti bile, bu odadaki yegâne ısı yerdeki ısıtıcılı vantilatörden geliyor. Sesler de bununla taşınıyor. Aşağıdaki odada konuşulanları duysa bile bunları anlamamayı başarıyor oğlan. Birileri yerde bir mobilyayı sürüklüyorunuş gibi gelen ses ilk yıldırım sesi, uzaktan ve derinden.

Porselen ibrikteki su sarnıçtan gelmiş, yağmur suyu, pas rengi. Altındaki leğemi dolduruyor ve su anında sabun ve ellerinin kiriyle kararıyor. Aşağıdaki odadan, “Neyse ki tanıqlarım var,” cümlesini duyuyor.

Diğerleri yanı sıra Cletus. O, yamı annesi akşamları ağlama krizlerine tutuluyor. Duvarlar ince. Uyanık yatarken inanmak istemediği tehditler ve anlayamadığı suçlamalar duyuyor. İşlerin gidişatından hoşlanmayınca başını patileri arasına koyup uyuyan köpeği kıskanıyor.

Yağmur damlaları pencere pervazına çarpınca dönüp dışarı bakıyor. Ağaçların tepeleri rüzgârla sallamıyor. Yel değirmeninin gerisinde gökyüzü siyaha yakın yeşil bir renk

almış; annesi ile Jenny teyze paltolarını başlarına geçirmişler ipteki çarşafılara asılıyorlar. Etraftaki her şeyi soluklaştıran bir şimşek çakıyor, sonra da derin bir gök gümbürtüsü.

Sears'in, Roebuck kataloğunda gördüğü bir motosikletle ilgili hayallere dalarak ellerini sabunlamaya devam ediyor oğlan.

Nasıl çiftlik Jenny teyzeyi kendine çekiyorduyorsa, kasaba da yanlarında çalışan adamları Victor Jensen'ı öyle çekiyor. Amerikan iç savaşında ölenleri anma günü, parlak sabahın ilk saatlerinde iki dirhem bir çekirdek giyinerek şoseden yola koyuluyor. Aynı şey 4 Temmuz ve İşçi Bayrann'nda da olur. Nereye gittiğini bildikleri halde onu durdurmaya çalışmazlar. Bu kimseye ait olmamanın ve kimsenin de ona ait olmasının bir ödülüdür. Süt sağma saatinde eve dönmemişse eve hiç gelmeyeceğini anlıyorlar. Sabah ahırdaki odasına gittiklerinde yatağının bozulmamış olduğunu görüyorlar. Bazı komşular onu kasabada gördüklerini rapor ediyor –resnigeçit sırasında ya da adliye sarayı meydanında veyahut bandonun konserini dinlerken, sallanırken. İki gün sonra patikadan iki tekerlekli hafif bir araba yaklaşır duruyor. Cletus kapıya geliyor; Lloyd Wilson “Biraz önce yolda Victor’un yanından geçtim. Bu tarafa doğru geliyordu, arabaya almaya çalıştını ama binmedi. Bilsen iyi olur diye düşündüm,” diyor. Cletus ile babası yanlarında çalışan adamlarını aramak için gidiyorlar, evden çeyrek mil kadar uzakta bir hendekte yatar halde buluyorlar ve ahırdaki odasına götürüyorlar. Nefesindeki alkol kokusu ve kıyafetlerindeki kurumuş kustumuk lekeleri hariç yaptıkları şey aynı bir bebeğin elbiselerini çıkarınak gibi bir şey. Ertesi gün günlük işleri yapmak için ayaklamıyor. Ölü gibi solgun ve elleri titriyor. Kimse yokluğundan bahsetmiyor,

onun da özür diler bir hali yok –sadece biraz çekingen. Sanki mecburen bir davete icabet etmiş ve ondan sonra olanlardan da hiçbir şekilde kendisi sorumlu değilmiş gibi.

Başka bir iskambil kâğıdı: Ahıra giren Cletus'ı karşılamak için kediler koşup geliyor. Babası zaten orada, Flossie'yi sağıyor; Victor da yeni ineği sağıyor. “Geç kaldığım için özür dilerim,” diyor Cletus süt kovasmı ve tabureyi alıp Yaşlı Bess'in yanına otururken; sonra üçü birlikte cırk-cırkalarını neredeyse aynı ritimle yapıyorlar. Babası kadar iyi süt sağamıyor, ama zaten kimse o kadar iyi sağamaz. Babası Cletus'ın yaşındayken sabah akşam on beş inek sağıyormuş. Kovadaki süt seviyesi yavaşça yükseliyor; her zamanki gibi Yaşlı Bess kuyruğuyla gözüne vurmaya başarıyor.

“Sana okuldan çıkınca doğrudan eve gelmeni söylememiş miydim?”

“Öğretmen alıkoydu.”

“Yaramazlık mı yaptın?”

“Aritmetik sınavı için dersten sonra kalmam gerekti. İlk sınavdan kalmıştım.”

“Seni okula yollamamın nedeni bu değil.”

“Biliyorum.”

Cletus hiç okula gitmeseydi de adamın umurunda olmazdı. Asıl önemli olan burada işlerin yolunda gitmesidir. Yeterince hızlı büyümüyor oğlan zaten. Büyüdüğü zaman babasının yapıp da onun yapamadığı herhangi bir şey olmamalı.

Mutfak masasında, başı aritmetik defterinin üzerine eğilmiş oturuyor. Kurşun kaleminin ucunu sık sık ağzına koyduğu için rakamlar siyah değil gri görünecek. Dışarıdaki karanlık burada da pencere pervazlarına yükleniyor ama

bunu fark etmeyecek kadar alışmışlar artık. “Eve gitmem lazım,” diyor Bay Wilson ama gitmiyor.

Günlük uğraşlar dışında çiftlikte işler durmuş gibi. Toprak üzerindeki kar derin; karın önüne bir engel çıktığında ise daha da derinleşiyor. Karlar tahta çit direkleri ile kuyunun çatısına birikmiş; oluklardan da buz sarkıtları sallanıyor.

Babasıyla Bay Wilson toprak örtüsü olarak yonca ve kaba yonca kullanınınan nispi faydaları hakkında konuşuyor. Cletus da bu sohbete katılmak istiyor ama on iki problem var, üstelik o anca yarısım yapabilmiş. “Dokuz kere yedi kaç?” diye soruyor önce cevap verip sonra çenesini Wayne’in buklelerine dayayan ve sonra ağzından tek bir söz olarak “Yatak zamam” çıkan annesine. Wayne, Cletus’ın da kendisiyle birlikte yukarı çıkmasını istiyor.

“Niye bu kadar bebek gibi olmak zorunda? Yukarıda ona zarar verebilecek bir şey yok.”

“Aman, hadi iyi bir çocuk ol ve onunla git. Sen de bir zamanlar karanlıktan korkardın. Sadece hatırlamıyorsun.”

Böylece ödevini bitirmediği ve öğretmeni muhtemelen ona kızacağı halde kitabım kapatıp masadan kalkıyor.

Sonuç olarak öğretmeni ona kızınayacak. Onun nazik bir çocuk olduğunu ve çok çalıştığını biliyor.

Yağınur mutfağın biraz ilerisindeki separatörün bulunduğu barakanın teneke damı üzerinde tranıpet çalışıyor; burası Cletus’m annesinin ahırlardaki çamuru ve gübreleri eve taşımaları diye adamların ayakkabılarını çıkartmasını istediği yer. Ayakkabılarının bağcıklarını bağladığı gibi fırılıyor; köpek gölgesi gibi peşinde. Atların ahırına vardıklarında saçları başına, gömleği sırtına yapışmış halde. Köpek mümkün olduğu kadar ona yaklaştıktan sonra silkelemiyor.

“Sağ olasın. Ben sana böyle yapsaydım nasıl olurdu?”

Aslında gerçekten de kabahatini yüzüne vurduğundan değil, zaten köpeğin de kendini suçlu hissettiği yok. İkisi de bunun, köpek olduğu için onun yapması gereken bir hareket olduğunu biliyor. Ahırın içi sıcak ve kuru; kısa bir süre sonra titremesi duruyor. Ahırın bölmelerini temizleyip, atlara taze ot koyup, su kovalarını doldururken bir yandan da açık kapının ardında uzayıp giden sürülmüş tarlalara inen yağmurun zevkini çıkartıyor.

Geceleri Wayne’i dürterek, “Git biraz, beni yataktan düşüreceksin,” der. Bazen Cletüs uykusunda bir şeyler geveler. Genellikle birbirlerine sarılarak pek de geniş olmayan bir yatakta deliksiz uyurlar. Evin köşesinden uluyan kuzey rüzgârı bu habersizlik halimi derinleştirmekten başka bir işe yaramaz.

Kiliseye gitmek için hazırlanan Clarence Smith temiz bir beyaz gömlek giyer ama Fern’ün takma yakasını yıka-
madığım fark eder. Ve ona kızar. Nasıl Clarence’ın yapması gereken görevler varsa kadının da vardır ve bunlardan biri de kocasının giyecek temiz giysisi olup olmadığına dikkat etmektir.

Küçük taşra kilisesi hepsi de temiz yakalar takmış koinşularla dolu. İlahinin numarası söylenince herkes ayağa kalkar ve monoton taşralı seslerimi küçük orgun vızıltısına katarlar. Peder, buradaki kıssalarda anlatılanların anlamının gizemli olduğunu ve bir açıklama icap ettiğini söylemiş olduğu için ona inanıncıktan başka çareleri yoktur. Ayrıntılar –son yemek, kayıp koyun, verimsiz bağ, sadakatsiz kâhya, ikinci, gizlice ekilen tohum– bunları biliyorlar ve

anlıyorlar. Yaşayıp çalıştıkları bu saydam kubbenin üzerinde, artık ebediyen çiftçiliği bıraktıkları zaman, onları bekleyen köşklerde yaşayacakları çok daha muhteşem bir yaşam var.

Kiliseden sonra iki tekerlekli arabalarına binmesine yardım ettiği karısına baktığında Clarence Smith'in gördüğü Tanrı indinde, kendisine sevgi, onur ve sadakat borçlu olan yasal karısıdır. Kaybedecek bir şeyleri olmayan diğer insanlar baktıklarında ise kadında bir hüznün görüyorlar, sanki çok fazla eskilerde yaşıyormuş ya da hayattan makul olandan fazlasını bekliyormuş gibi.

VI

LLOYD WILSON'IN HİKÂYESİ

Gayet iyi anlaştığı erkek kardeşleri olmasına rağmen bir dosta ihtiyacı olduğu zaman veya aklını kurcalayan bir şeyler olduğunda gittiği kişi, yan çiftlikteki aşırı ciddi adam oluyordu. Birlikte geçen on iki yıldan sonra Clarence ile arkadaş olmadıkları bir zamanın varlığına bile inanamaz hale gelmişti. Geceleri o yoğun karanlıkta görebildiği tek ışık Sınithlerin evinden gelirdi.

Geldikleri günü hatırlıyordu. Mart ayında soğuk, yağmurlu, rüzgârlı bir gündü. Yol kenarındaki araziye sürerken Albay Dowling'in patikasımdan eşyayla tıka basa dolu, tanımadık bir at arabasının yaklaştığını görmüştü; dizginleri atm boy-nundan aşırıp tarladan ilerlemeye başlamıştı. Eve vardığında evin ön kapısının kilidinin açılmış, kapısının da ardına kadar açık olduğunu görmüştü ama yeni komşular hâlâ dışarıda nereye geldiklerini anlamak için etraflarına bakıyorlardı: orta boyun biraz altında bir erkek ve kucağında bir bebekle genç bir kadın. Şafaktan beri yoldaydılar. Henüz otuzlarında bile olamazdı her ikisi de ama daha şimdiden adamın alnında ve

gözlerinin kenarında kırışıklıklar vardı. Alçak sesle konuşurdu hep; belirtmek isteği bir şeyi konuşarak değil de işaretle anlatabiliyorsa öyle yapıyordu. Lloyd Wilson'ın aklından adamın ne kadar savunmasız görüldüğü geçmişti.

“Yavaş...yavaş...şimdi senin taraftan...biraz daha... biraz...birazcık daha,” diye diye iki adam ağır gardırobu merdivenlerden çıkartıp dar kapıdan geçirmişlerdi. Kadının aslında biraz daha iyi bir şeyler beklediğini, adamın ise kadına karşı hoşgörülü olduğunu anlamak için âlim olmaya gerek yoktu. İlk başlarda kadın ne yapacağını bilemiyor gibiydi. “Kasabada yetişmiş,” dedi Lloyd kendi kendine. Sonra kadının bileklerinin ne kadar ince olduğunu görerek, “Durun hanımefendi, onu ben alayım. Bir hanımın taşıyamayacağı kadar ağır bu,” demişti. Mobilyalarını ve çanak çömleklerini, geride bırakmaya kıyamadıkları kutu kutu eşyalarını taşıırken daha o ilk günden onlar hakkında normal şartlarda keşfetmesi yıllar alabilecek şeyler öğrenmişti. Göbeğini parmaklarıyla gıdıklayarak bebeği gülümsetmişti. Dönerken, “Bende de iki tane var,” demişti. Ocak da dâhil olmak üzere her şeyi sökülüp çıkartılmış olan mutfakın ortasında perişan bir halde duran kadına denk gelince, “Karım bu akşam sizleri yemeğe bekliyor,” demişti. Bekleliyordu ama önemli değildi. Zaten onlar da kadının onları yemeğe beklemediğini biliyorlardı çünkü kimse geldiklerini bilmiyordu. Ötekiler yemeğe oturduklarında Fern bebeği emzirmek için oturma odasındaki sallanan sandalyeye geçmişti. Yemekten sonra Lloyd yeni komşularıyla evlerine kadar yürümüş ve lambalarını yakıncaya kadar onları beklemişti.

Bölge sekreterinin kadaastro defterinde Lloyd Wilson'un işlettiği çiftliğin Bayan Miltred Stroud'a ait olduğu görünür.

Biçtiği otların değil de sığırların kendine ait olmuş olması onu rahatsız etmiyordu, ya da en azından çok fazla rahatsız etmiyordu. Çayırılık için ödemesi gereken kira bedeli mantıksız sayılmazdı. Ondan önce burası babasınınındı; yıllar içerisinde yaşlanıp da sıhhati izin vermeyince son günlerini kasabada yaşamasına yetecek kadar para biriktirebilmişti.

Bayan Stroud evde kalmış iki kızıyla birlikte yaşayan bir kadındı; nasıl kendisi de aniden kocası öldüğünde banka müdürü tarafından çağırılıp neyin ne olduğu kendisine anlatılınca kadar kocasının mali işleri hakkında bilgisiz bırakılmışsa, o da mali işleri hakkında kızlarını hiçbir şeyden haberdar etmemişti. Müdür önce bir çocuğa anlatır gibi konuşmaya başlamıştı ona fakat kısa bir süre sonra kendini toplamak zorunda kalmıştı. Bütün kadınların para konusunda cahil oldukları hakkında sabit bir fikri vardı anıa bu kadın öyle değildi ve kadının sorduğu sorular cevaplamamayı tercih edeceği cinstendi. Kadından istifade etmek son derece imkânsızdı. Kasıtsız hatalar bile kadının dikkatinden kaçmıyordu. Son derece akıllı birçok insan gibi kadın da diğerlerinin zekâlarını biraz hafife alıyordu. Tekrar evlenebileceği halde evlenmemeyi yeğledi çünkü bunun anlamı parasım nasıl kullandığımı biriyle tartışmak anlamına geliyordu.

Ortakçısına hiç haber vermeden sık sık geliyordu çiftliğine. Haber verse, gelmesinin anlamı mı kalırdı? Lloyd Wilson'u yaptığı bir tembellikten dolayı payladığı zaman Lloyd sanki kadınla tartışacakmış gibi boğazını temizleyip dudaklarını ıslatır, ama tartışmak yerine sanki tam o anda sağ tarafında birkaç metre ileride bir şey dikkatimi çekmiş gibi bakışlarını çevirirdi. Bazen de elinde kepiyle, kabalık sayılabilecek kadar aşırı bir kibarlıkla davranırdı anıa bunu da kadın görmezlikten gelirdi. Mısırı zamanında ekemediyse bunun

sebebinin büyük bir ihtimalle bir başkasının –hastalıktan veya işte her nedense ekme işini tek başına yapamayan bir komşusunun– ımsırını ekmeye gittiğinden olduğunu, işi gücü Lloyd’u incelemek olduğu için biliyordu. Bunu büyütebilirdi anıa büyütüyordu. Sonunda mısırı ekiliyordu ve hiçbir zaman cepten yemek zorunda kalmamıştı. O sadece prensipte buna karşıydı. Çünkü ortakçısının en büyük sorumluluğu ona karşı olmalıydı. Eğer onun toprağını ekip biçmesini beğenmezse toprağını terk etmesini isteyebilir, yerine başka bir ortakçı bulabilirdi anıa her ikisi de bunun henüz olmayacağını biliyorlardı.

Mildred Stroud’un Lloyd’dan gizleyebilse bile kendisinden gizleyemediği sır ise, adamı fiziksel olarak çekici bulduğuydu. Ama adanından on beş yaş büyüktü; ayrıca Lincoln dedikodu çarklarının zalimliğini bildiğinden buna oyuncak olmamayı tercih ediyordu. Sonra canım zaten söz konusu bile olanıazdı.

Ağzındaki ot yaprağını çiğneyerek –henüz Clarence ile arkadaş oldukları ve aklına gelen her şeyi, söylediklerinin başka bir yerde tekrarlanmayacağını veya yanlış anlaşılmayacağını bilerek söyleyebildiği günlerdi– “İyi bir eş, her zaman yorgun olan; sırtı, başı ağrıyan ve artık başka bir çocuk istemediği için yatakta kocasından kaçan kadındır,” diye belirtmişti düşüncesimi. Clarence ise bu söylediklerinin bir genelleme olduğunu varsaymıştı.

Lloyd Wilson’ın söylemediği şey (çünkü zaten kimse bu konuda bir şey yapamazdı ve sıkıntısıyla, eğer buna bir sıkıntı denebilirse, neden Clarence’i üzsündü) artık eskiden sahip olduğu o tür duygulara sahip olmamasıydı. Karısının iyi vasıflarının gayet farkındaydı. Sabahtan akşama kadar bir köle gibi çalışıyor, kendine düşen işleri yoluna koyuyordu.

İyi bir ameydi. Bu konularda hiçbir sorun yoktu. Bazen her şeyin birbirlerine çok fazla alışmış olduklarından kaynaklandığını düşünüyordu. Neredeyse her şey konusunda karısının neler hissettiğini biliyordu; çoğu zaman da konuşmadan ne söyleyeceğini. İki kardeş olsalardı da pek bir farkı olmayacaktı –kıskançlığı hariç. Başka bir kadına biraz fazla bakacak olsa karısı sanki affedilmeyecek bir şey yapmış gibi davranırdı. Bir iki sefer, kendi kendini o kadar dolduruşa getirmişti ki, üst kata çıkıp toplanmaya bile başlamıştı. Onu ikna etmeye çalışırsa bunun yarı gönüllü olacağını ve karısının fikrini değiştirmeye yetmeyeceğini biliyordu. Eğer onu terk etmeyi aklına koyarsa, fikrini değiştirmek için adamın yapabileceği hiçbir şey yoktu. Adamı terk etmemiş, sadece tehdit etmişti. O kadınların hiçbirinin kendisine bir şey ifade etmediklerini söylemişti, Lloyd. Kadın yüzü başka yöne dönük, “Sorun şu ki, ben de sana bir şey ifade etmiyorum,” demişti.

Eğer karısı bunları söze döküp onu utandırmamış olsaydı, kendi de bu sonuca varabilir miydi, bilmiyordu. Bütün bildiği, keşke karısı bunu söylememiş olsaydı. Ona bakınaya ve saygı göstermeye hazırdı ama onu mutlu edecek duyguları taklit edecek gücü yoktu.

Bu tür krizler dışında herhangi bir çift gibi yaşıyorlardı. Kadın “Yemekleri masaya getirmek üzereyim, Lloyd,” veya adam, “Tuzla karabiberi uzatıverir ımsın,” derken, söyleyiş şeklerinden bir şeylerin ters gittiğinin anlaşılması mümkün değildi.

Diğer erkeklerin de karıları hakkında aynı şeyleri hissedip hissetmediklerini, yoksa sadece kendisinin mi böyle hissediyor olduğunu merak ediyordu. Neredeyse kırk yaşına gelmişti; son zamanlarda sanki çok uzun yıllardır yaşıyormuş ve zaten yaşanabilecek her şeyi yaşamış gibi hissediyordu kendisini.

Akşam yapması gereken işleri tamamlayınca tepeye doğru yürüyor, inek ahırının direklerine dayamıyor, Clarence'ın arkasında onunla bitmek tükenmek bilmeyen bir sohbete dalıyordu. Clarence ile Victor sütleri mutfağın ilerisindeki seperatörün olduğu barakaya doğru taşıdıklarında, onların peşinden gidiyordu. Oradan da eve. Eve gitmesini engelleyecek her şeyi yapıyordu. Bazen kendisine Smithlerin evine bu kadar sık gitmemesi gerektiğini söylüyordu. Sıkıntı vermekten korkuyordu ama yine de uzak duramıyordu. Bir gece, mutfaklarında otururken onlara arkadaşlıklarının onun için ne kadar önemli olduğunu anlatmaya çalıştı, sonra utanarak yarıda kesti çünkü söylediği şeylerin aslında hissettiklerinin çok daha azı olduğunu fark etti.

“Bize bir şey açıklamak zorunda değilsin,” demişti Fern ona gülümseyerek. “Ayrıca zaten zamiettiğin gibi tek taraflı da değil.” Sonra konuyu değiştirmişti.

Hein konuşmuş olduğu için, hem de kadın onu daha fazla konuşmaktan alıkoyduğu için menmun bir şekilde arkasına yaslandı. Aynı zamanda kadının söylediği şeyin sadece kibarıktan olmadığını da fark etmişti. Onun önünde, oldukları gibiydiler, onlara oldukları gibi davranmaları konusunda ısrar etmişti, aslında etmemişti ama öyle hissediyordu. Tüm bunlar, hiç beklenmedik bir değişimle ve geriye dönüşü olmayan bir şekilde farklılaşmıştı içinde, sanki olanlar onun bilgisi dışında gelişmişti. Ve bundan sonra komşularının önünde bir daha doğal olamamıştı.

Sessizce, *Clarence, bana inanmalısın*, dedi (yine de işitilmiş olmayı dileyerek) biraz da Clarence'ın, *Niyeymiş o?* diye sormasını bekleyerek. Eğer Clarence böyle demiş olsaydı, *Çünkü bütün ömrüm boyunca kendime yabancı biriymişim*, diyecekti.

Zayıf olduğu için kendinden nefret ediyordu, hiçbir iradesi olmadığı için; yoksa hissetmemesi gereken duyguları yenmeye çalışmamış olduğundan değil. Hep bu duyguları yenmiş olduğunu düşünüyordu ve hep yenmemiş olduğu çıkıyordu ortaya. Ahırlara (Fern orada olmayacağı için bunda bir sakınca yoktu) veya eve (Fern'ün de olacağı) gidebilmek için uydurduğu gerekçeler geliyordu sürekli aklına. Dört kere bunlara karşı koysa da beşincisinde kendisini hızlı hızlı giderken buluyordu. Ayakları, rızası olmadan götürüyordu onu. Daha ilk seferinde pes etse de olurdu aslında.

Kadının duyguları konusunda da bir ipucu aradığından çocuklarıyla veya Clarence'la konuşurken kadının sesine dikkat kesiliyordu. Kadının canının ne zamanlar sıkkin olduğunu anlıyordu. Bir de evli birçok insan gibi Clarence ile bazen kavga ettiklerini de biliyordu. Kendisi etrafta olunca onların da daha iyi geçindikleri doğru muydu, yoksa sadece hayal mi görüyordu?

Yapması gerektiğini düşündüğü şeyi yapsaydı, yani artık oraya hiç gitmeseydi, Clarence nedenini merak ederdi. Kadın da öyle. Kadının öyle veya böyle onu düşünecek olması fikri bile onu çok mutlu ediyordu. Gün boyunca kadını düşünüyordu. İnekler bile onun yaptığı şeyin farkında olmadığını hissederek başlarını bağlı oldukları direklerin müsaade ettiği kadar çevirerek usulca ona bakıyorlardı.

İçini çekiyordu, bir dakika sonra yine içini çekiyordu –olabilecek en derinlerden gelen ahlar. O donukluktan, önüne bakıp da farklı bir şey görmeyeceği hissinden kurtulmak...

Ama dikkatliydi. Daha önce provasını yapmadan tek bir söz bile söylemiyordu. Yanlış bir şey olur da onu ele verir diye yüzündeki ifadeye sürekli dikkat ediyordu. Aynı zamanda mutfak masası üzerindeki lamba gibi güçlü ışık

kaynaklarından da sakınıyordu. Bazen üzerine bir halsizlik çöküyor, bacakları tutmaz oluyor, oturacak yer arıyordu ama bunları gizlemek son derece kolaydı. Kendisine en büyük sorunu çıkartan sesiydi. Sesi kendisine sahte geliyordu, sanki kendi sesi değilmiş gibi.

Karısı esnedi, bir dakika kadar sonra tekrar esnedi, dikiş sepetinin örtüsünü örttü, yamadığı şeyleri topladı. “Söyleyeyim sana, kar yağıyor,” dedi. Ayağa kalkarak yatak odasına gitti, oturup koca pamuksu parçalar halinde yağmakta olan karı seyretmeye başladı. “Gelmiyor musun, Lloyd?”

Lloyd lamba titreyip sönünceye kadar fitilini kıstı. Sonra yan odaya gidip, yatağın kenarına oturarak soyunmaya başladı... *Onun hakkında neler hissettiğimi bilmediği sürece...*

Karısının göz kapaklarını öptü.

“Şimdi nereden çıktı böyle bir şey yapmak?” diye sordu Clarence.

“Her şeyden önce toprak ucuz. Kendi çiftliğime sahip olup, istediğimi yetiştirebilirim; üstelik kârı da bölüşmem.”

“Ya da kötü bir yılda zararı. Bütün hayatın boyunca Stroud’da idin. Burası senin yuvan. Etrafında oturan insanları tanıyorsun, onlar seni tamyor. Başın derde girse yardıma geleceklerini biliyorsun.”

“Orası doğru,” dedi Lloyd Wilson makul bir şekilde. Clarence’ın burada “yardıma gelirim” dememesinin nedeni, ona ne kadar minnettar olduğunu hatırlatmak istemediğindendi.

“Iowa’nın nasıl bir yer olduğunu kim bilebilir? Bakarsın oradaki insanlar da dost canlısıdır ama olmayabilirler de.”

Fern’ün neler hissettiğini anlayamıyordu. Belki de hiçbir şey. Belki de Clarence ile olan arkadaşlığına içerliyor ve taşınacaklarına seviniyordu.

Üzerimde önlüğüyle ocağın yanında durmuş, akşam yemeğinin bulaşıklarını bir leğen sıcak su içinde duruluyordu. Lambayı başından daha yüksekte bir rafa kaldırıncı ışık kadının ensesine düştü; kadınlarda ve küçük çocuklarda her zaman onların kırılganlıklarını gösteren bir yer. Taraktan kurtulmuş yumuşak sarı saçlara bakan Lloyd'un aklına dinleri yüzünden büyük bir kaygıyla diz çöküp boyunlarının vurulmasına izin veren bütün o insanlar geldi. Gönüllü kadına karşı duyduğu aşkla kabarıyordu, Clarence'ın ne dediğini duyamadı bile.

Onunla birlikte kasabaya gitmekte olan Clarence, "Fern bu sabah bir ayı kadar huysuz," dedi.

"Öyle mi," dedi Clarence, gübre serpme makinasının bir parçasını değiştirmek zorunda olduğunu söylüyor olsaydı da bu kadar ilgilenirmiş gibi davranınaya çalışarak.

"İçini neyin kemirdiğini bilmek isterdin."

"Belki de bir şey yoktur. Belki de sadece yorgunluktandır, kendimi iyi hissetmiyordur."

"Belki."

"Ayrıca bu sabah Logan ilçesinde bir ayı kadar huysuz olan tek kadının o olduğunu da zannetmem."

"Bazen onu mutlu etmek mümkün olmuyor," dedi Clarence, sonra sohbet burada sonlandı. Ama bu, rümit yollarını açmıştı; daha önce hiç olmayan yolları.

İç çamaşırındaki yırtmacı aralayarak çişini bir kavisle donmuş toprağa yaptı. Ufak birikinti nehtapta pırıldıyordu. Yoldan geçecek birinin görmesine engel olacak şekilde veranda çatısının gölgesindeydi –gerçi hava aydınlanıncadan kim geçecekti ki zaten? Bir dizi bükülmüş, ayağı veranda

tırazanına dayanmış halde karanlıkta kadının olduğu yere doğru bakmaya devam etti. Bir dakika geçti, sonra bir dakika daha. Doğudaki ışık değişmemiş olsa bile ilk horoz öttü. Arkasından bir kadın sesi, “Lloyd, Tanrı aşkına ne yapıyorsun orada?” deyince dönüp eve girdi.

Sırrının bir sabah mutfağı girip de “Clarence nerede?” diye sorduğunda, Fern’ün seğıuk bir edayla, “Bizi artık eskisi gibi sevmediğın halde niye hâlâ dostmuşsunuz gibi davranmaya devam ediyorsun?” demesine kadar emniyette olduğunu düşünüyordu.

Şaşkınlıktan dili tutulmuştu, kendini savunmaya başladı ama sonra bıraktı. Eğer kalbinde olanları o anda söyleyemezse, gidip bir yerlerde bir çukur bulup içine girip ölsündü. Hayatın bir anlamı kalmazdı...

Ağızından çıkıverdi. İçinden boşaldı. Evden kovulmayı bekliyordu; onun yerine kadın ona bir şeye üzölmüş olan çocuklarına baktığı gibi baktı –sanki bir insan olarak, her ne olursa olsun böyle bir duyguya hakkı varmış gibi. Onu kollarına alıp öperken kadın ne karşı koydu ne de karşılık verdi.

İçinden bir ses ona bunun kötü biteceğini söylüyordu.

Bir hafta boyunca birbirlerinden kaçındılar ama hep etrafta kimse yokken kazara yüz yüze geliyorlardı. Her seferinde tek bir söz söylemeden arkalarını dönüyorlardı, birbirlerine dokunmadan bile. Ve battıkça batıyorlardı. Pişman olması gerektiğini biliyordu ama pişman değildi. Gerçi bu, o güne kadar edinmiş olduğı en iyi arkadaşı için üzölmesine ınani olmuyordu. Sanki Clarence bir kaza geçirmişti.

Kalbini canlandıran duygu seli o güne kadar hiç yaşamadığı bir şeydi. Yatağın öte tarafında sırtı ona dönük yatan

karısı onun uyanık olduğunun farkındaysa bile bunu belli etmiyordu. Kadının nefes sesinden einin olduktan sonra bir kibrit yakarak saate baktı. Daha önce başı yastığa değer değmez uyuyanıdığı vaki değildi. Şimdi ise saatler saatleri kovalıyor ve hiç uykusu gelmiyordu. Kendini yeni doğmuş gibi hissediyordu.

Bir süre yan yattıktan sonra döndü, yatakta bir sarsıntı yaratmanaya çalışarak. Eğer her şey farklı olsaydı, eğer daha gençken karşılaşmış olsalardı, Clarence gelmeden önce ve... Yeniden döndü. Ne zaman başa çıkamayacak bir sorunla karşılaşsa babasına giderdi. Yine babasına gitti ve *Ne yapmam gerekiyor*, diye sordu. Babası da *Yeninceye kadar çizginin bu tarafında kal*, dedi. Gayet güzel bir öğüttü ama ya yenemezse? Babası bu sorunun cevabım vermek bile istemiyor gibiydi. Ama babasının bir cevabı olsaydı bile kendisinin bunu duymak istemeyeceğini de gayet iyi biliyordu. Tekrar döndü, sırt üstü yatıyordu artık, yanaklarından şükran gözyaşları süzüldü, kulağını geçti, çenesindeki henüz kesilmemiş sakalından süzüldü ve üzerine güneşin parlaklığı sinmiş yastık kılıfı tarafından emildi...

Saatin alarını çaldı, sustu ama o hiç kıpırdamadı. Sonunda geldiğinde uyku onu devirmişti. Karısı onu sallayarak uyandırdığında karısına cevap vermiş olduğunu zannetmişti ama bütün yaptığı yatakta oturup kibritlere uzanmak ve giyinmek için lambayı yakınaktı. Mutfak ocağının ızgaralarını silkelerken aniden artık herkesten ne kadar uzakta olduklarını fark etti. Ve yalan söylemeye ne kadar yatkın.

Bu konuda yapılabilecek bir şey yoktu. Onu sevmemek istemiyordu. Bu kadar basitti. Sonra elinde sallanan fenerle herhangi başka bir sabahmış gibi karanlığa doğru ilerledi —aynı hayatının son gününde yapmış olduğu gibi.

Clarence ile yanında çalışan adamı dolu süt kovalarını seperatörün olduğu barakaya doğru taşımaya başlamışlardı; Lloyd onları takip etmeyince Clarence dönüp, “Gelmiyor musun?” dedi.

Sadece “Bu gece gelmeyeceğim,” dedi Lloyd, gerekçesini söylemeyerek.

Sevişmelerinin hatırası aklının üzerinde bir bandaj gibi sarılı duruyordu, gece gündüz.

Fern’ün nerede ve ne zaman buluşacaklarını söylemesini bekliyordu. Ayrıca ona gitmek için uydurduğu bahanelere hayret ediyordu. Bahane ne olursa olsun, hep işe yarıyordu. Başka hiçbir bahane o kadar işe yaramazdı. *Clarence tarladan beklenmedik bir zamanda gelip onu orada bulamasa, nerede olduğunu merak etmez ya da bizi aramaya çıkmaz...* diye düşündü. Ama bunu düşünmek, *Ona bunu yapmaya devam edemeyiz. Böyle bir şeyi hak etmiyor,* diye düşünmekten alıkoyamadı onu.

Koşumları atın burnundan geçirirken komşuların ağzına düşüp düşmediklerini merak etti.

“Cletus’ı bize bakarken yakaladım.”

“Ne demek istiyorsun?”

“Sanki birbirimize yabancıymışız gibiydik.”

“Hayal görünüşün,” dedi kadın ve adamı öptü.

Ceplerinde Fern’ün kendisinden habersiz koyunmuş olduğu notlar buluyordu; Marie çamaşır günü ceplerini kontrol ederken bunlara rastlayabilirdi. Acaba zamanında fark etmediği başka notlar da var mıydı?

Karısının bir şey söylemesini bekledi, söylemedi.

Fern'ü notlar konusunda uyarınayı düşündü ve unuttu.

Yalanın ve aldatmanın sınırı yoktur; kendi kendine gülümsemesi bile gafil avlanınası demektir. Ahırdan eve yürürlerken Clarence'ın elini omzuna atmak üzere olduğunu fark edince fiziksel temasa engel olmak için kendine hâkim olamadan çekilmişti. Ayrıca Clarence'a itiraf edip kurtulmak da vardı, bu tepkilerden artık kaçmak. Çok geç olduğunda bunu yapmış olmayı dilemişti.

VII

(AZ ÇOK) MASUM YARATIKLAR

“Lloyd’un kafası çok meşgul.”

Cletus bu tabiri ilk kez duymuştu ve muhtemelen derin bir anlamı vardı.

“Neyle meşgul?” diye sordu annesi.

“Hiçbir fikrim yok,” dedi babası.

Kadın bir an bile inanınamıştı ona; hareketleri, sesi ve gözlerindeki ifade onu ele veriyordu. Onlardan kuşkulanmıştı. Ne kadar, Allah bilir! Bir şeylerden kuşkulanıyordu. Başka bir adam olsa çözerdi. Adam anlamazdan geldiği sürece kadının elleri kolları bağlanıyordu. Belki de adamın oyunu buydu.

İki gün boyunca adamı izledi. Üçüncü günün sabahı adam biraz daha kahve olup olmadığını sorunca kadın suçlarcasına, “Beni kandıramıyorsun! Bildiğini biliyorum,” dedi.

Kadının yanılmış olduğu ve adamın bilmediği ortaya çıktığında kadın artık sözlerini geri alamazdı. Sanki aniden ayaklarının dibinde bir delik açılmış, onlar da içine düşmüşlerdi.

Berber dükkânındaki aynanın tepesinde, üzerinde kabarık saçlı bir kadın resmi bulunan çerçeveli, renkli bir pester asılı. Heybetli göğüsleri bir nilüferden fırlıyor. Elinde kibarca bir göz damlası pompası tutuyor ve gözler için Murine reklamı yapıyor. Diğer duvarda 1921 yılına ait bir sıra takvim bulunuyor. Muşanıba zeminde düz kumral saç öbekleri. Bir dakika önce bunlar Cletus Smith'e aittiler. Şimdi süpürgeyi bekliyorlar. Duvardaki saat ikiyi yedi dakika geçtiğini söylüyor (tik/tak, tik/tak), ayrıca defne ispiertosunun kokusu havada oynaşıyor. Berber sandalyesinde ince çenesi köprücük kemiğine dayanacak kadar başını öne eğmiş oturan Cletus ancak yandan bakabiliyor. Önce dökme cam pencereye bir gölge düştüğünü, sonra hemen çekildiğini görüyor.

Berber saç makasını sallayarak artık boş olan kaldırımını ima ediyor: "Arkadaşın değil miydi o?"

Soru Cletus'a değil, sıra sıra asılı duran takvimlerin altında kendi sırasını bekleyen babasına yöneltilmiş. Cevap gelmeyince berber alınmıyor. İnsanlar haklarında bir şeyler öğrenebileceğiniz meraklı sorulara ister cevap verirler, istemezlerse vermezler; ya da duyumsuzluktan gelirler ki, eğer beklersemiz yine de cevabınızı alırsınız. "Artık arkadaş değiller," dedi kendi kendine. Sonra aynada gördüğü şeyden kaşlarını havaya kaldırdı: Oğlan kızarmıştı.

Clarence, yanında oturan Cletus ile iki kişilik yaylı araba içinde yoldan geçerken yol kenarındaki tarlada pulluk başında bulunan Lloyd Wilson başını kaldırmamıştı bile.

İki adanı bir keresinde yanlışlıkla posta kutularının yanında karşılaşmıştı; ondan senra da bir daha başka bir yerde karşılaşmanıya dikkat etmişlerdi. Artık konuşmasalar da

tarlalarda uzaktan uzağa birbirlerini görüyorlardı. Ve geceleri, bir zamanlar her ikisi için de bir rahatlık olan birbirlerinin evlerinin pencerelerindeki ışıklar, artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını hatırlattığı için huzursuz ediyordu.

Fred Wilson akşam gazetesini okumayı bitirmiş ve gözlerini ovuşturmak için gözlüklerini çıkartmıştı. Akraba oldukları bir an için ortaya çıkmıştı. “Eh, yarın yeni bir gün,” diyerek ayağa kalktı.

“İyi uykular Fred Amca,” dedi Marie Wilson.

“Eğer uyuyamazsanı, bu ben hariç kimin suçu olur bilmem artık,” dedi neşeyle ve mutfağın arkasındaki odasına gitti. Çocuklar önce annelerine, sonra babalarına iyi geceler dileyerek üst kattaki yataklarına çekildiler. Saat tık taklamaya devam ediyordu, bazen daha bir yüksek sesle. Ocaktaki kütüklerden biri devrildi. Lloyd Wilson odadaki sessizliğin sıradan bir sessizlik olmadığını farkındaydı, kendini hazırladı. Karısı biraz önce yamadığı çorabı katladı, bir top yaptı ve “Clarence ile aranda bir şey mi oldu?” diye sordu.

“Yo.”

“Tartışmadınız mı?”

“Hayır.”

“O zaman sorun ne?”

“Bilmiyorum.”

“Yani bana nasıl söyleyeceğini bilemiyorsun?”

Nasıl yalan söyleyeceğini bilemedi. Diğer insanlara tam da, ona değil. Yavaşça, “Sanırım onu kast ediyorum,” dedi. Kadının yüzünün kızardığını ve gözlerinin yaşlarla parladığını gördü. “Biz...”

“Eğer tahmin ettiğim şeyse duymak istemiyorum.”

“Aslında buna...”

“Söyledim sana, duymak istemiyorum.”

“...engel olamadık.”

“Bu, ikinizin de içini rahatlatmıştır herhalde. Ama benden buna da inanmamı bekleme. Şu andan itibaren sen kendi yoluna git, ben de kendi yoluma gideceğim.”

Kadının bununla neyi kastettiğini bilmiyordu, sormanın da sırası değil gibiydi. Göz göze geldiler, Lloyd büyük bir gayretle tereddüt etmemeye çalıştı. Yıllar önce rahibin önünde durdukları zaman, yaptıkları ahitte bu suçlayan bakışlar ve eksik ön diş yoktu. “O da yoktu,” diye düşündü Lloyd hüznle.

Günler geçmiş ve Lloyd neredeyse karısının söylediği o şeyle aslında hiçbir şey kast etmemiş olduğunu ve artık her şeyin eski rayına oturmaya başladığını düşünmeye başlamıştı ki, kadın çocuklarını alıp kasabadaki kız kardeşinin yanına taşınacağını söyledi.

Lloyd aklına ilk gelen şeyi söyledi. O da şuydu: “Ama sen onunla geçinemezsin ki!”

“Biliyorum. Yine de bizi kabul edeceğini söyledi. Et tırnaktan ayrılmaz.”

Lloyd arkasına yaslanıp karısının başından sonuna kadar evliliklerini anlatmasını dinledi. Hiçbir yerinde onunla tartışıp söylediği bir şeyi inkâr etmedi. Sonunda artık söylenecek bir şey kalmayınca kadın lambayı alarak yan odaya geçti; o da karısını izledi, hiçbir şey olmamış gibi soyunup yatağa girdiler. Bir süre sonra Lloyd karanlıkta, “Kızları alabilirsin, oğlanları değil,” dedi.

Yatağın diğer tarafından bir cevap gelmedi.

O anda bile aslında istese kadının fikrini değiştirebileceğini biliyordu ama o zaman—

“Daha önce hayatımda hiç mutlu olmamıştım,” dedi, “ve vazgeçmeyeceğim.”

Yaylı arabada yeterince yer olmadığı için yanlarına sadece bebeğin eşyalarını ve diğerlerinin o gece ihtiyacı olabilecek şeyleri aldılar ve yıpranmış valizler ile eski deri sandığı daha sonra getirmesi için ona bıraktılar. Kasabaya kadar kimse konuşmadı. Dizginlere asıldığı zaman küçük kızlar hazırды ve birer birer yaylının metal basamağından atladılar. Hazel, annesinin bebeği uzatması için bekledi. “Uslu kızlar olun,” diye seslendi onların arkasından ama kızlar olanlardan o kadar ürkümşlerdi ki dönüp ona gülümseyemediler. Hepsi eve girip gözden kayboluncaya kadar bekledi sonra kırbacını şaklattı. Ne olayların bu kadar ileri gitmesini istemişti ne de daha sonra olacaklar aklına gelmişti. Çiftliğe dönünce hiç nedensiz olarak morali yerine geldi. Ya da belki de uzun bir süredir üstlerine çökmüş ve olnası gereken bir şey sonunda gerçekleşmiş ve havayı yumuşatmıştı.

Fred hiç soru sormazdı. Küçük oğlanlar annelerinin neden evde olmadığını anlayamazdı; ayrıca, Lloyd kadının onlara ne söylemiş olduğunu bilmiyordu o yüzden susup yemeklerini yemelerini söyledi. Gece Orville’in ağladığını duyunca kalkıp yatağına aldı, alır almaz da çocuk uykuya daldı. Fakat ondan sonra ağlaya ağlaya uyumalarına göz yumdu; kısa bir süre içinde atlatacaklarını umarak.

Onlara hem anne hem baba olmaya çalıştı; hiç kolay değildi bu. Cumartesi akşamı geldiğinde leğeni mutfağın ortasına koydu, ocaktan sıcak suyla doldurdu, çocuklar içinde durdular. İnce omuzlarından sabunlu su döktü, anneleri nasıl yapıyordu görmüştü, kir var mı yok mu diye kulaklarına baktı ama elleri kadının elleri kadar kibar veya deneyimli değildi; Dear ona bakıp suçlarcasına, “Canımı yakıyorsun!” dedi.

“O zaman kendin yap,” dedi o da. Ama ne olursa olsun onların bir balta tutmayı beceremeden veya tarlayı dümdüz sürmeyi bilmeden kasabada yetişmelerine izin vermeyecekti.

Harmon Springs taraflarında akrabalarının yanında yaşayan ve yaşamını sürdürebilmek için bu akrabalarının eline bakan dul bir kadının olduğunu duymuştu. İş için biraz yaşlı olabilirdi ama daha genç birini tutsa millet dedikodu yapardı. “Düşünmem lazım,” dedi kadın, adam neden geldiğini söyleyince. Çok fazla düşünmesine gerek kalmamıştı. O yaylıya binerken ön kapı ardına kadar açıldı, kadın birkaç eşyasını toplarken beklemesini söyledi Lloyd’a. Yaylıda yanma oturunca, “Bana ‘Bayan B’ deyin, herkes öyle der,” dedi. Yani Harmon Springs’teki herkesi kastediyordu.

Her iki gözündeki katarakt ve diz çöküp de karanlık köşeleri süpürge ile almak zorunda kaldığı zaman dönen başı nedeniyle dul kadıncağz tarladan evin içine dolan toz konusunda pek bir şey yapmıyor, çanak çömleğin yağ içinde kalmış olduğunu fark etmiyordu. Durup konuşmaya bayılıyordu; dinleyen kim olursa olsun fark etmezdi. “Eğer daha önce anlattıysam söyle, aynı şeyi iki kere anlatmayayım,” derdi ama onu durdurmanın hatta ağzınızı açıp tek bir kelime bile söylemenin imkânı yoktu.

Artık tavuktan bir tabak daha isteyince kaşlarını kaldıran kuzenlerinin insafına kalmamış olduğu için minnettardı ama yine de günler uzundu ve birkaç kişi daha uğrasaydı fena olınazdı. Bazıları için çiftlikte yaşayan sıradan bir kadına benzeyebilirdi ama ailesinden Tennessee eyaletine bir milletvekili, bir de yargıç çıkmıştı. “Valla hanımefendi, gerçekten onlarla gurur duyuyor olmalısın,” demişti Lloyd Wilson kapıdan dışarı çıkarken.

Kadın için, adanım ne zaman girip ne zaman çıkacağını anlamanın mümkün değildi. Tam sonunda adamın yerine yerleşeceğini ve ona anlatmak için beklediği şeyi nihayet anlatabileceğini düşündüğü sırada ceketini giyip evi terk

ediveriyordu –ne yapmak için, dışarısı zaten karanlıktı, üstelik günlük işler de bitmişti, bir türlü anlayamıyordu.

“Pöf,” diyordu küçük oğlanlara elinde sabunlu bezle peşlerinden koşarken. “Eğer siz de büyüyüp babanız gibi güçlü bir erkek olmak istiyorsanız, biraz da olsa sabuna razı olmanız lazını.”

Soru sormak suç değildir, özellikle de dolaylı sorular; üstelik Fred Wilson’ın gönülsüz cevaplarından dul kadın olup biteni anlamakta zorlanıyordu. Küçük oğlanları da anneleri konusunda sorguya çekiyordu ve “Umarını onunla da bir gün tanışma şerefine nail olurum,” diyordu resmî bir edayla.

Onu pek sevmiyorlardı ama en azından bir kadındı, etek giyyordu; bazen alışkanlıkla veya annelerini özledikleri zaman ona yaslanırlardı. Çağırdığında koşup gelmekte çok iyiydiler, geri kalan zamanlarda da sanki ayrılmaktan korkuyorlarmış gibi hep birlikte gezerlerdi.

Bisikletiyle geçen Cletus, Bayan Wilson’ın orada olmadığı gerçeğinin farkındaydı –sadece o yaşlı kadın vardı. Artık fırından yeni çıkmış sıcak ekmek dilimleri de yoktu. Eğer küçük oğlanları veya Bay Wilson’ı görürse onlarla konuşmak için duruyordu. Bay Wilson sanki her şey eskisi gibiymiş gibi davranıyordu. “Cletus,” demişti, “bu sabah çok dinç görünüyorsun. Sence daha yağınur yağacak mı?” Ama değil mi ki eskiden geldiği gibi artık onların evine gelmiyordu, demek ki eskisi gibi değildi. Ayrıca Wilsonlarm kızları da okulda değildi; onun yedinci sınıftan mezuniyetini göremeyeceklerdi.

Wayne’in Jenny teyzenin evinde bir kutu oyuncağı vardı ama onlarla oynayacağına kadının peşinden ayrılmıyor, çenesi

düşmüş susmuyordu –ne hakkında konuştuğu konusunda kadının pek bir fikri yoktu çünkü pek dinlemiyordu. Sonunda sabrı tükendi ve “Wayne, canımın içi, bir dakika sus Allah aşkına, düşündüklerimi duyamıyorum!” dedi. Sonra oğlanın orada öyle duruşundan, ona bakışından çiftlikte olup bitenler nedeniyle kadının hasta gibi olduğunun, annesinin eskisi gibi bütün ilgisini ona ayıramadığının farkında olduğunu anladı. “Kendi düşündüklerimi duysam neye yarar, o da ayrı konu ya. Affet beni, tatlım. Bu sabah çok da dikkatli sayılmam. Tamam öyleyse,” sallanan sandalyeye oturdu, çocuğu kucağına aldı, başını omzuna dayadı ve sallanmaya başladılar.

Bir süre sonra oğlan sordu: “Jenny teyze, ya... Ya insanlar gömüldükten sonra uyanırlarsa ve dışarı çıkamazlarsa ne olur?”

“Böyle bir şey olmaz. Zaten cennette olurlar. Sonra kıyamet gününde bedenleri ve ruhları birleşir ve sonsuza kadar mutluluk içinde yaşarlar.” Çocuğa bakınca oğlanın ona biraz inandığını biraz da inanmadığını gördü; oğlan ölmüş hayvanların leşlerini didikleyen kargaları görmüştü çünkü.

Annesi onu almaya geldiğinde eşyalarını toplayıp beklemeye başladı ama annesi, “Hadi koş dışarı, biraz oyna. Jenny teyze ile konuşmamız gereken şeyler var,” dedi.

Panayır alanı terk edilmişti. Sirk on gün önce gitmişti ve kasaba panayırının açılışına daha vardı. Bakacak bir şey, konuşacak kimse yoktu. Ön basamaklarda beklemekten usanınca eve geri döndü, annesi onu yeniden dışarı çıkarttı.

“Zamanla geçecek,” dedi Clarence kendi kendine, sabırlı olursa ve Fern’ü aptalca bir şey yapması için delirtmezse.

Sabırlıydı, bir noktaya kadar. Ona kalsa çok sabırlıydı. Ama Fern onun çizgiyi nereden çektiğini biliyordu ve ona meydan okurcasına bu çizgiyi aşıyordu. Soğukkanlılığını kaybedince daha sonra kendinin bile inanmadığı şeyler yapıyordu. Bir keresinde tartışırken Fern çığlık çığlığa bağırırmıştı; Victor bir kova su alıp Clarence'ın başından aşağıya boşaltmıştı. Şok onu kendine getirmişti. Bakınca elinde bir ocak demiri olduğunu fark etmişti.

Fern yaptığı şeyleri bile bile yapıyordu ve hiç özür dilemiyordu.

Birisi lambanın fitilini çok açmış, bu da her şeyin üzerinde ince bir tabaka is oluşmasına neden olmuştu. Clarence durumu gören Fern'ün hıçkırıklara boğulacağını düşünmüş, ön odadaki perdeleri çıkartmaya koyulmuştu bile. Ama kadın gülmeye başlamıştı.

Clarence ebeveynlerini ziyarete giderken onun da gelmesini istemiş ama kadın reddetmişti. “Ama gelmezsen aramızda bir şey var zannedecekler.”

“Doğrusu da o.”

“Zaten zor bir hayatları olmuş. Ben de daha fazla sıkıntı eklemek istemiyorum.”

“Eklemeyeceksin,” dedi kadın. “Biliyorlar. Herkes biliyor. İnsanların düşünecek başka şeyi kalmadı.”

Dışarıda yapılması gereken işler olduğu için pes etti ve ceketine uzandı.

Bütün çorapları delik deşik olmuştu. Bahçedeki çileklerin üzeri meyve doluydu ama Fern zahmet edip toplamıyordu. Fasulyeleri de yenemeyecek kadar kartlaşınca dek dalında bırakmıştı. Artık bir karısı yoktu –bir tutsağı vardı.

Uzun süre sulanmadığı için ön pencerede duran yılbaşı kaktüsü kurumuştı ve sonunda çöplüğü boyladı. Yemek

artıklarını çıkarttığı zaman köpek geliyor, silip süpürüyor, sonra da kulübesine geri çekiliyordu. Kediler eskisi gibi Fern Smith'in peşinden yürüyorlardı, mırıldanarak ve her zamanki gibi kuyrukları havada. Kendileri de sadık veya itaatkâr olmadıkları için kadınların niye öyle olmaları gerektiğini anlamıyorlardı zaten.

Dul kadın yeterince konuşursa sonunda Fred Wilson'ın yüzünü saklayan gazeteyi indirerek onu dinleyeceğini biliyordu. İstese de istemese de. Son kocasının huylarını ve ne kadar zor bir hayatları olduğunu öğrenmişti: bir sürü hastalık, banka borçlarını ödeyemedikleri için çiftliklerinin elden çıkması, en sevdiği küçük oğlunu apandisi patladığı için kaybetmesi, büyük oğlunun karısı kıyametleri koparttığı için onun ziyaretine gelmiyor olması, kızının çok uzakta yaşaması, kırk yılın başında işlerinin hiç de iyi gitmediğini bildirmek için bir mektup yazması. Aslında hiç meraklı olmadığı tüm bu bilgilerin karşılığında Fred Wilson da ona bir şeyler anlatmaya kendini mecbur hissediyordu; o yüzden o da ona karısının uzun süren hastalığını anlattı. "Zavallı," dedi kadın anlayışla. "Ama şimdi daha iyidir. Artık kurtulmuş."

Adam, karısı öldükten sonra yeğeninin kendisini yanına almış olduğu için ne kadar minnettar olduğunu söylediğinde dul kadın, "Ama kendi evinde olsaydın daha mutlu olmaz mıydın?" dedi.

"Karımı bir daha başkasıyla evlenmeyecek kadar çok seviyordum," dedi adam kesin bir edayla. Herkesin aklından geçeni okuyamayabilirdi ama kadının aklından geçenleri okumakta zorluk çekmiyordu.

Kadının yedekte başka seçenekleri de vardı. Bir gün Smithlerin yolunda Albay Dowling ile karşılaştı; adam eğilerek

selam verince dul kadın kendini bir türlü toparlayamadı. Aklından geçen sosyal hayat son derece netti ve onu yalnız olmaktan uzak tutuyordu. Albay Dowling ona *Bayan B.*, arabamla kısa bir tura ne dersiniz? deyince o da hâletiruhiyesine göre ya *Hayır, teşekkür ederim*, ya da *Eh, madem ısrar ediyorsunuz*, diyordu.

Jenny teyzenin evinde, kadınlara ait ıvır zıvırın durduğu bir çekmecedeyken yirmi üç yaşındayken çekilmiş bir resmi durur. Kendine ait diğer bütün resimleri yok etmişti. Hiçbir zaman güzel bir kadın olmamıştı ama düşündüğü kadar da gösterişsiz değildi. Bu fotoğraf çekildiğinde Tom Evans'a sırlıslıkla âşıktı ama her nedense aşk, en ateşlisi veya karası da olsa hiçbir zaman objektifin lensine yakalanmazdı. İnsan neredeyse öyle bir şey yoktu zanneder.

Aşağı katta, bir rafta, üzerinde el boyaması penibe güllerin olduğu bir vazonun yanında Tom Evans'ın da aynı zamanlarda çekilmiş bir fotoğrafı vardı. Saçının ön tarafı tiftilmiş ve kabartılmış; kolalı yüksek bir yaka takmış; yüzünde de Gallerli atalarının hatlarından başka bir şey görülüyordu. Annesiyle babası Metodist kilisesinin fanatik mensuplarıydı fakat oğullarına geçirmeye çalıştıkları sıkı tutumları yıllara dayanamamış, sonunda oğulları Tanrı'ya inanmaz olmuştu. "Faturalarınızı zamanında ödemeye inanıyorum ben," diyordu dini bütünleri heyecanlandırmak istediğinde. "Ve karşılıklı nezakete."

Çalışmaktan hoşlandığı için çok çalışıyordu; tutumluydu ve bundan da hoşlamıyordu. Bir başkası için çalışmasının nedeni sıradan bir akla sahip olınası değil, kasabanın ikinci bir sıhhi tesisat işini kaldıramayacağı içindi. Zaman zaman bir bardak bira ile ödüllendirirdi kendini ama barın sallanan

kapılarının onun üzerinde öyle karşı konulmaz bir cazibesi yoktu. Açıklanamaz bir titizliği vardı, hamı açıklanmaya kalkışılrsa en mantıklısı, beşikteyken bir soylu ile bir avamın çocuklarının karışmış olmasa olabilirdi. Fakat Logan ilçesinde gecenin bir yarısı beşiğinden bir bebek çalınabilecek bir şato yoktur, işin aslı soylu falan da yoktur. O yüzden mutlaka bunun başka bir izahı da vardır.

Ellili yaşlarının başlarında safra kesesi patlamış, acılar içinde ölmüştü; kendini çevresine adapte etmiş olan oval fotoğraf artık kesinlikle ölü bir adamın fotoğrafıydı.

Fern kendi kızı olsaydı, onu ancak bu kadar sevebilirdi. Dışarıdan bakınca Jenny teyze sanki onlara hizmet etmek için kendi yerinden feragat etmiş gibi görünüyordu. Onlara hizmet etmek onun en büyük zevkiydi ve kendisini yeterince takdir edip etmediklerini de hiç düşünmüyordu. Sadece yeterince ım, sanki hiç. Masumiyet sözlüklerde suçtan veya günahattan azade olınak diye tarif edilir, özellikle de bilgisizlik nedeniyle; kalbin saflığı, suçsuzluk, hilesizlik, saflık, basitlik vs. Bu kelimelerin ona uymayan bir yönü bile yoktur.

Yatağın kendi tarafında horlayıp duran iri kıyım, aristokrat adam olmasaydı, saç kurdelesinin yeniden bağlanması gereken, meraklı gözlerle bakan o çocuk olmasaydı; sofralardaki sohbet, gerçek iştahlar, kiliseye zamanında giyinmekler olmasaydı; gülmekten gözlerin yaşarınası, iki yakayı bir araya getirme endişeleri, ödenenemiş faturalar, hem beklenmedik hem de dönemsel mecburi işsizlikler olmasaydı; biri üzerine basıp da düşmesin diye kaldırılması gereken oyuncaklar, haftanın her günü için bir tane olmak kaydıyla yıkanıp ütülenecek yedi gömlek olmasaydı; temizlenmesi gereken sıyrılmış diz, incinmiş yürek, yanlış anlaşılma, sürekli yaptığı işi yarını bırakıp gidip ne istediklerine bakmak zorunda bıraktıkları seslenişleri

olmasaydı, bütün bunlar olmasaydı, insanın nesi olurdu? Bir gizem: Nasıl oldu da o kadar kısa süreceğini bilemedi?

Lloyd Wilson'ın keyfi, Lincoln Ulusal Bankası'ndaki hesabında duran paranın artık orada olmamasından dolayı kaçınca anlaşma miktarına karşı çıkabileceği geçti aklından ama sadece, "Nereyi imzalamam gerekiyor?" dedi. Onu cascavlak bırakmıştı ama karısına borçlu olduğu şeyler vardı, ayrıca çocuklarının açlıktan ölmelerini istemiyordu. Gerçi aklına hiç küçük kızlarını onun aleyhine çevirebileceği gelmemişti. Kilisede annelerinin yanında, hepsi bir sırada oturuyorlardı; onlarla göz göze gelmeye veya onlara gülmeye çalıştığında hemen bakışlarını önlerindeki boşluğa çeviriyorlardı.

Belki büyüdüklerinde farklı şeyler hissederlerdi ama yine de bu hareketleri onu incitiyordu. Hayat sigortası poliçesini değiştirdi, artık tek hak sahipleri oğulları olacaktı.

Bayan Stroud sıcaktan kaçınabilmek için sabah erken vakitte çiftliğinden çıktı arabayla. Mısır ambarlarını denetlerken sinirli sinirli, "Ailevi sorunların beni ilgilendirmez, ama buranın bir enkaza dönüştüğünü ve bu yüzden mahvolduğunu görmek istemem. Eve bakınası için işe aldığın kadın yaşlı ve yarı kör, ev karın zamanmdakinin yarısı bile değil," dedi.

"Biliyorum," diye cevap verdi Lloyd, ilk kez küstahlığa yaklaşımdan, kaçamak cevap vermeden.

"Kasabadaki evim çok temizdir, o yüzden zaten benim olan bu evin de temiz olmaması için bir neden yok."

"Kadınla konuşurum," dedi düşünceli bir şekilde ama konuşmadı. Sanki içine doğuyormuşçasına bu düzenlemenin geçici olduğunu biliyor gibiydi.

Cletus evin serin gölgesine girdiğinde sesler duydu. Annesinin sesini. Sonra Jenny teyzeninkini. Kurabiye kavanozunun boş olduğunu biliyordu ama belki yanılmıştır diye umut ederek yine de elini kavanoza daldırdı; içini yoklarken annesi, “O geçtiğimiz cumartesiydi. Doğal olarak sinirliydim ama sinirli olmam gerekmiyordunuz meğerse,” dedi. Devam etmeden önce Cletus’ın üst kata, odasına çıkmasını bekledi: “Eve döndüğüm zaman adı lazını değil, ‘Bir avukata danıştığımı bilmek istersin belki,’ dedim. Ona söylemenin zamam geldiğine karar verdim.”

“Ben olsaydım ne yapardım bilemiyorum,” dedi Jenny teyze. “Yani, niyetin sorun çıkmasını önlemek değilse.”

Fern Smith’in niyeti sorun çıkmasını önlemek değildi; o çıkartmaya çalışıyordu. Tek umudu buydu.

“Bu onu gafil avladı. Avlayacağını biliyordum.”

Jenny teyze tavandaki vantilatörü işaret etmek için kaşlarını kaldırdı.

“Eğer isini vermezsek Cletus kimden söz ettiğimizi nereden bilecek? Ben bir isini söylemedim.”

“O ne dedi?”

“Clarence ını?”

“Hayır, kasabadaki adam.”

“Dinledi, sorular sordu ve sonunda, ‘Bayan Smith, bence dava açmanızda bir mahsur yok,’ dedi.”

“Ne davası acaba,” diye merak etti Cletus.

Lloyd Wilson’ın karısı gittiğine göre, omzuna bir şal atıp tarlalardan koşarak onun evine gitmesine inani olan neydi? Bütün toplum. Dedikodu çıkartacak şekilde davranmak başka, açık açık adaba aykırı yaşanmak başka bir şey. Bunu sık sık

konuşmuşlardı. Tamdığı bütün kadınlar onunla konuşmayı kesse umurunda olmazdı, ama kocalarının Lloyd ile iş yapmalarına engel olabilirlerdi ve işte bu durumu çok zorlaştırırdı. Miller boyunca bir nedenle ona borçlu olmayan tek bir adam bile yoktu ama bunu bir tek anlamayan Clarence gibiydi.

Ya Bayan Stroud?

Bilemiyordu. Söz konusu o olunca, her şey mümkündü. Son zamanlarda çiftliğe geldiğinde yüzünde bir kedi-fare ifadesi oluyordu, farklı olarak –sanki adamın kendini düşürdüğü bu durumdan zevk alıyormuş ve bir sonra ne yapacak diye de zevkle onu izliyormuş gibi.

İnsanlar en fazla bu kadarına tahaminül edebilirlerdi. İnsanın aşamayacağı bir çizgi vardır, ne kadar aşnaak isterse istesin. Eğer Lloyd bu çizgiyi aşarsa ve martın ilk günü Bayan Stroud’dan artık onun hizmetini istemediğini beyan eden bir mektup alırsa o zaman nereye giderlerdi? Kendi karısı olmayan bir kadınla yaşadığını duysa kim onu ortakçı diye çiftliğine alırdı? Cesaretleri yetmiyordu.

Fern, Lloyd’u görmediğini ve onunla konuşmadığını söylediği zaman Clarence inanmıştı ama bir şekilde birbirleriyle haberleştiklerini iliklerine kadar hissediyordu. Oğlanları sorguya çekti, çiftliğin köşe bucak her yerini aradı –bir ağaç kovuğu, terk edilmiş bir kümes, Lloyd’un gece görünmeden rahatça gidebileceği evden yeterince uzakta bir baraka. Ama köpek havlardı; oğlanların da hiçbir şeyden haberleri olmadığı belliydi. O konuda en azından. Daha başka ne biliyorlardı, bilmek bile istemiyordu. Bir an Fern dikkatli oluyor, alçak sesle konuşuyor veya kalkıp kapıyı kapatıyordu. Sonra birden bire ne söylediğinin veya kimin onu duyduğunun bir önemi kalmayıveriyordu. Sabahlığıyla

nerdivenlerin başında durup aşağıya, ona bağınyordu, “Atlara bana davrandığından daha iyi davramyorsun!” Bu doğru değildi, Fern de biliyordu.

Evlendiklerinde Fern ona bir başkasını seviyor olduğunu söyledi. Clarence ona inanıp inanmayacağını bilemedi; belki de fevri bir şekilde düşünmeden onu kırmak için böyle demişti.

Kasabaya gitti, sarhoş oldu, eve döndü ve kadının üzerine tırmandı. Fern bir kaplan gibi karşı koydu, Clarence yataktan düşerek, çarşafıara dolanmış bir halde olduğu yerde yattı. Gönlü yorgun uykuya daldı ve gün iyice ağardıktan sonra uyandı; akşamdan kalmaydı ve ağızında çirkin bir tat vardı. Yatak boştu.

Rahibi görneye gitti; uzun uzun konuştular. Rahibin odasında, kapıyı kapatarak. Bazı şeyleri zar zor söyleyebilmişti ama söyledikten sonra kendisini daha iyi hissetmişti. “Haydi, gel birlikte diz çökelim ve Tanrı’ya yardım etmesi için dua edelim,” derken rahibin yüzünde anlayışlı bir ifade vardı. Öyle de yaptılar. Clarence utanmamıştı. O anda her şeyi yapabiliirdi.

Ön kapıda durduklarında yağmur yüzlerine doğru yağıyordu, rahip, “Söyle Fern’e, gelip beni görsün. Belki ona görevlerinin nerede olduğunu gösterebilirim,” dedi.

Fern Smith onu görneye gitmedi. Onun yerine kasabaya gitti, panayır alanının karşısındaki eve. Jenny teyzenin fikirleri onunkiyle uyuşmazsa, üzerinde düşünmeye değmezdi.

Dul kadın ön pencerelere koşup da kim olduğunu görmeyen bir at arabasının geçtiği görüymüş şey değildi. O yüzden işverenin aklında bir şeyler olduğunu sezmenesi mümkün değildi. Zavallı adam, ailesini özlüyordu ve yaptıkları için nadim olmuştu. Biraz gayret edip ona anlatmaya

niyetlendi –elverişli zamanı bekliyordu– yani korkınaması gerektiğini, karısının onu affedeceğini. Eğer kadına doğru bir ruh haliyle gidip ne kadar üzüldüğünü söylerse her şey onun istediği şekliyle yola girerdi. Ve karısı onu affedip eve döndüğünde, o zaman dul kadın da ona biraz yardımcı olmaktan mutluluk duyacaktı.

Peki ya öyle olmazsa?..

Bayan B. büyük bir mertlikle kendi bencilliğinin Lloyd'un mutluluğunun önüne geçmesine izin vermeyeceğine karar verdi.

Cletus inek ahırına girdiğinde kediler onu karşılamaya koştular. Babası çoktan ahıra gitmiş Flossie'yi sağlıyordu. Victor diğer yandaki ineği sağlıyor olmalıydı ama ulusal bir bayram olmadığı halde âlenı yapmaya gitmişti. Cletus süt kovanını, tabureyi alarak oturdu. Kendi cırk-cırkalarını babasınıninkine uydurmaya çalışıyordu. Yaşlı Bess ayaklarını huzursuzca kıpırdatınca o da “E, usta,” dedi. Kediler bileklerine sürtünüyorlardı ama onları hissetmiyordu bile. Bir gece önce, o korkunç ses endişelenmesi için yeni bir sebep vermişti ona: *Ne zaman istersem bu evden çıkar gider, oğlanları da yanıma alırım.* Sanki hiçbir şey olmamış gibi aynı derin uykuya dalmıştı ama bu sabah önündeki nnsır gevreği tabağına dalıp gitmişken olan olmuştu.

Blackie'nin ağzını bir karış açmış oturduğunu görünce ona bakarak bir parça süt sağdı. On altı yaşındaydı o kedi; dövüşmekten bütün kulakları kesikti, ağzında da pek diş kalmannıştı.

“Yapmaz,” diye düşünmüştü Cletus. Ama niye yapmasın? Onu durduracak ne vardı, babasına duyacağı korkudan başka; annesi ne bir kimseden ne de bir şeyden korkardı..

İki kovadaki süt seviyesi de yükseldi. Babası bütün gün boyunca ıslıkla çaldığı aynı melodiyi çalıyordu. Ayağa kalktığında Cletus, “Dün gece bir şey duydum,” dedi.

“Dışarıdan ını?”

“Hayır.”

“Soni ilgilendirmeyen konuşmaları dinlemenin lazım.”

“Dinlemeye çalışınıyordum.”

“Anlıyorum. E, ne duydun?”

“*Annem* dedi ki, dedi ki kasabaya taşınıp Wayne ile beni de yanına alacakmış.”

“Hele o gün bir gelsin onu da yaparız.”

“Baba...”

“Efendim oğlum.”

“Bir şey söylersem kızmayacağına söz verir misin?” Bekledi, yandaki tabureden cevap gelmedi. “Ne olur bu konuda annemle tartışma baba.”

“Niye? Sen de onunla kasabaya mı taşınmak istiyorsun?”

“İstemediğimi biliyorsun. Ama ona bunu yapmasına izin vermeyeceğini söylememeliydin. Eğer ona bir şeyi yapamayacağını söylersen, mutlaka yapar.”

“Bak sen, kerata!”

Adamın ağır eli savruldu ve oğlanı yere serdi. Oğlanın söylemiş olduğu şey doğrudu anı çok şey fark ettiriyordu. Kova devrilmişti, ahırın zemininde süttten bir birikinti yayılıyordu. Sağ kulağı ağrıyla zonklayan ve yüzünün bir yam olduğu gibi uyuşmuş olan Cletus doğrulup ayağa kalktı, tabureyi ineğin ayakları arasından aldı ve kovayı ineğin altına koydu. Ağlamamayı başaranıştı ama elleri titriyor, süt kovaya düzensizce akıyordu.

“Bir daha bana akıl öğretmeye kalkarsan sadece kafana yemekle kalmazsın, kör olasınca belini kırarım,” dedi Clarence

Smith. Taburesini alarak yandaki bölüme geçti; başını ineğin karnına yaslayarak hüznü ışıltısına devam etti.

Konuşma dul kadının beklediği gibi gelişmedi. O, Lloyd Wilson'ın içini ona dökeceğini düşünmüştü ama onun yerine adam, "Evet, tamam, düşüneyim," dedi ve eline *Çiftçilerin Almanlığı*'nı aldı.

Kadın tığını bir kenara bırakıp gaz lambasını adama doğru biraz daha itti. Adam ya konuşmak istemiyordu ya da onunla konuşmaya hazır olınadığı başka bir şey vardı aklında. Belki de parasal sorunlar. Ya da belki Bayan Stroud bir zorluk falan çıkartıyordu. Pek iyi bir kadın sayılmazdı ve burnunu her şeye sokuyordu.

VIII

ADALET ÇARKI

Clarence otlağın kapısını telle sararak kapatıyordu ki, kadının gittiğini anladı. Koşturmaya başladı. Zihninde mut-fak masasındaki şeker kâsesinin üzerine dayanmış notu canlandırabiliyordu. Kapıyı savururcasına açtığında kadın ocağın yanında duruyordu; saçları buhardan sıırılsıklam olmuş, büyük bakır kazandaki çamaşırı karıştırıyordu. Bir süreliğine birbirlerine baktıktan sonra kadın, “Hayır, hâlâ buradayım,” dedi.

Altı hafta sonra gittiğinde, gittiği adamın içine doğmamıştı.

Avukat aracılığı haricinde kadınla veya çocuklarıyla irtibata geçmeye çalışmasının kasti bir taciz olarak kabul edileceği ve kadını korumak için gerekli tüm adımların atılacağı, kadının avukatı tarafından posta yoluyla kendisine bildirilmişti.

Daha sonra da bölge sekreterinden bir ihbarname almıştı: Fern boşanma davası açmıştı.

Bundan kısa bir süre sonra Fern Smith avukatının bürosunda oturmuş kocasının avukatından almış olduğu

ihbarnameyi konuşuyordu. İş artık onlardan çıkmıştı. Nihayet birbirlerine bağırmayı bırakmış, kendilerini hukuk müşavirlerine teslim etmişlerdi. Sonuç, olayların gerçekte ne oldukları değil, nasıl görünüyör olabilecekleriydi.

Açılan boşanma davası ve karşı dava, mahkemenin sonbahar döneminde tek bir dava gibi görüldü. Jüri koltuklarında ve duruşma salonunun seyirci sıralarında Clarence Smith'in tanıdığı adamlar oturuyordu; gözlerini onlardan kaçırıp oturarak hayatının en mahrem kısımlarının tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilişini dinlemek zorunda kalmıştı. Tarif edildiği haliyle kendisini tanyamadı bile; Fern'ün avukatının aslında hiçbir gerçeklik dayanağı olmayan ifadeleri, sesinde o kadar büyük bir samimiyet tınısıyla nasıl söyleyebildiğine hayret etti. Ya da asıl tüm bunların patlak vermesine sebep olanın karısı olduğu halde nasıl kurban oymuş gibi öylece oturabildiğine de. Karısının avukatı, onun ne kadar sinirli olduğuna tanıklık edecek yarını düzine insan bulmuştu –bu da onu hayrete düşürmüştü. Düşmanları olduğunu bilmiyordu. Onun tarafında sadece tek bir tanık vardı ve bütün söylenen şeylerin yanlışlığını göstermesi konusunda o tek tamğa güveniyordu.

Her şey bir yana, o yeni elbiseleri ve berberde tıraş olmuş haliyle tanınmayacak hale gelmiş olan yardımcısı “yakınlık” konusunda tanıklık etmişti. Clarence'ın avukatı tarafından öğretilmiş başka şeyler de söyledi. Bazı durumlarda, davacı ile Wilson'a birbirlerine sarılmış, öpüşürken veya adamın eli kadının bluzunun içindeyken tesadüf ettiğini söyledi. İşvereni mülkte yokken Wilson eve geliyor, üst kattaki yatak odasının perdesi çekiliyor ve tekrar çıkması bazen bir saati aşkın bir zamanı bulabiliyordu.

Jüri üyelerinin önünde ileri geri volta atan Fern'ün avukatı, iki aileyi birbirine bağlayan sıkı bağlar ve özellikle de iki adam arasındaki dostluk hakkında ikna edici bir edayla konuştu. O anki fikir ayrılığı patlak vermeden önceki yıllar boyunca, Clarence Smith'in bilgisi ve onayı dâhilinde Lloyd Wilson'm Smithlerin mülküne girip çıktığı bir gerçek, inkâr edilemeyecek bir gerçek değil miydi? Sorgudan önce tanığın güvenilirliğiyle ilgili bir kamt sunmak, tanığın nefesinden alkol kokusunun eksik olmadığını ve 4 Temmuz gecesini de hapisanede sarhoş bir şekilde geçirmiş olduğunu belirtmek istiyordu.

Clarence'in avukatı ayağa kalkarak seslendi, "Sayın yargıç, itiraz ediyorum," yargıç ise yüzünü ekşiterek "İtiraz reddedildi," dedi.

Victor kolaylıkla söylemeye niyeti olmadığı veya doğru olmayan şeyleri söylemesi için tuzığa düşürülebilecek bir adamdı; aklı o kadar karışmıştı ki, mahkeme salonu tekrar ve tekrar kahkahalar içinde kalmıştı. Ondan sonra tanık sandalyesine Clarence çağırılmış, yemin etmiş ve yapmış olduğu, tam anlamıyla inkâr edemediği hareketleri dinlemişti. Fern'ün avukatının jürideki beylere anlatmadığı şey adamı o şiddetli davranışlara iten nedenlerdi. Clarence bunları söylemeye çalışınca da yargıç tarafından dava vekilinin sorduğu sorulara cevap vermesi gerektiği yolunda uyarılıyordu.

Kimse mahkemede karısının kendisini bir türlü seve-memesinden dolayı Clarence Smith'in kalbimin paramparça olduğunu söylememişti, söyleseydi de bir şey fark ettirme-yecekti.

Akşam gazetesi Bayan Fern Smith'in aşırı ve tekrarlanan şiddete maruz kaldığı için kocasından boşandığını, Bay Smith'im açtığı karşı davadaki ithamlarının jürinin gözünde

kabul görmediğini yazdı. Ayda elli dolar nafaka ödemeye mahkûm edilmiş ve çocukların velayeti de kadına verilmişti.

Ağaç dallarındaki ağustos böceklerinin sesleri kesilip duruyordu durmasına ama sadece yeniden başlanmak için. Tepesinde sürekli olarak ona ne yapacağını söyleyen Jenny teyze olduğu halde Cletus dışarıdaki mahzen merdivenlerinden kucaklar dolusu çöpü çıkartıyor, arka sokağa taşıyordu. Çoktan kuruyup gitmiş boya ve cila kutuları. Bozulmuş veya güvenilemeyecek kadar eski olan konserve kavanozları. Boş ilaç şişeleri. Tomar tomar dergi ve gazete. Demir bir karyola. Çoktan dağılmış hasır oturaklı bir sandalye. Tek ayağı eksik demir sacdan soba. Dibi delik on galonluk bir süt güğümü. İnsanın parmağının geçebileceği kadar büyük delikler oluşacak şekilde paslanmış paravanlar. Zaman zaman –camı kırık bambu bir çerçeve veya koltuk altları lekelenmiş ipek bir elbise gibi– bazı şeylerin atılamayacak kadar iyi olduğuna karar veriyor, bunlara sahip olmaktan mutluluk duyacak birilerini buluncaya kadar bunları bir kenara ayırıyordu. Eski mektuplara bakarken iptal edilmiş bir çek defterine denk gelince düşünceli düşünceli çevirdi sayfalarını. “Biraz param var,” dedi. (*Neden söylemişti bunu? Bu, kimseye söylememeye karar verdiği tek şeydi...*) “Öldüğü zaman Tom’un primleri ödenmiş bir hayat sigortası vardı. John D. Rockefeller ile aynı sınıftan olmayabilirim ama biriktirmeye çalış bakalım, beş bin dolar o kadar az bir para mı... Öldüğüm zaman annenin olacak. Sadece bilesin istedim.” Tam olarak gerçek bu değildi; istediği şey onun bir şeyler söylemesiydi –teyzenin amiden şapkadan çıkarttığı bu tavşan karşısında şaşırınasıydı. “Yani açlıktan ölmeyeceksiniz,” dedi kadın.

Üzeri küflerle beneklenmiş at kılından döşeği taşımak için ikisi birden uğraşmak zorunda kaldı. Arka sokaktan dönerlerken teyzesi, “Bu günlük bu kadar yeter. Temizlenmesi gereken bir de depo var ama bekleyebilir,” dedi. Cletus mahzenin kapısını kapattı, teyzesi önlüğünün cebinde duran asma kilidi verdi ve arka verandadan eve girdiler. *Olanlara en az senin kadar üzüliyorum*, demek istiyordu ama Cletus’m onları çatısının altında istemiyor olduğunu düşünmesinden korktuğu için söyleyemiyordu.

Mutfak lavabosunda ellerini yıkattı, soğuk bir bardak süt ile büyük bir dilim üzümlü turtası verdi.

Lavaboya dayanan Cletus bir yudum süt aldıktan sonra, “Victor’la babam tarladan gelince yemeklerini kim hazırlıyor?” diye sordu.

“Bildiğim kadarıyla hiç kimse. Eminim onlar için kolay oluyordur ama her adam domuz pastırmalı yumurta pişirmesini ve bir fincan kahve yapması bilir.”

“Daha fazlasım yemeye alışmışlardı.”

“O da Bay Wilson gibi eve bakacak birini bulabilir,” dedi teyzesi ve konuşmamak için dilini öyle bir ısırdı ki, koparabilirdi.

“Pazar akşamı yemeği bizle yersin, değil mi?” dedi annesi. “Kiliseden çıkar çıkmaz gel de doğru düzgün görelim seni.”

Clarence’m hayır deme veya diyebilme şansı yoktu zaten. Artık kiliseye gitmediğini söyleyemedi annesine.

Yemeğe oturduklarında annesinin hep onun sevdiği yemekleri yapmış olduğunu gördü; hiç iştahı olmasa da yemeye çalıştı. Babasının huzursuzluğundan ve yüzünde hiçbir ifade bulunmamasından annesinin duygularının incinmiş olduğunu biliyordu. Yargıca söyleyemediği her şeyi

kendilerine anlatınasım bekliyorlardı; anlatınayınca annesi onlara güveninediğini düşündü.

“Oğlanlar ziyaretimize gelir diye beklemiştik,” dedi annesi, “ama henüz gelmediler. Galiba Fern izin vermiyor.”

“Öyle bir şey yapacağını zannetmiyorum,” dedi Clarence, annesinin bakışlarından kaçınarak.

O sırada bütün dünya üzerinde tek güvendiği insanlar annesi ve babasıydı ama nereden başlayacaktı? Eski karısının nafakasını ödeyecek parayı bir araya getirmekte zorluk çektiğinden mi? Ne söylese onları üzecekti, ayrıca zaten bu konuda konuşmaya tahammül edemiyordu.

Kendisine yapılmış olam biliyordu ama bunu hak etmek için ne yaptığını bilmiyordu.

Bir ara, rahibin biri kollarını vaiz kürsüsüne dayayıp omuzlarını kamburlaştırarak, *İnsanlar ne hak ettikleri şeyi alırlar ne de aldıklarını hak ederler. Nazik ve güvenilir insanlar ezilmiş insanlardır. Zengin adam genellikle iğnenin deliğinden bile geçer, kutsal olana iman etmenin pek bir önemi yok gibi...* demişti. Ama öte yandan hangi rahip, Vaftizci veya başka biri nasıl böyle bir şey söyleyebilir?

Fern’ün avukatı Lloyd Wilson’la bir süre birbirlerini görmemelerini salık vermişti. Birbirlerine mektup yazdıklarında, mektupları bizzat postaya verneye dikkat ediyorlardı. Kadının mektupları çok uzun, adamınkıler kısaydı. Hislerini kâğıda dökmek adam için doğal bir şey değildi. Fakat kadın, adamın mektuplarını tekrar ve tekrar okudukça, mektupta bulunmayan kelimeler de kadının hayal gücü tarafından yerli yerine yerleştiriliyorlar ve kadın sonunda adamın da kendisini en az onun kadar çok sevdiğine ikna oluyordu.

Köpek her akşamüzeri posta kutusunun yanında bekliyordu. O da sığırları ne zaman toplaması gerektiğini biliyordu tabii ki, ama ya oğlan gelip de onu orada bulamazsa? O yüzden beklemeye devam etti ve adamın kendisine doğru geldiğini görünce mısır tarlasına kaçtı ama sadece biraz. Aslında yiyeceğini bildiği dayaktan kaçtığından değil.

Cletus bisikleti ile çiftliğe doğru gitmeye başlayınca annesi, “Nereye gidiyorsun?” diye sordu; oğlan söyleyince annesi, “Gitmemeni tercih ederdim,” dedi. Neden gitmemesini tercih ettiğini sorduğunda annesi bundan menünün kalmadı ve “Lütfen, benimle tartışma Cletus. Eğer baban seni görmek istiyorsa söyler,” dedi.

Kadını ona her şeyi anlatmaktan alıkoyan azıcık bir tereddüt olmuştu. Zamanla, oğlan büyüyünce günün birinde onu karşısına oturtarak bütün hikâyeyi ta başından başlayarak anlatacaktı. O zaman oğlan kadının çektiklerini anlayışla karşılayacak ve onu affedecekti. *Baban bana özgürlüğümü vermiyordu, diyecekti, o yüzden mahkemeye giderek o şekilde almak zorunda kaldım...* Bu hayali sohbetlerinde kadının aklına hiç oğlanın onu affetmeyeceği gelmemişti. *Eğer Lloyd bana âşık olmasaydı, diye söylerken hayal ediyordu kendini, ya da karısını seviyor olsaydı, her ne kadar birbirimize hiç uymasak da muhtemelen babanla olan evliliğimi sürdürürdüm...*

Eğilip onu öperken Lloyd Wilson’ın ellerini omzuna nasıl koyduğunu hatırlayarak mutlulukla ürperdi.

Wayne gözlerini dikip baka baka sonunda Jenny teyzenin evinden dört beş ev aşağıdaki bir evde oturan Patsy isminde küçük bir kızla arkadaş olmuştu. Kızın, beton kaldırımında

hiç durmadan bir yukarı bir aşağı sürdükleri ve nadiren sıranın kimde olduğu konusunda tartıştıkları üç tekerlekli bir bisikleti vardı. Wayne sabah erkenden Patsy'lerin evine gidiyor, öğlen vakti gelip de Patsy'nin annesi onlarla yemeğe kalmak isteyip istenmediğini sorduğunda hep evet diyordu. "Sence bir koşu eve gidip annene söylemen doğru olmaz mı?" dediğinde, "Annemin umrunda olmaz," diye cevap veriyordu.

Patsy'nin annesi, evin önünden geçerken zahmet edip başını bile kaldırmayan Wayne'in annesinin, "Küçük oğluma bu kadar iyi davrandığınız için teşekkür ederim," demesini bekliyordu doğrusu. Üstelik adı falan da gazetelere çıkmıştı artık.

Lincoln büyüklüğünde bir kasabada hiçbir sır fazla gizlenemez. Fern'ün hava karardıktan sonra postanenin önündeki büyük yeşil kutuya gönderenin adresi bulunmayan kabarık zarflar attığını biri birime, o biri bir diğerine, o bir diğeri bir başkasına derken nihayet biri Clarence'a söylemişti. Bunun olması için çok zaman geçmesine bile gerek kalmannıştı. Fern'ün Clarence'ın öğrendiğini öğrenmesine de.

Yalnız şimdi, o uzun savaş kazanıldıktan sonra korkmaya başlamıştı. İlk kez Clarence'ı düşünmeye başladığını fark etmişti. Ona yaptığı şey hakkında. Ve onun yapmaya muktedir oldukları hakkında. O ayda elli dolarlık nafakayı almak istememişti. Avukatın fikriydi bu. Clarence'ın ocak demirini alıp üzerine yürüdüğü anı tekrar ve tekrar yaşarken buluyordu kendini. Ve onun gibi başka anları.

Köpek patikadan koşarak gelip kendini Cletus'ın üzerine attı; Cletus da bisikletini bıraktı ve yüzünü hayvanın tüylerine gömdü. Ama ondan sonra hiçbir şey düşündüğü gibi

gelişmedi. O, bütün bir akşanıüzeri evde oturup söyleyecek bir şeyler bulmaya çalışınayı değil, babasının peşinde dolaşmayı, yaptığı şeylere yardım etmeyi beklemiştir.

“Yalan yere şahitlik yapmayacaksın,” diyordu İncil –ama niye olmasın, ne jüri dediğin şey ne de yargıç gerçek ile bir sürü yalan arasındaki farkı anlamıyorsa. Sanki inatemiş gibi siyahlar giyip, yüzünü peçeyle örtüp, gözlerini ha bire mendiliyle kurularak hepsini aldatmıştı. İncil, “Komşunun karısına bakmayacaksın,” da diyordu ama o, onlara elli dolar ödemeye mahkûm edilmişti. Buydu işte, On Emir’e karşı gelinenin mükâfatı.

Bunu yarı büyümüş bir oğlana nasıl anlatırdı insan? Sonra utanıyordu zaten –oğlunun maruz kaldığı her şey için utanıyor, mahcup oluyordu. Cletus’ın burada kendisiyle kalmayı tercih edeceğini biliyordu ama bunu bile becerememiştir.

Mahkemede geçen o küçültücü günün sonucu olarak Clarence Smith’in sebep sonuç hissi daimi şekilde bozuldu. Aklı, tek tek ele alındığında son derece makul olan fakat birbirini ardına geldiklerinde bir anlam ifade etmeyen düşüncelerle doldu.

Bazen ne kadar süre sessiz kaldığını bilemiyordu.

Sonunda saatin akrep ve yelkovanı “Artık kasabaya dönmeğe başlasan iyi olur,” demesine olanak sağladı.

“Kalıp süt sağmana yardım edemez miyim?”

“Karanlık çöktükten sonra yolda olunaman lazım.”

“Eğer bir araba yaklaşırsa yoldan çıkarım.”

“Gitsen iyi olur. Annen seni merak eder.”

Veranda basamaklarında duran babasına el salladı, bisikletinin desteğini ayağıyla çamurluğa doğru itti, “Hayır, Trixie. Bana öyle bakma. Benimle gelemezsin...Hayır... Hayır, duyuyor musun? Hayır!” dedi.

Ertesi cumartesi günü annesinden bisikletiyle çiftliğe gitmek için izin istedi ve annesi yine, “Gitmememi tercih ederdim,” dedi.

Ona, babasının bir komşu ile haber yollayıp artık gelmesini istemediğini söylemeye gönlü el vermiyordu.

Onlar mı evin bir parçası, yoksa ev mi onların bir parçası sorusu, çocukların cevap vermeye hazır olmadıkları bir sorudur. Madem köpeği elinden aldınız, onu aldıktan sonra mutfak da alın –akşam yemeği için pişen şeyin fırındaki kokusunu da. Sonra çamaşır gününün kokusunu, tahta askılarda kuruyan yünlülerin kokusunu. Küllerin kokusunu. Ocağın üzerinde için için kaynayan sabunun. Otlak çiti yanında bekleyen yaşlı, uslu atı alın. Okuldan geldikten sonra akşam yemeğine oturuncaya kadar onu meşgul eden gündelik işleri alın. Sabahın erken saatlerindeki sisi alın, ağaçların tepelerinde kavga eden kargaların seslerini alın.

Çalışma giysisi hâlâ oda kapısının yanındaki çivide asılı duruyor ama kimse onları ne giyiyor ne çıkartıyor. Kimse yatağında uyumuyor. Ya da sırtı kopuk *Tom Swift and His Flying Machine*’i okuyor. Madem eliniz değdi, almışken onu da alın.

İbrikle leğemi de alın, nasıl olsa her ikisi de kuru ve tozlu. Kedilerin bir sıra olup oturarak ağızlarını bir karış açıp birilerinin gırtlaklarından aşağıya süt sağmasını bekledikleri inek ahırını da alın. Atların ahırını da alın –saman, toz, at sidiği ve terle lekelenmiş eski derilerin kokusunu, açık kapının ardında uzanan sürülmüş tarlayı döven yağmuru. Tüm bunları alırsanız ona ne yapmış olursunuz? O kadar büyük bir yokluk karşısında ona eskisi gibi iyi bir oğlan olmaya devam etmesini söylemenin yararı ne? O da başka bir oğlanmış gibi hayata yeniden başlayabilir.

Dul kadın tam umudunu yitirmişken Lloyd Wilson'm karısıyla karşılaştı ve ondan pek bir etkilendi.

Yerlermi sadece kendisinin bilebileceği liste halindeki bir sürü şeyi sırayla sandıklarda, dolap çekmecelerinde, mahzen-deki saçakların altına itilmiş karton kutuların içinde ararken Marie Wilson kibar bir sohbete girmişti. Baktığı yerlerde gördüğü düzensizliğe ve pislığe inanamıyordu. Pencereleer toz ve örümcek ağlarıyla o kadar kaplanmışlardı ki, insan dışarısını zor görüyordu. Oturma odasındaki masayı kaplayan uzun örtünün üzerinde mürekkep lekeleri vardı; birisi de dokuması bütün bir kışını almış olan büyük halının üzerini yakıp bir delik açmıştı. Bakmadan yatak altlarında pamuk pamuk olmuş tozları alınak için kimsenin oraya süpürge tutmamış olduğunu tahmin edebiliyordu. Ev haftalardır ha-valandırılmamış, her yer ama özellikle de aşağı kattaki yatak odası gaz yağı, terli çamaşır ve ekşi insan nefesi kokuyordu. İki elini çırpır gibi birleştirerek bir güve kelebeğı yakaladı.

Durmadan konuşmaya devam eden dul kadının beklediğı şey, yaptıklarının karşılık görneseydi. Bir sandalyenin ucuna ilişen Marie Wilson, "Bu oldukça doğru," "Ne dediğınızı anlıyo-rum," ve "Eminim haklısınızdır," dedikten sonra artık sabrının sonuna gelerek, "Korkarını bemi mazur görmeniz gerekiyor, yapmam gereken işler var," dedi. Konuşmaya devam eden dul kadın onun peşinden mahzen merdivenlerinden çıktı.

Ama onu en çok üzen küçük oğlanlar oldu. Zayıflamışlar, solgunlaşmışlardı, sorduğı sorulara ilgisizce cevap veriyor-lardı, sanki bir yabancıyla konuşmuş gibi. "Babanızın sizi yanıma almama izin vermediğini biliyor musunuz?" deyince oğlanlar başlarıyla onayladılar. Elleriyle saçlarını arkaya doğru tarayıp onları öptü; onlarla konuşurken yanaklarına ve omuzlarına dokunuyordu; zamanla yabancılik üzerlerinden

kalktı. Ondan sonra gözlerini annelerinden ayırmadılar. Anneleri oğlanlara veda etmek için eğildiğinde ikisi de ağlamaya başladı.

Lloyd onu buraya getirmek için kasabaya gitmiş, kadın istediği şeyleri aldıktan sonra da geri götürmüştü. Marie dul kadının ev kadınlığını eleştirmede. Eve baksın diye kimi tutacağı adamın kendi bileceği işti. Çiftliğe gidinceye kadar rahatsız edici bir sessizlik içinde oturmuşlardı; ama şimdi Lloyd Iowa'da bir yerler bulmaktan söz ediyordu –bunun anlamı kadının oğlanları bir daha hiç göremeyeceğiydi. Oğlanları arada sırada onunla kalınaları için kasabaya getirmesini rica etti; adam, “Bu sadece hayatı onlar için daha da zorlaştırır,” diye cevapladı. Bundan sonra her ikisi de sessizliğe gömüldü. Adam, kadının dilinin ucunda, her nedense bir türlü söylemeye karar veremediği bir şeylerin olduğunu hissedebiliyordu. Artık yaşamakta olduğu pansiyonun önünde durduklarında kadın yaylıdan inineye başladı, sonra ona dönerek, “Beni veya kızlarını birazcık bile olsun düşünmediğini biliyorum ama bunu Clarence’a nasıl yapabildiğini anlayamıyorum,” dedi.

Adam dizginleri geçirmiş olduğu ellerine indirdi bakışlarını, cevap vermedi.

Yağmur yağdı, yağdı durdu; sonra hava açtığında hafif bir don vardı. Yapraklar dökülmeye başladı; köpek ağaçların tepesinden parlayan yıldızları görebiliyordu. Kaçtıktan ve sonra neredeyse ayakta duramayacak kadar kırbaçlanmasının ardından çiftlikte kaldı. Oğlana bakmaya gitse bile patikanın ucunu aşmıyordu. Zaman zaman Clarence onu beslemeyi unuttuğunda hatırlatması gerekiyordu. Yemek kabına koyduklarının kadının ona verdiği kırıntılarla alakası yoktu.

Clarence'ı mahkemede çok da kötü savunan avukat ona beklediğinden çok daha yüksek miktarlı bir fatura yollamıştı. Dışarıda yapılması icap eden bir sürü iş olmasına rağmen o karalar bağlayarak evde oturuyordu. Köpek gelip tel kapının ardından ona bakınca adam hiddetle köpeğe doğru davrandı; köpek hemen sıvıştı.

Lloyd Wilson karısını görmeye giderek bir kez daha Fern ile evlenebilmeleri için kendisini boşamasını rica etti. Kadın onu dinledikten sonra bu konuda düşüneceğini söyledi. Kadının ses tonundan adam cevabın ne olabileceğini biliyordu. Onu boşamayacaktı ve onun da kadını boşamak için bir dayanağı yoktu.

Göz kapakları kapalıydı ama Fern uyumuyordu. Arada sırada uyuduğunu biliyordu aslında, çünkü rüyalara dalıp dalıp çıkıyordu. Şafağın sökmesi Fern'ü rahatlatıyordu. Kuşlar. Bir horoz ötüyor. Yarı zaman diye bir şey varmış. Geceleri her şey hareketsiz oluyordu.

Şişelerini tıngırdatan sütçü. İnsanlar kendi döngülerinde dönüyordu, onun boşanmasıyla hiç ilgisi olmayan şeyler olmaya devam ediyordu –işte birilerinin bunu ona hatırlatması gerekiyordu. Kalkıp aşağıya inip kahve yapsa ne güzel olurdu ama o zaman ön odada uyuyan Jenny teyzeyi uyandırırdı. Bazen içi geçiyordu. Ne zaman kendini tamamen bıraksa her seferinde yatağı bile sallayan ani bir sarsıntıyla uyanıyordu.

Sanki bir piyes seyrediyormuş gibi Tonı'un onu odaya kilitlediği zamanı yemiden yaşadı. Kaç yaşındaydı? On sekiz mi? On dokuz mu? "Ne istediğini bilecek kadar büyümedin," demişti Tom ona. Öte yandan bir karısı ve iki çocuğu olan bir

adama âşık olacak kadar büyümüşü. “Kimsenin yuvasını yıkmaya izin veremem!” diye bağırmıştı Tom. O da –daha kelimeler ağzından çıktığı an pişman olsa bile– “Sen benim babam değilsin; ne senin ne de bir başkasının ne yapıp ne yapmamam gerektiğini söylemesine izin verebilirim,” demişti. Böylece onu odasına kilitlemişti; Fern de pencereden arka verandanın çatısına çıkmış, su borusundan aşağıya süzül-müşü. Tom neler olduğunu biliyordu ama sandalyesinden kıpırdamamıştı. Eve döndüğünde hâlâ orada oturuyordu; birlikte bir çözüme ulaşmışlardı, sabahın ikisinde.

Eğer elde edemeyeceği bir adama sırlıslıklam âşık olmuş olmasaydı Clarence’i kabul eder miydi, etmez miydi sorusu o güne kadar hiç cevap vermeye bile çalışmadığı bir soruydu. Her hâlükârda Clarence ortaya çıkıp da ona kur yapmaya başladığında bağırp çağırın olmamıştı. Tomu ona karşı kibar ama mesafeliydi. Fern’e de hiçbir şey söylememişti. Söyleme-sine gerek yoktu. Tom, insanları istediği noktaya getirmek için ikna etme kabiliyetiyle çok gurur duyardı ve genellikle de bunda başarılı olurdu ama bu kez olamamıştı. Söz konusu Fern olunca olmamıştı. Fern asık bir yüzle sofraya gelir, ikisi de sessizlik içinde yemeklerini yerlerdi, tabii Jenny teyze bir şeyler söylemezse; hatta o zaman bile pek lütfedip cevap vermezlerdi. Sonunda Fern, “Ona neden karşısın?” diye patladığında Tom ağzını peçetesiyle silip sandalyesine yaslandı ve ona baktı. “Duymak istediğinden einin misin?” deyince Fern de “Evet,” dedi.

Belki hayatının başka bir zamanında olsaydı Tom’u din-ler ve kendisini onun kadar iyi anlayan başka biri olmadığı gerçeğini göz önüne alırdı. Ama içinde bulunduğu gözü kara hâletiruhiye ile bu şekilde davranmasma neden olan tam da Tom’un anlayışydı. Tom’a, onun da yanılabilceğini ispat

etmek istiyordu; illa ki işlerin onun düşündüğü gibi olması gerekmediğini.

Bir noktada adamın sözünü kesince Tom, “Bırak bitireyim. İnsan kocasını seçerken iki şeyin önemi vardır: iyi bir kan ve iyi bir ınızaç. Bir gün, buraya gelmeden önce adliye sarayının olduğu meydanda hıncını atından çıkartırken gördüm onu. Hiç hoşuma gitmedi. Sen de olsan hoşlanmazdın,” dedi. Bir süre kıza bakarak oturmaya devam ettikten sonra, “Bir duvara da konuşsam aynı olurmuş, görüyorum. Diğer insanların da gerçek olduklarını ve onların da hisleri olduğunu bir anlamaya çalış. Ve bazı şeyler bir kez olduktan sonra bir daha eski haline getirilemez,” dedi. Ve ayağa kalkarak sofradan ayrıldı.

Fern, Clarence ile evlenip McLean ilçesinde bir çiftlikte yaşayacaklarını açıkladığında Tom, “Çok güzel ama benden rıza göstermemi veya düğününe gelmemi bekleme,” dedi.

Yabani kazlar güneye uçmaya başlamıştı.

Geceler soğumuştı. Mısırları soyma işlerini bitirmişlerdi. Günün birinde Victor ile Clarence evin dışında durmuş konuşuyorlardı. Victor yemi kıyafetini giyiyordu ve deriden bir omuz çantası vardı. Clarence davadan sonra soyulup soğana çevrilmiş olduğundan artık ona bir şey ödeyemiyordu; Victor boğaz tokluğuna çalışmayı önermişti. Önerisi kabul görmedi.

“Umarım her şey yoluna girer,” diyordu şınıdı, elini güneşin doğrudan gelen ışınlarına siper ederek.

“Sanırım öyle veya böyle idare ederim,” dedi Clarence ve el sıkıştılar.

“Ne zaman istersen New Holland’daki kız kardeşim aracılığıyla bana ulaşabilirsin.”

Victor çantayı aldı ve patikadan gitmeye başladı; bu köpeğin onu son görüşü oldu.

Havalar yeniden ısındı ve bir haftadır güzel bir hava vardı. Meşe ağaçları hariç bütün ağaçlar yapraklarını dökmüştü. Yoksa yazdan farkı yoktu. Ön patilerimi burnunun üzerine koymuş olan köpek daireler çizen bir at sineğini izledi; sonra sinek uzaklaşıp gözden kaybolunca gözlerimi kapatıp uykuya daldı; uykusunda bir tavşam kovalıyordu.

Lloyd Wilson bir trene atlayıp Iowa'ya giderek güzel bir toprak arayacağına işi zamana bırakmıştı. Kasımın birinden önce gidemeyeceğini söyledi kendi kendine, sonra kasım gelip çattı; günler geçiyor ve devamlı yapılması gereken bir şeyler çıkıyordu karşısına onu engelleyen; hep bir bahane bulup yapmayı tasarladığı şeyin aslında imkânsız olduğu gerçeğiyle yüzleşmekten kaçmıdı. Bütün hayatını burada geçirmişti ve buradan ayrılamayacaktı. İnsanların Clarence hakkında anlattıkları adamın yarı yarıya delirdiği ve her şeyi yapabilecek durumda olduğu anlamına gelmesine rağmen.

“Bu durumda bana önceden haber vermiş sayılmazsın,” dedi Albay Dowling. “Bir gecede birini bulabileceğimi zannetmiyorum.”

Clarence'ın parınaklarını, sanki yakası adamı boğuyormuş gibi yakasının içine soktuğunu, ellerinin huzursuz olduğunu ve kekeleyişini fark etti. Bunlar adamın hiç daha önceki hallerine benzemiyordu. Aslında ortakçısına tatmin edici bir bonservis vermek istiyordu. Vasıfsız bir tavsiye mektubu doğru olmazdı, özellikle bu durumda. Eski haliyle ilgisi yoktu, yani karısını o duruşma salonlarına sürüklemekten önceki haliyle. Ama yine de Clarence'ın kendisine bir yer bulabilmesi için onu yeterince tavsiye eden bir şeyler söylemesi gerekirdi. Çok belirleyici kelimeler seçmemeliydi;

daha sonra bir sorun çıkarsa onu ortakçı diye alan insanlar kendisinin yeterince açık sözlü olmadığını düşünebilirlerdi. Öyle veya böyle, o bir yolunu bulurdu. Bu tarz belirsizlikler konusunda onun üzerine kimse yoktu.

Hayret verici bir şekilde Clarence ondan bir tavsiye mektubu istemedi. Adamın elini sıkıp titrek ahşap merdivenlerden kaldırıma indi; acımasız güneş ışığında gözlerimi kırıştırtıyordu. Artık ne bir eşi ne bir ailesi ne de bir çiftliği kalmıştı, Lloyd Wilson hepsine sahipken.

Kar yağdı; sonra üç-dört gün boyunca yumuşak hava hâkim oldu, toprağı yemiden çıplak bırakarak. Ondan sonra geceler çok soğuktu.

Bu erkeklerin devrilmiş ağaçları kestikleri, kütüklerini ayırdıkları, odunlukları odunla doldurdıkları zamandı. Köpek, adamın bunların hiçbirini yapmadığını fark etti. Ormanlar bıldırcın ve sülün doluydu ama o avlanmaya da gitmiyordu.

Yeni ortakçı geldiğinde yanımda sürekli fikrini alıp durduğu kel kafalı yaşlı bir tanıdığı adam vardı. Evi Clarence ile birlikte gezdiler, sonra dışarı yürüyüp ahırları ve dış binaları incelediler, arazinin büyüklüğü ve randımam hakkında bir sürü soru sordular. Bir noktada üç adam da dönüp köpeğe baktı; kim hakkında konuştuklarım anlamak için köpeğin çok zorlanmasına gerek yoktu.

Cletus okuldan sonra okul bahçesinde pek oyalanmak, tanımadığı (üstelik onunla tanışmak gibi bir dertleri de yok gibi görünen) oğlanları basket atarken seyretmek istemiyordu. O yüzden orada da yapacak bir şey olmadığı halde doğru eve geldi; tabii ev denebilirse. Buzdolabının kapısını açınca ön

odadan bir kadın sesi geldi, “Cletus, akşam yemeğini berbat edeceksin,” o yüzden kapısını tekrar kapatarak –zaten istediği bir şey de yoktu– dışarı çıktı, kasvetli güneş ışığı altında arka merdivenlere oturdu.

Ne güzel ne de genç olan öğretmenleri onlara Güney Amerika’nın birer haritasını vermiş, ülkelerin, nehirlerin isimlerini doldurmalarını istemişti ama Cletus’ın içinden hiç de yapmak gelmiyordu. Elindeki bir sopayla toprağa artılar çizerek çıplak bir zeminde bir şeyler yapmaya çalışan bir karıncanın hayatını zorlaştırdı. Günlerdir sürdüğü halde uzaktan gelen çekiç sesleri şimdi dikkatini çekmişti: *Tak, tak, tak, çu-tak, çitak, çitak, çitak...* Birileri yemi bir ev inşa ediyordu galiba.

Ayakkabısının topuğunu çevirerek toprağa çizmiş olduğu çizgileri sildi; onlarla birlikte karıncayı da. Sonra ayağa kalkıp arka çitte bulunan deliğe doğru yürüdü.

Adam ile yaşlı arkadaşı evin içindeki eşyayı dışarı çıkarmaya başlayınca köpek bunlara ne olduğunu anlayamadı. Karyolar, döşekler, sandalyeler. Masalar, mutfak takımları, araç gereçler. Onla bunla dolu kutular. Hepsi de yağmurda ıslanacakları şekilde otların üzerine yığıldı.

Yaşlı adam, “Şu güzel ansiklopedi takımından da kurtulmak istediğine einin misin?” dedi.

“Eğer istiyorsan onu arabaya koy baba,” dedi Clarence.

Çiftlik insanlarla dolmaya başlayınca adam köpeği odunluğa kapattı; aslında köpeğin çağırılmadığı sürece bir şey yapmaya niyeti yoktu. Bütün görebildiği tahta kaplamanın çatlakları arasından süzülen ışıktı ama gayet iyi duyabiliyordu. Daha da fazla yaylı ve at arabası gelmeye başlamıştı; birisi de bir yandan tahta bir tokmakla kulaklarını

sağır edecek şekilde bir masaya vururken, bir yandan da avazının çıktığı kadar “Haydi, haydi,” diye bağııyordu. *Ve üstelik hayvanlar da gidiyordu!* Önce hayatı boyunca her akşam çevirip getirme ayrıcalığına sahip olduğu sığırlar. Sonra koyunlar. Koyunların korkuyla meleşmelerini duyabiliyordu. Sonra da domuzlar. Sonra tavuklar ve hindiler. Sonunda da atlar. Ama o kadar da fazlaydı. Atlar olmasa adam tarlasını neyle sürerdi? Şu yüksek sesli adamın işi olsa gerekti; Clarence şu odunluğun kapısını bir açsa, şu adamı çiftlikten uzaklaştırmasına yardım edecekti ama... Clarence’a bu işe gönüllü olduğunu hatırlatmak için havladı, havladı, havladı.

Sonunda onu dışarı çıkarttığında bağırış çağırış bitmişti ve otların üzerinde duran şeyler ya yok olmuştu ya da birilerinin yaylısına veya at arabasına yüklenmişti; kalan son birkaç kişi de ayrılıyordu, güneş de çoktan dağların arkasına inmişti.

Clarence bir ip alıp köpeğı bir ağaca bağladı, bunu da en az onu neden odunluğa kapatmayı gerekli gördüğünü anlamadığı kadar anlamamıştı. Sonra evden birkaç bir şey dalıa çıkarttı –bir valiz, oltalar, bir el feneri, bir balta, bir şemsiye– ve bunları arabaya koydu. Yaşlı adanı köpek kulübesini işaret edince Clarence, “O burada kalacak,” dedi.

Babası arabada beklerken Clarence bütün boş odaları son bir kez gezdi. Sonra ınutfak kapısını kilitledi, anahtarı paspasın altına koydu. “Neyse ki bugün de bitti,” dedikten sonra arabanın radyatörünün önünde yere sağlam basıp arabanın kolunu birkaç kere kuvvetlice ve hızlıca çevirdi, sonra koşup şoför mahalline atladı. Bujiyi ayarladıkça arabanın gürleme sesi de kesildi.

Yaşlı adam köpeğın kendilerine beklenti içinde bakmakta olduğunu görünce, “Eğer o herif gelmezse ne olacak?” dedi.

“Gelir,” dedi Clarence. “Buraya gelmeden havanın kararmış olabileceğini söylemişti ama bana bugün geleceğine dair söz verdi.”

Ödünç aldıkları Model T patıkada gözden kayboldu; köpek bağlıydı, gece çökerken evde hiç ışık yanmamıştı, bacadan da duman tütmüyordu.

Endişeleumemeye çalışarak uzun bir süre bekledi. İyi bir köpek olmaya çalışarak –özellikle de çok iyi olmaya çalışarak. Öyle olmadığı son derece bariz olsa da kendi kendine sadece kasabaya gitmiş olduklarını, hemen döneceklerini söylüyordu. Hiç böyle davranmazlardı. Sonunda kendisine rağmen uluma sesleri yükselmeye başladı. Arka ayakları üzerine oturup burnunu gökyüzüne doğru kaldırıp uludu, uludu. Üstelik bu sadece tek bir köpek uluması da değildi, tüm ceddine ait köpekler, hatta kurtlar hep birlikte uluyordu.

Ayak sesleri duyunca bunun oğlan olduğunu düşündü: *Onun uluduğunu duymuş ve şimdiye kadar gidip kaldığı yer her neresiyse oradan onu kurtarmaya gelmişti işte...*

Gele gele adamın arkadaşıydı gelen yolun öbür yanından. Adam gemici fenerini yere bıraktıktan sonra köpeği çözdü, onunla konuştu, kulaklarını okşadı; bir iki dakika için her şey yoluna girmişti. Ama derken, nasıl ona arabaya binmesini söylemediklerini, arkalarına bile bakmadan nasıl gittiklerini hatırladı ve yemiden acılar içinde ulumaya başladı.

Lloyd Wilson onu eve götürmeye çalışmıştı ama o gitmemişti. O giderse çiftliği kim koruyacaktı?

Kısa bir süre sonra adam köpeğe yiyecek bir şeyler getirerek döndü; o kadar hızlı yutmuştu ki, sonradan ne yediğini bile hatırlayamadı. Lloyd köpeğin kabını tulumbadan çektiği suyla doldurdu ve evin yanına bıraktı. Sonra ona seslenip ıslık çaldı ama köpek yerinden kıpırdayacak hâlde değildi.

“Eh, nasıl istersen ama galiba hiçbirimizin gözüne uyku girmeyecek,” dedi neşeyle adam ve karanlığa daldı.

Bütün gece boyunca aralıklarla uluyarak komşulardaki köpeklerin de havlamasına neden oldu. Ertesi gün adamın arkadaşı ona bakmaya gelince onu karşılamak için yolun yarısına koştu, kuyruğunu sallayarak.

Dul kadın onu besledi, küçük oğlanlar ona sarıldı başını tepesinden öptüler; o zaman kendini biraz daha iyi hissetti.

O akşam yemekte, köpek sandalyesinin yanında oturmuş, hikâyede sanki kendi anlatıyormuş gibi can kulağı ile dinlerken Lloyd Wilson, “O köpeğe bir şey söylemene gerek yoktu. Öldüğü zaman başka bir tane daha almayacağıma yemin etmiştim...” dedi.

Köpek amiden başını kaldırdı. Sonra ayağa kalktı ve kapıya gitti: Kendi çiftliklerinin patikasına bir at arabası veya yük arabası dönmüştü. Hafifçe sızladı ama sonunda dışarıda ayak sesleri duyulup da havlamaya başlayınca kadar kimse ona dikkat etmedi. “Sus Trixie,” dedi Lloyd Wilson ve sandalyesini iterek masadan uzaklaştırdı. Açık kapıdan süzülen ışıktaki her an kaçmaya başlayacakmış gibi duran bir adam gördü.

“Adını Walker,” dedi adam. “Yeni komşunuzum. Bay Sınith’e iki gün önce geleceğimi söylemişim ama karım hastalanınca gelişimizi erteledik. Hâlâ Mechanicsburg’da, onu orada bıraktını... Yok, teşekkür ederini, çok iyisiniz. Kasabadan geçerken kafede durup bir şeyler yedim. Köpeğimi gördünüz mü acaba?”

Ağaştan sallanan ipi görünce, buna gerek olmadığı konusunda onu temin etmiş olmalarına rağmen James Walker bir sonraki iki gün boyunca köpeği bağlı tuttu. Ama aynı zamanda köpeği besledi, kabındaki suyun eksilmemesine

özen gösterdi ve zaman zaman köpekle konuştu. Sonra akşam çöktüğünde mutfak penceresinde ışık belirliyordu, ayrıca köpeğin burnuna odun dumam geliyordu. İşler daha kötü olabilirdi. Zaman zaman uluyası geliyor ama kendini tutabiliyordu. Ondan sonraki gün kamyonlar gelerek sığırları, domuzları, çiftlik makinelerini ve mobilyaları getirdiler. Ve o akşam, genç adam ipi çözerek, “Haydi, gel bakalım yaşlı kız, sığırları çevirmek için yardımına ihtiyacım var,” dedi. Adamın dediğini gayet iyi anlamıştı ama bu adamın yaşlı kızı falan değildi ve yoldan bir şinişek hızıyla kaçmaya başladı.

Clarence zamanının çoğunu odasında, kapısı kapalı geçiriyordu. Gözlerinin altında kara halkalar vardı. Giysileri üzerinden dökülüyordu. Annesi çağırdığında sofraya geliyor ama yemek boyunca onlardan ziyade tabağına bakıyor ve kendisinden bir şeyi uzatmasını istedikleri zaman anlaması için bunu birkaç kez tekrar etmek zorunda kalıyorlardı.

Annesi bir doktora gitmesi için uğraştı ama o gitmedi. Öyle bir edayla, “Sağlığım ile ilgili bir şey yok,” dedi ki, kadın biraz daha ısrar etmekten korktu.

Cletus, babasının Noel sabahı onlara hediyeler getirip ziyaret edeceğinden emindi. İstedığı şey buz pateniydi. Tüfek daha iyi olurdu ama tüfek kasabada kullanılmaz ki, hem sonra zaten çok pahalıya gelirdi. Wayne hâlâ Noel Baba’ya inanıyordu. Noel arifesinde soyundukları zaman boş çorapları yataklarının ayak ucunda sallanıyordu ve sokak lambasından dışarıda kar yağdığını gördüler. Sabah kalktıklarında çorapları dolmuştu; üstelik onları aşağıda bekleyen daha bir sürü hediye vardı. Jenny teyze en iyi mîsa örtüsünü çıkartmış, besili bir horoz kızartmıştı; inasanın üzerinde de

küçük bir yapma Noel ağacı vardı. Patlayıncaya kadar yediler. Sandalyelerini geri ittikleri zaman annesi sofrayı toplamaya başlayınca Jenny teyze, “Biraz hazmedinceye kadar bırak şunları,” dedi.

Cletus hâlâ endişeli değildi. Babası hiçbir zaman Noel’de onlara bir şey almadığı olmamıştı.

Wayne papaz kaçtı oynamak istedi. Cletus kâğıtları kararken verandadan gelecek ayak soslerine kulak kabartmıştı. Bir süre sonra Jenny teyze kalkarak mutfakta dolanmaya başladı.

“Babanızın Noel’iniz için hiçbir şey yapmaya çalışmaması tuhafıma gidiyor,” dedi Fern Smith. Ona daha da tuhaf geleni Cletus’ın bunu hiç umursamıyor görünmesiydi. Belki de bu çocuğun içinden geçtiği dönemle ilgili bir şeydi ama bugünlerde o kadar kayıtsız görünüyordu ki! Her konuda.

Adliye sarayı önündeki çimenlikteki süslü Noel ağacı hiçbir eve sığmayacak kadar büyüktü. Noel arifesinde insanlar bunun etrafında Noel ilahileri söylüyordu ama şimdi eczanenin önünde duran iki adam hariç meydan terk edilmişti. Bunlardan biri Noel’den nefret eden bir gezici satış temsilcisiydi. Diğer Clarence. Doğrudan koca Noel ağacına bakıyor olsa da ağacın orada durduğunun bile farkında değildi. Ya da ne gün olduğunun. Ya da adliye sarayı meydanının neden o kadar boş olduğunun.

“Onu matah bir şey zamıediyordum,” dedi gezici satış temsilcisine, “yuvamı yıkıncaya kadar...”

Bir keresinde, köpek Wayne’i uzaktan gördüğünü zannetti ama ona çok benzeyen başka bir küçük çocuk olduğu çıktı ortaya. İnsanlar onu yakalamaya çalışıyordu ama o onları

pek yaklaştırmıyordu kendisine. Tüyleri kurumuş, gözlerinin feri söümüş, bir deri bir kemik kalmıştı. Tavşan ve diğeri minik hayvanlarla besleniyordu; bazen de yolunu şaşırımış bir tavukla. Sonunda bazı çocukların arkasından koşup ona çınak attıkları kasabaya vardı; bir şekilde çocukların saldırılarından kaçabiliyordu. Akşamları çöp tenekelerini karıştırıyordu.

Sonunda onları buldu. Clarence Smith'in annesi pencereden yan avluya bakınca bir hayret nidası attı, "Söyleyeyim size, misafirimiz var."

Adamın ona doğru ilerleyişinden orada kalmasına izin verileceğini düşündü köpek. Hatta adamın onu oğlanların olduğu yere de götürebileceğini. Yaltaklanarak, "Onu alıkoymak istersen benim için bir sorun olmaz," diyen yaşlı kadına gülümsedi ama öyle olmadı.

Köpeğin halini görünce Clarence onu dövemedi. Onu çiftliğeri geri götürerek, "Sanırım biraz bağı tutman gerekecek. Aklını ne çeldi bilemiyorum. Hep çok iyi bir köpek olmuştur, bana hiç dert olınamıştı," dedi.

Sonra arkaya dolanarak kaybettiğı veya bir yerlerde unuttuğı bir şeyi aramak için bütün barakalara, inek ve at ahırına baktı. Birkaç gün sonra tekrar gelerek yine aym şeyi yaptı.

Yeni adamın kadını geldi; biraz daha kar yağıdı, toprak bembeyaz oldu, kar buza dönüştü; bir yere gitmeye çalıştığında kayıp düştüğü için köpek kulübesinde kalıp uyudu. Bazen rüyasında yoldan bisikletiyle gelen oğlanı posta kutusunun yanmda beklediğini görüyordu.

Uyandığında artık kimsenin köpeğı değıldi. Kaçmak istediğı zaman yeni adamın bakmadığı zamam kollayıp sıvıştı.

“Yeni ortakçı Trixie’yi çiftlikte tutamıyormuş,” dedi Fern Cletus’a. “O yüzden baban onu veterinerine götürüp uyutmuş. Kloroform ile. Onu bağışlamalısın. Kendinde değil.”

Annesi de kendinde değildi, yoksa bu bilgiyi ondan saklardı ya da en azından daha nazik bir şekilde söylerdi.

Lloyd Wilson’a yazdığı mektuplar artık neredeyse tamamen Clarence’tan korkularıyla dolmuştu.

Fern’ü boşanma işleminden büyük bir başarıyla çekip çıkartmış olan avukat düşünceli düşünceli başparmaklarını birbirinin etrafında çeviriyordu. Sonra arkasına yaslanarak “Smith sana açık açık seni vuracağını söyledi mi?” dedi.

“Hayır,” dedi Lloyd Wilson. “Ama bir silahı olduğunu biliyorum. Ve davranış biçiminden...”

Avukat bir sonraki randevusunun ne zaman olduğuna bakmak için masasındaki takvime bir göz attı. “Telaşlanmakta çok haklı olduğunu söyleyebilirim ama Smith’in seni öldürmekle tehdit ettiğine yemin edecek bir tanık bulamazsan şerifin onu tutuklamak için yeterli bir gerekçe olduğunu düşüneneğini zannetmem. En iyisi benimle irtibatını kesme ve eğer durumda bir değişiklik olursa...”

IX

MEZUNLAR

Ne zaman eve dönsen, genellikle de bir cenaze yüzünden olur bu, hep 9. Cadde’de bulurum kendimi. Bu caddeye, sanki cinsel bir kıskırtmaymış gibi kapılırdım. Bizim yaşadığımız ev birkaç kere el değiştirmişti; son sahiplerinden biri de bütün arka kısmını yıkmış –yani kileri, arka merdivenleri, mutfak, ocağın bulunduğu çamaşırhaneyi, Cadılar Günü partisinin verildiği o üst kattaki yatak odasını. Neden? Yakıttan tasarruf etmek için mi? Veranda korkulukları ve kafesler de gitmiş; ayrıca ön avluyu kaldırımdan ayıran demir parmaklıklar da. Yüksek bordür taşları ile yarım asırdır amacını doldurduğu halde iki beton bağlama kazığı duruyor. Karaağaçlardaki hastalık, altında oynadığım iki ağacı kurutmuş, onların yerinde şimdi fırtınadan zarar görmüş akçağaç var; o kadar garip yerlerde duruyorlar ki, muhtemelen onları buraya kuşlar dikmiş. Arka avluda çiçek bahçesinin olduğu yerde bir garaj büyüklüğünde ve görünümünde ama perdeli penceresi olan bir yapı var. Orada biri oturuyor gibi.

Yandaki ev on-on beş yıl önce yamp kül olmuştu, bozuk elektrik hattı nedeniyle; bir zamanlar onun olduğu yerde şimdi bir zamanlar bizim yan avlumuz olan yeri de kaplayan iki katlı bir apartman var. Bütün kasabada yer yer yükselen büyük evlerin yerinde yeller esiyor ya da ayakta kalabilmiş iki büyük evin ortasına birisi yeni bir ev çıkarak, yerleşim yerlerinin hatırladığım şeklini bozuyor. Yeni bir hastaneye varınca nerede olduğumu iyice şaşıyorum. Evde pirinç veya tereyağı veya karbonat olmadığını fark ettiğinde annemin beni yolladığı küçük bakkal dükkânı tam olarak neredeydi? Ya hiç evlenmemiş oğlu Dave ile yaşayan yaşlı Bayan Harts'ın oturduğu evin arka bahçesindeki devasa menekşe yatağını hastanenin hangi kanadı yok etmiş? Ya da acaba yılda bir kere arka kapılarını çalarak, biraz menekşe toplamak için izin isteyen çocuk çok küçük olduğu için mi o menekşe yatağı o kadar devasa idi?

Ne zaman rüyamda Lincoln'ü görsem, hep çocukluğumdaki haliyle görüyorum. Ya da daha doğrusu öyle olduğunu görüyorum rüyamda –çünkü coğrafya dediğiniz şey uyuyan aklım tarafından yarı gerçek, yarı yeni düzenlenmiş, sonuç olarak gerçeğe oynanmış hali oluyor. Örneğin Miss Lena Moose ile Miss Lucy Sheffield'in oturdukları küçük kırmızı tuğla ev. Muhtemelen General Ulysses S. Grant yönetimi zamanında inşa edilmişti ve yine muhtemelen kara ahşap işçiliği ve ışığı dışarıda tutan kalın perdeleri vardı. Ben rüyamda bunu gördüğümde evin orantısı göze o kadar hoş görünüyor; odaları o kadar aydınlık, o kadar güzel, o kadar hususiyetli ki, bir şekilde hâlihazırdaki yaşantımı bırakıp yaşamak için oraya gitmeliyim diye hissediyorum: Sanki başka hiçbir şey beni o kadar mutlu edemeyecekmiş gibi. Ya rüyamda 8. Cadde'deki bir evin önünde görüyorum kendimi

–köşesinde cumbası, dantel gibi ahşap işçiliği, balıksırtı gibi üst üste geçme dış kaplaması olan büyük beyaz bir ev. Kaldırımdan geçerken evin önünde, annemin içeride olduğunu fark edince durmuşum. Kapı zilini çalarsanı kapıyı açıp bemi içeri alacakmış. Ya da birileri alacakmış. Ben de annemi buluncaya kadar evi arayacakmışım. İyi anıa bizim evimiz değil ki orası, ne işi var orada? Bizim evimize benzemiyor bile. Bu ev bin sekiz yüz doksanlarda yapılmış, bizim evimiz ise çok daha eski, henü zaten 9. Cadde’de. Bu bilmeceyi çözmek için bırakıyorum aklım tramvayların döndüğü köşeden çarşıya kadar 8. Cadde’de dolaşsın; sonra rüyasını gördüğüm eve varamadan öyle bir ev olmadığını fark ediyorum ve aniden uyanıyorum.

Bir psikanalistin divanında altı ay yattıktan sonra –bu da çok eskidendi– o her gece tekrarlanan voltaları yeniden yaşanmaya başladım, hani babamın beline sarılıp yaptığını. Oturma odasından giriş holüne, sonra dönüp dede saatini geçip kütüphaneye, kütüphaneden oturma odasına. Kütüphaneden annemin tabutta yattığı yemek odasına. Birlikte durup anneme bakıyorduk. Babam olmayan o babacan adama, o yaşlı Viyanalıya, o sürgüne, kalın gözlüklü ve Alman aksanlı o adama, *bunu kaldıramamıştım*, demek istiyordum ama ağzımdan çıkan “Kaldıramıyorum,” oldu. Bu açıklamayı daha önce hiç yaşamadığım, çocukluğumda bile hiç yaşamadığımı bildiğim bir gözyaşı seli izledi. Deri divandan kalktım, bir şekilde biliyordum işte, doktorun izniyle muayenehaneden ve binadan çıktım ve 6. Bulvar’dan büroma yürüdüm. New York, insanın kaldırımında kusursuz bir mahremiyet içinde ağlayabileceği bir yerdir.

Başka çocuklar bunu kaldırabilirlerdi, kaldırdılar da. Ağabeyim kaldırdı bir şekilde. *Ben* kaldıramadım.

Palace at 4 A.M.'de insan bir odadan bir odaya duvardan geçebiliyor. Kapıları kullanmanıza gerek yok. Bir kapı var ama sürekli açık duruyor. Eğer kapıdan geçip de geçtiğimiz yeri beğenmezseniz dönüp başladığınız yere geri gidebilirsiniz. Yapılan şey geri eski haline getirilebiliyor. İşte Cletus Smith'i bulabildiğim yer sadece burası.

Panayır meydanının karşısındaki küçük evde kimse yok sanki. Sanki bir yerlerde bir geziye çıkmışlar gibi. Jenny teyze perdeleri sıkı sıkı kapatmış. Böyle olunca insanlar pencereden dikizlediklerinde, Jenny teyze ne zaman gözlerini kapasa gördüğü şeyi görmeyecekler. Gerçi bazen gözleri açıkken de bunu görüyor. Ön odadaki çift kişilik yatak yapılmış, Cletus yatağı kirletmek için ayakkabılarını yatağın yanından sallandırmış, üzerinde yatıyor. Sol yanma, cenin pozisyonunda yatmış; sanki bu dünyadan, geldiği şekliyle kaçmak istiyormuşçasına.

Ev hazırlanan kahve ve bir de kızaran domuz pastırması kokuyor. Jenny teyze kahvaltının hazır olduğunu söylediğinde cevap vermiyor. Gitiniyor da. Mutfak masasında oturan kadın kahveye üflüyor ama hâlâ içilemeyecek kadar sıcak, o yüzden birazını fincan tabağına döküyor... (Bu insanlardan ayrılma zamanım geldi biliyorum anıa zor geliyor. Sanki onlar anlatacaklarını bitirmeden ben tanıklık yapmaktan kurtulamayacakmışım gibi.)

Jenny teyze aniden kalkıp yan odaya giderek elini Cletus'un alnına koyuyor. Ateşi yok fakat teni soğuk ve nemli, üstelik çok soluk görünüyor. Gözleri açık ama ona bakmıyor. Kadın elini çocuğun alnından çekerken, "Buraya gelseydi korkar ımydın?" diye soruyor çocuk.

“Kim gelseydi?”

Kadına bir açıklamada bulunmuyor; bir süre sonra kadın evet, diyor, korkarmış.

“Sence nerede?”

“Zerre kadar fikrim yok.”

Kadının elleri fincan tabağındakileri içemeyecek kadar titrek, o yüzden kahveyi fincana tekrar döküyor ve içmeyi unutuyor. Saat bazı zamanlarda diğerlerinden daha yüksek sesli tıklıyor. Kadın bunu artık hiç işitmiyor, onun yerine kendi ağır nefesini duyuyor. Saat dokuzu çeyrek geçe boğazını temizleyip, “Okula gitme zamanın. Geç kalacaksm,” diyor. Saat onun da bildiği gibi beş dakika geç ama o sıra aklından çıkıyor bu. Oğlanın kitapları kapının yanındaki sandalye üzerinde ama oğlan, kadın bilmeseydi bile bir daha o okula hiç gitmeyeceğini biliyor. Oğlan *Palace 4 A.M.*’de yürüyor. O garip mavi ışıktaki. Kolları tamamen açılmış, yüksek ipin üzerindeki bir cambaz gibi. Üstelik düşerse onu tutacak bir ağ da yok.

Bir buçuk yıl sonra okul koridorunda karşılaşmamızı tekrar ve tekrar yaşıyorum aklımda, sanki bir seri reenkarnasyondan geçiyormuşuz ve her seferinde de başarısızlıkla bitiriyormuşuz gibi. Bemi tanıdığını gördüm; zaten onu tanımamış gibi görüneceğim konusunda da hiç ümit yoktu, çünkü kendi yüzümdeki hayret ifadesini hissedebiliyordum. Konuşmadı. Ben de konuşmadım. Sadece yürümeye devam ettik.

Daha sonra, *Biraz zaman geçince kimseye anlatmadığımı anlayacak...* diye düşündüğümü hatırlıyorum. Ama onunla konuşmama nedenimin olanlardan sonra onu tanımak bile istemediğim olduğunu düşünmesinden korktuğum için

endişelenmeye devam ediyordum. Ki korkarım, düşündüğü bu olmuştu. Başka ne olabilirdi?

Eve gidip annesine söylemiş miydi acaba? Ve ondan sonra yeniden toparlanıp benden uzaklaşmak için Chicago'nun başka bir yerine taşınmışlar mıydı acaba?

Biraz aklıselim sahibi olup da “Merak etme sakın, kimseye söylemem,” diyebilmiş olsaydım oldukları yerde kalmaya devam edebilirler miydi? Annesi on beş yaşında bir çocuğa, verdiği sözü tutması konusunda güvenir miydi, eğer öyle bir söz vermiş olsaydım bile.

Bazen neredeyse, daha sonra da okul koridorlarında yanından geçtiğimi hatırlar gibi oluyorum. Gerçi bundan çok emin değilim ama galiba onun sırrını saklamakta olduğum için de kendimi mutlu hissediyordum. Bunun anlann onun hâlâ orada olması, hollerde birbirimizin yanından geçiyor olmamız ve onların başka bir yere taşınmamış olmasıydı. Ama eğer o okulda kalmış olsaydı, eninde sonunda aynı sınıfa düşerdik ve düşmediğimizi biliyorum.

Beş on yıl kadar geçmiş, Cletus hiç aklıma bile gelmemişti; derken bir şey onu hatırlattı –nasıl onunla yarı bitmiş evin iskeletinde birlikte oynadığımızı. Ve aniden karşımda belirdi, o kocaman lisenin koridorundan bana doğru gelirken ve nasıl onunla konuşmadığının hatırasıyla yüzümü acıyla buruşturdum. Ve aklımdan uzaklaştırmaya çalıştım.

Geçen kış bir gün, suçluluktan hasta olmuş bir halde tavan arasından eski kâğıtlar, diplomalar, gazete kupürleri, en az otuz kırk yıldır görmediğim fakülte arkadaşlarımdan mektuplarla falan dolu kocaman bir koli indirdim ve sonunda lise yıllığını buluncaya kadar karıştırdım. Mezunların resimleri her sayfada on beş oval portre olmak üzere dikey gruplar halinde basılmıştı. Cletus, Beulah Grace Smith ile Sophie

Sopkin'in arasında olmalıydı, yoktu. Eğer olsaydı, tahminim onu sonsuza kadar aklımdan çıkartabilirdim. Yıllığı başından sonuna kadar dikkatle inceleyip onu aradım. Hiçbir grup resminde veya hiçbir isim listesinde yoktu.

Tabii ki, insanın kendi ergen halinden isteyebileceği şeylerin bir sınırı var. Üstelik o kadar uzun bir zaman önce olup bitmiş bir şey için hâlâ insanın kendisini suçlu hissetmesi de pek akıl kârı değil. Yine de kendimi suçlu hissediyorum. Biraz. Ve muhtemelen ne zaman onu düşünsem hissedeceğim. Ama düşündüğüm sadece benim başarısızlığım değil. Onu da merak ediyorum, ona neler olduğunu. Onu babasının boğulmuş cesedinin görüntüsünden uzak tutabilmişler miydi diye. Belli bir süre sonra amiesiyle birbirlerine utanmadan bakabilmeye başladılar mı diye. Chicago'ya ilk taşındıklarında o da benim gibi kendimi yalnız hissetmiş miydi acaba diye. Ve Lloyd Wilson cinayetiyle sonuçlanan olaylar serisi –bütün bunlar, sonunda gerçekliğini kaybetmeye başlayıp ona rüyasında görmüş olduğu bir şeylermiş gibi gelmeye başladı mı acaba diye. Ki böylece oraya saplanıp kalacağına, kendi suçu olmayan bir şeyle mahvolacağına, Tanrı'nın yardımıyla kendi hayatım yaşayabilsin, hayatına devanı edebilsin.

"Bundan sonra başka felaket yaşanmadı. Olabileceklerin en kötüsü olmuştu ve her şeyin üzerindeki parıltı solmuştu artık."

Lloyd Wilson'ın öldürülüşü birçok şeyle birlikte, zanlının oğlu ile komşu çiftlikte yaşayan, aynı yaşlardaki bir çocuk arasında doğmaya başlayan arkadaşlığın da son bulmasına neden olur. Aradan yıllar geçer, hatta yarım yüzyıl... Komşu çocuk, neredeyse yaşlı bir adam haline geldiğinde meşum olayı tekrar hatırlar. Fakat elinde bilgi kırıntılarından ve birkaç soluk anıdan başka bir şey olmadığını fark edince gerçekleri yeniden inşa eder. Boşlukları yavaş yavaş doldurur. Yaşanmış bir zamanı tekrar kurar zihninde. Hatta öyle bir kurar ki, sonunda "kurgu" sözcüğünün somutlaşmış bir örneği çıkar. Sadece adli bir vakanın değil, hayatın boşluklarına nüfuz eden bir hayal gücünün büyüsunü sunar William Maxwell.

"Okuyanın, bir gün tekrar okumak isteyeceği kitap" olarak nitelenen *Hadi, Yarın Görüşürüz*'ü Çiğdem Erkal İpek Türkçeleştirdi.

Kapak Tasarım gray318

🐾 /jaguaryayinlari 📖 /jaguarkitap 📱 /jaguarkitap

"Mutlu azınlığa!"

